

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra společenských věd

Diplomová práce

Výuka svátků a významných dnů v hodinách výchovy k občanství

Vypracovala: Bc. Lucie Zezulová
Vedoucí práce: PhDr. Helena Pavličíková, CSc.

České Budějovice 2015

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 30. 4. 2015

.....
podpis

Poděkování

Ráda bych na tomto místě poděkovala vedoucí mé diplomové práce PhDr. Heleně Pavličíkové, CSc. za ochotu, čas, cenné připomínky i rady, které mi po celou dobu zpracování poskytovala. Také bych ráda poděkovala Základní škole a mateřské škole Osová Bítýška, která mi umožnila analyzovat její školní vzdělávací program a odučit na druhém stupni připravené výukové jednotky. V neposlední řadě patří poděkování mé rodině a příteli, kteří mě během studia i psaní diplomové práce podporovali.

Název práce: Výuka svátků a významných dnů v hodinách výchovy k občanství

Autorka: Bc. Lucie Zezulová

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Helena Pavličíková, CSc.

Anotace: Diplomová práce je zaměřena na důležité kulturně společenské souvislosti začlenění svátků a významných dnů do výuky výchovy k občanství na druhém stupni základních škol. Práce je rozdělena do dvou částí - na teoretickou a praktickou. Teoretická část je věnována vymezení a charakteristice svátků a významných dnů České republiky. V další části je popsána kurikulární reforma školství v České republice a její dokumenty. V praktické části je nejprve podroben analýze *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*, do něhož je ukotvena problematika výuky svátků a významných dnů na základních školách. Následně je pozornost zaměřena na analýzu *Školního vzdělávacího programu Škola pro všechny* Základní a mateřské školy Osová Bítýška, v rámci které bylo hledáno začlenění výuky svátků a významných dnů do učiva výchovy k občanství. V praktické části jsou také analyzovány učebnice výchovy k občanství s platnou doložkou Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a poté jsou v ní vytvořeny modelové výukové jednotky, které byly na vybrané základní škole odučeny. Závěr diplomové práce patří evaluaci realizovaných hodin a zhodnocení přínosu vytvořených aktivit pro žáky.

Klíčová slova: výchova k občanství, svátky, významné dny, člověk a společnost, *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*, *Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání*

Main topic: Teaching of bank holidays and next significant days in Education to Citizenship classes

Author: Bc. Lucie Zezulová

Supervisor: PhDr. Helena Pavličíková, CSc.

Annotation: This diploma thesis is focused on important cultural and social connections of bank holiday and next significant days incorporation into Education to Citizenship on the second grade of primary schools. The work is divided into two parts – theoretical and practical part. The theoretical one is dealing with the definition and characterization of bank holidays and next significant days in the Czech Republic. In the next part there is described curricular reform of schooling and its documents. In the practical part there is analysed *Framework Education Programme for Elementary Education* into which are reflected problems of teaching of bank holidays and significant days in primary schools. Afterwards is researching focused on analysis of *School Education Programme of Primary School and Kindergarten School for everyone* in Osová Bítýška. The author is looking at bank holidays and next significant days incorporation into Education to Citizenship curriculum. In this part there are analysed Education to Citizenship textbooks with valid clause of Ministry of Education, Youth and Sports as well. Subsequently there were created model education units which were used in chosen primary school. The conclusion of diploma thesis is dealing with evaluation of realized classes and appraisal of contribution of created activities to pupils.

Key words: Education to Citizenship, bank holidays, significant days, human and society, *Framework Education Programme for Elementary Education*, *School Education Programme for Elementary Education School for everyone*

OBSAH

ÚVOD	9
TEORETICKÁ ČÁST	11
1 Svátky a významné dny	11
1.1 Vznik a vývoj svátků	11
1.2 Vymezení svátků a významných dnů	14
1.2.1 Státní svátky	15
1.2.2 Ostatní svátky	15
1.2.3 Významné dny	16
1.3 Charakteristika svátků	17
1.3.1 Charakteristika státních svátků	17
1.3.2 Charakteristika ostatních svátků	24
1.3.3 Charakteristika významných dnů	30
2 Kurikulární reforma školství a její dokumenty v České republice	44
2.1 Národní program rozvoje vzdělávání	45
2.2 Státní úroveň kurikulárních dokumentů	48
2.2.1 Národní program vzdělávání	48
2.2.2 Rámcové vzdělávací programy	48
2.2.2.1 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání	49
2.2.3 Školní vzdělávací programy	54
2.2.3.1 Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání	54
PRAKTICKÁ ČÁST	56
3 Ukotvení a analýza výuky svátků a významných dnů v hodinách výchovy k občanství v kurikulárních dokumentech České republiky	56
3.1 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání	56

3.1.1	Vzdělávací oblast Člověk a jeho svět.....	56
3.1.2	Vzdělávací oblast Člověk a společnost.....	57
3.2	Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání Osová Bítýška	58
3.2.1	Vzdělávací oblast Člověk a jeho svět.....	59
3.2.2	Vzdělávací oblast Člověk a společnost.....	60
3.2.3	Předmět Osobnostně sociální výchova.....	61
4	Analýza učebnic občanské výchovy s platnou doložkou MŠMT ve spojitosti s výukou státních svátků a významných dnů.....	63
4.1	Učebnice Občanská výchova, nakladatelství Fraus.....	65
4.2	Učebnice Výchova k občanství, nakladatelství Nová Škola	70
4.3	Učebnice Výchova k občanství, nakladatelství Gaudeamus	76
5	Přípravy do hodin výchovy k občanství	80
5.1	Den přístupu České republiky k Severoatlantické smlouvě.....	81
5.1.1	Metodický list.....	82
5.1.2	Přílohy	86
5.1.3	Použité zdroje.....	88
5.1.4	Evaluace realizované hodiny.....	89
5.2	Den narození Jana Amose Komenského	91
5.2.1	Metodický list.....	93
5.2.2	Přílohy	97
5.2.3	Použité zdroje.....	105
5.2.4	Evaluace realizované hodiny.....	106
5.3	Velikonoční pondělí	108
5.3.1	Metodický list.....	110
5.3.2	Přílohy	116
5.3.3	Použité zdroje.....	130

5.3.4	Evaluace realizované hodiny.....	132
ZÁVĚR		135
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A INTERNETOVÝCH ZDROJŮ		138
SEZNAM OBRÁZKŮ, PŘÍLOH, TABULEK A ZKRATEK.....		149

ÚVOD

České školství prochází v současné době kurikulární reformou, díky které začalo docházet v České republice mimo jiné ke změně v přístupu ke vzdělávání žáků. Jedním z inovativních požadavků je i snaha o aktuálnost témat ve výuce a propojení učiva ve škole s životem mimo ni. Vzhledem k těmto zásadám by mělo být do školní výuky začleněno také učivo vztahující se k svátkům a významným dnům. Přestože je v České republice nyní zákonem stanoveno sedm státních svátků, šest ostatních svátků a jedenáct významných dnů, ve školách jsou připomínány pořád tytéž, a to především Vánoce a Velikonoce. Zbylé svátky a významné dny, zejména ty, vyhlášené při nedávných novelizacích zákona, tedy v letech 2006 a 2013, jsou do výuky začleňovány pozvolna. Přitom se tyto dny z převážné části vztahují k důležitým státním událostem a význačným osobnostem spjatým s českou vlastí. S jejich uctěním a připomenutím by se nemělo zapomínat, zvláště ne ve školách. Své místo by měly mít právě v hodinách občanské výchovy. Autorka diplomové práce se jako studentka učitelství občanské výchovy na druhém stupni základních škol setkala během svých praxí s momenty, kdy byla během významných dnů přítomna v základní škole a povšimla si, že žákům nebyly ani v jednom případě připomenuty. Zmínky o některých dnech nenašla ani v učebnicích, ze kterých se žáci učili. Zajímalo ji tedy, zda je prostor učivu svátků a významných dnů České republiky věnován v jiných učebnicích občanské výchovy a zda je tato tematika vůbec ukotvena v příslušných kurikulárních dokumentech České republiky, ze kterých mají školy a vyučující ve výuce žáků vycházet.

Cílem diplomové práce je tedy zjistit, kolik prostoru je svátkům a významným dnům České republiky věnováno v učebnicích občanské výchovy s platnými doložkami Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Dále je cílem zjistit, jakým způsobem je tato problematika ukotvena prostřednictvím příslušných kurikulárních dokumentů do výuky žáků základních škol na druhém stupni, s důrazem na analýzu situace ve vybrané základní škole.

Diplomová práce bude rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část práce bude nejprve věnována svátkům a významným dnům. Bude popsán jejich vznik, vývoj a budou vymezeny příslušnými zákony a předpisy České republiky. Následovat bude charakteristika všech svátků a významných dnů. Poté bude věnován prostor kurikulární reformě školství a systému kurikulárních dokumentů, které jsou pro její zavedení a fungování v praxi nezbytné.

Praktická část práce se nejprve zaměří na ukotvení a podrobnou analýzu výuky svátků a významných dnů v hodinách občanské výchovy do příslušných kurikulárních dokumentů. Zkoumaná problematika tedy bude zařazena do *Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání*. Nejprve bude ukotvena a rozebrána její vzdělávací oblast *Člověk a jeho svět*, která tvoří pro žáky vstupní bránu pro jejich rozvoj poznatků, dovedností a prvotních zkušeností, které získali v rodině a v předškolním vzdělávání. Je přípravou pro specializovanější výuku v odpovídajících vzdělávacích oblastech na

druhém stupni základních škol, kam patří i vzdělávací oblast *Člověk a společnost*, jejíž analýza a ukotvení přichází na řadu ihned po vzdělávací oblasti *Člověk a jeho svět*. Analýze bude dále podroben *Školní vzdělávací program Škola pro všechny*, který bude pocházet z vybrané základní školy, tedy ze Základní a mateřské školy Osová Bítýška. I do něj bude ukotvena zkoumaná problematika.

Nedílnou součástí praktické části diplomové práce bude analýza učebnic občanské výchovy s platnou doložkou Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, která v nich bude objevovat učivo spjaté se svátky a významnými dny.

Poslední, nikoliv však méně důležitou, kapitolou praktické části budou přípravy do hodin občanské výchovy. Budou vytvořeny celkem tři přípravy vztahující se k výuce vybraných svátků a významných dnů, ve kterých se bude autorka diplomové práce snažit o originalitu a využití řady aktivizujících a komplexních výukových metod. Každá příprava bude opatřena zdůvodněním, proč byl vybrán právě daný svátek či významný den. Následovat bude podrobný metodický list s přesným popisem metodiky práce, časovým rozvržením hodiny a dalšími důležitými informacemi nezbytnými k její realizaci v praxi. Poté bude každá příprava opatřena přílohami a zdroji, které budou k přípravě i k realizaci hodiny zapotřebí. Všechny tři přípravy budou následně na vybrané základní škole odučeny a bude provedena jejich podrobná evaluace s případnými návrhy inovací pro příště.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Svátky a významné dny

1.1 Vznik a vývoj svátků

Svátek, jak uvádí Český etymologický slovník (2012), „*je den, kdy se slaví památka nějakého světce či nějaké významné události*“. Slovník spisovné češtiny (2013) rozvíjí definici tohoto dne a přidává, že svátek je dnem slavnostním, kdy se nepracuje, je pro lid sváteční, radostnou a nezapomenutelnou událostí. Je tedy opakem pracovního, všedního dne a ve většině případů vychází z historie dané země. Lidé v dnešní společnosti si již málokdy uvědomují, že je minulost doprovází v jejich každodenním životě. Zdědili po svých předcích nejen vnější fyzický svět, ale také svět duchovní. Zatímco fyzický svět lidé vnímají a pohybují se v něm vědomě, svět duchovní a jeho myšlenkové působení v mnohých případech ani nepostřehnou (Rak 1994).

Vývoj svátků a významných dnů se v dějinách lidstva liší a je vždy závislý na mnoha faktorech – zeměpisné poloze daného místa, na životních podmínkách místních obyvatel a později také na vládnoucí vrstvě v konkrétní zemi. Střídání všedních a svátečních dnů se v lidských životech vyskytuje již velmi dlouho, jelikož (jak uvádí mimo jiné Sokol 2004) není známá v lidských dějinách žádná společnost, u které by se kult slavení občas nevyskytoval. Charakter oslav a výjimečných dnů se nejprve odvíjel od přírody, protože v těchto dobách s ní lidé žili v těsném spojení. Lidé se snažili naklonit si přírodu na svoji stranu a v mnohých případech také bojovali o její přízeň (Motlová 2010). Svátky byly tedy zejména pohyblivé a závislé na rovnodennostech, slunovratech, měsíčních fázích, ale také na střídání léta, zimy, období deště, sucha, hojnosti a blahobytu (Sokol 2004). Nelze opomenout fakt, že i v dnešní době se slaví svátky pohyblivé, jejichž nejznámějším představitelem jsou Velikonoce. Ty jsou závislé na lunárním cyklu a připadají na první neděli po prvním úplňku, který následuje po jarní rovnodennosti. Co se týče slavností nepohyblivých, jež byly pro naše předky neméně důležité, lze v souvislosti s nimi zmínit tzv. kosmické příležitosti, o kterých hovoří ve své publikaci Sokol (2004). Mezi nejrozšířenější z nich patří slavnosti nového Měsíce. Už i v těchto dobách je také dále řeč o svátcích osobních a rodinných, ke kterým lze řadit narození, úmrtí, přechod člověka mezi zemřelé, sňatky a později také např. křtiny, které zavedla až židovská a křesťanská kultura (Pennick 1994, Sokol 2004). Nelze se ale domnívat, že tyto slavnosti byly soukromé, jako je tomu většinou dnes. Naopak se jednalo o události, při kterých se shromáždilo velké množství lidí – celé kmeny, osady a vesnice. Jak popisuje Sokol (2004), mohlo by se zdát, že byly tyto slavnosti povinné, jelikož se jich účastnil veškerý lid. Opak byl ale pravdou – lidem na přítomnosti při společných oslavách velmi záleželo a rozhodně jim nikdo nepřikazoval, aby se podobných událostí účastnili povinně. Jednalo se o jejich svobodné rozhodnutí. Obyčejnému lidu, podle Sokola (2004), pro odlišení všedního, pracovního dne ode dne slavnostního a svátečního také pomohlo zavedení sváteční soboty starými

Izraelci. Ta byla poté přejata také křesťany, kteří ji pouze přesunuli na následující den, dnes nazývaný neděle (Sokol 2004).

Motlová (2010) upozorňuje na fakt, že později v průběhu dějin začala ale s přírodními kultury soupeřit církev, která zpočátku zařadila i do svých obřadů a svátků určité „staré“ symboly. Lidové zvyky a oslavy ale církev v době husitství přestala tolerovat. V období rekatolizace se pak musel duchovní život lidí přizpůsobit požadavkům církve, která začala více určovat podobu zbožnosti a také dodržování určitých svátků (Motlová 2010). Samozřejmě se v dějinách najdou i momenty, kdy se nejen utlumoval a omezoval lid v projevech lidových zvyků a slaveních tradičních svátků, ale ve kterých se i naopak o tuto kulturu zájem projevoval. Řeč je samozřejmě o příkladu Českých zemí a o národním obrození (Motlová 2010). Největší a nejzásadnější zásahy v dějinách, nejen do významu a forem svátků, pak přinesly události a vývoj ve 20. století. Během něj se odehrála celá řada významných událostí, které jsou dodnes připomínány ve formě svátků státních, ostatních či v podobě významných dnů (viz Tabulka 1 – 3).

I přes postupné omezování starých zvyků, nastolování nových a moderních principů ve společnosti, se některé svátky a významné dny dochovaly dodnes (Pennick 1992). Je ale nutné mít neustále na paměti, že spatřovat rozdíl mezi všedním a svátečním může být pro některé osoby v jiných společnostech či částech světa velmi obtížné, jelikož je tato diferencovanost mnohdy velmi rozmanitá a ryze kulturní. Přestože je, jak uvádí Sokol (2004), naše současná společnost označována jako nenáboženská, mohlo by být v určitých případech chování lidí ve společnosti pro cizince naopak projevem tzv. občanského náboženství.

Dnešní společnost již nemůže samozřejmě vykazovat stejné principy a postupy v oslavách svátků, jako tomu bylo v dřívějších dobách, jelikož se změnil její charakter. V dobách, kdy lidé pracovali na polích či v lesích, bylo přirozené, že při oslavách svátků vyhledávali společnost dalších lidí. Svátek byl příležitostí pro odreagování se od samoty, od individuální práce, a lidé tudíž měli možnost strávit sváteční den v okruhu více lidí, a odpočinout si tak od všedních dnů. V moderní době, kdy se život člověka přesunul do měst a začal se orientovat na zaměstnání v kolektivu desítek až stovek lidí, na dopravu vlaky či jinými hromadnými prostředky a na nákupy v obchodech, se pak změnil i charakter oslav svátků a významných dnů. Tito lidé naopak v období svátečních dnů vyhledávali soukromí a chtěli slavnostní čas trávit doma se svými blízkými a pokud možno bez cizích lidí (Sokol 2004). Symbolika svátků se tedy v rámci dějin mění, určitým způsobem vyvíjí, ale moderní společnosti nejsou nikterak kreativní. Vhodný příklad uvádí ve své publikaci Sokol (2014, str. 38): *„pro lidi, kteří byli zvyklí hladovět, znamenal svátek dobře se najíst. Pro ty, kteří měli jídla dost, mohl znamenat, že si ho jednou odeprou a budou se postit. Naše společnosti ovšem nejsou v tomto ohledu příliš vynalézavé, takže se snažíme slavit přejídáním – aby byla aspoň nějaká změna.“*

V současné době není zvykem se pouze o svátcích přejídat, jak se nad tímto trendem pozastavuje výše zmíněný Sokol (2004), ale také trávit sváteční čas shromažďováním věcí a nakupováním, na což poukazuje Stráníková (2009). Upozorňuje na fakt, že v dnešní společnosti se najde jen malá skupina lidí, která tráví sváteční dny v přírodě či se věnuje sama sobě. Drtivá většina populace se celé víkendy i svátky nachází v obchodních domech vystavěných v komerčních suburbiiích a věnuje se nákupům věcí, které ve skutečnosti vůbec nepotřebuje. Nechává se neustále lákat na neexistující slevy a „výhodné“ koupě. Ne úplně každý člověk jde ale do nákupních center nakupovat. Mnozí lidé v nich tráví pouze volný čas – děti si hrají s hračkami a dospělí se prochází po obchodech a prohlíží si zboží (Stráníková 2009). Tento způsob oslav a uctívání svátků se diametrálně odlišuje od způsobu slavení, který vyznávali předkové. V mnohých případech si tedy lidé ani neuvědomují, že si v tento den (který oni strávili v nákupním středisku) mají připomínat nějakou významnou historickou události či osobnost z českých dějin. Velmi vhodný je k této problematice pozměněný Franklinův citát, který uvedla ve své úvaze právě Stráníková (E-polis.cz, 2009): „*obchodování ještě nikdy nezruinovalo žádný národ, ale pootočilo prožívání života jedince.*“

Každý občan by měl tedy znát historii a vývoj své země a měl by vědět, jakými událostmi si prošli jeho předkové. Díky tomu pak může lépe pochopit původ a význam svátků, které se dodnes slaví. Svátky nejsou pouze dny volna, kdy děti a studenti nemusí do školy a lidé do zaměstnání (Šubrt, Vinopal 2013). Nejen v české společnosti ale tato představa o svátcích jako o pouhých dnech volna, o času stráveném se svými koníčky a také o času věnovanému nakupování, vystupuje do popředí. Jak uvádí Šubrt a Vinopal (2013), tak se ve společnosti přijímá názor, že lidé (obzvláště tedy mladí) nepovažují slavení svátků za důležité a opravdu vnímají tyto dny, ne jako čas pro oslavy a připomínání si minulosti a vlastního významu daných svátků, ale jako volné dny, které mohou trávit s vlastními zájmy. Podle výzkumu Aktér, který se konal v roce 2009 a z jehož výsledků čerpá ve své publikaci i Šubrt a Vinopal (2013), je tato představa poněkud zkreslená. Výzkum Aktér (2009) zkoumal vztah lidí ke státním svátkům na reprezentativním vzorku obyvatel a došel k závěrům poněkud odlišným, než ke kterým se došlo v rámci diskuzí o dějinách a státních svátcích v České republice před provedením tohoto výzkumu. Obecně lze shrnout, že všechny věkové skupiny obyvatel České republiky se domnívají, že slavení svátků je důležité. Tento názor projevovala souhlasně obě pohlaví – jak ženy, tak i muži. Odlišnosti lze spatřovat až u faktoru vzdělání, kdy lidé s ukončeným základním vzděláním a lidé vyučení přikládají slavení svátků menší důležitost než lidé s ukončeným vysokoškolským vzděláním. Ruku v ruce s tímto faktorem jde pak otázka hrdosti obyvatel k minulosti českého národa. Lidé s ukončeným vysokoškolským vzděláním přikládají větší důležitost slavení svátků, zároveň projevují větší hrdost k historii, k předkům své země a více se o minulost vlasti zajímají (Šubrt, Vinopal 2013).

Jak již bylo řečeno výše, aby lidé mohli být hrdí na svoji vlast, předky a mohli slavit skutečný význam svátků, je nutné, aby znali původ a historii své země a připomínaných

událostí. Již od útlého věku je tedy vhodné vysvětlovat dětem tradice a svátky slavící se v České republice. Děti se také velmi často samy ptají a touží po informacích, proto je nutné jim je dát a neodbyvat je. Není teď řeč pouze o předškolním a mladším školním věku, ale významu svátků a významných dnů by měla být věnována pozornost i na druhém stupni základních škol. Tato tematika by neměla být opomíjena, a to obzvlášť ne v hodinách výchovy k občanství.

1.2 Vymezení svátků a významných dnů

Nejrůznější osobní oslavy a svátky poukazují na události, které jsou výjimečné pro daného člověka, jeho okruh přátel či rodiny. Mohou to být narozeniny, křtiny, jmeniny, první školní den, dosažení plnoletosti, zvládnutí státní maturitní zkoušky, svatba apod. Některé z nich se slaví periodicky, např. narozeniny každý rok, jiné pouze několikrát nebo dokonce jednou za život, ve chvílích, kdy se tyto události stanou. Neslaví je tedy všichni lidé v zemi ve stejný den, ani se na nich zpravidla nepodílejí všichni obyvatelé vesnice či města (Pennick 1994, Sokol 2004). Tento druh svátků a významných dnů není stanoven zákonem a většinou jejich význam ani nijak nezasahuje do školní výuky. Pro účely diplomové práce bude dále pojednáno již jen o svátcích a významných dnech, které jsou stanoveny příslušným zákonem České republiky, a národ si je má připomínat vždy jedním dnem v roce. Tyto dny by měly být také součástí školní výuky, včetně hodin výchovy k občanství.

V Československu byl v roce 1951 vyhlášen „*Zákon č. 93/1951 Sb., o státním svátku, o dnech pracovního klidu a o památných a významných dnech*“ (Zakonyprolidi.cz). Dočkal se mnoha novelizací, s nimiž platil až do roku 2000. V České republice v současné době platí „*Zákon č. 245/2000 Sb., o státních svátcích, o ostatních svátcích, o významných dnech a o dnech pracovního klidu*“, který vešel v platnost 29. června 2000 a byl od té doby upraven třemi předpisy:

- v roce 2004 *Předpisem č. 101/2004 Sb., kterým se mění zákon č. 245/2000 Sb., o státních svátcích, o ostatních svátcích, o významných dnech a o dnech pracovního klidu, s účinností od 5. března 2004*
- v roce 2006 *Předpisem č. 129/2006 Sb., kterým se mění zákon č. 245/2000 Sb., o státních svátcích, o ostatních svátcích, o významných dnech a o dnech pracovního klidu, ve znění zákona č. 101/2004 Sb., s účinností od 14. dubna 2006*
- v roce 2013 *Předpisem č. 162/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 245/2000 Sb., o státních svátcích, o ostatních svátcích, o významných dnech a o dnech pracovního klidu, ve znění pozdějších předpisů, s účinností od 11. srpna 2013.*

(MPSV.CZ, Zakonyprolidi.cz)

V tomto zákoně a v uvedených pozdějších předpisech jsou tedy vymezeny současné státní svátky, ostatní svátky, dny pracovního klidu a významné dny České republiky (MPSV.CZ).

1.2.1 Státní svátky

Státních svátků je v České republice stanoveno sedm (viz Tabulka 1). Oslavují českou státnost. V těchto dnech je vyvěšována státní vlajka na budovách státních orgánů, územně – samosprávných celků a dalších budovách ustanovených zákonem. Pravidla pro vyvěšování státní vlajky jsou ukotvena v zákoně týkajícího se užívání státních symbolů České republiky. Jedná se o „Zákon č. 352/2001 Sb., o užívání státních symbolů České republiky a o změně některých zákonů (Zakonyprolidi.cz). V kalendářích jsou tyto dny zvýrazněny červenou barvou a jsou doplněny informací sdělující lidem, že jsou státními svátky (MPSV.CZ, Zákon č. 245/2000 Sb. a upravující předpisy).

Tabulka 1: Přehled státních svátků ČR

Datum státních svátků	Název státních svátků
1. leden	Den obnovy samostatného českého státu
8. květen	Den vítězství
5. červenec	Den slovanských věrozvěstů Cyrila a Metoděje
6. červenec	Den upálení mistra Jana Husa
28. září	Den české státnosti
28. říjen	Den vzniku samostatného československého státu
17. listopad	Den boje za svobodu a demokracii

(MSPV.CZ, Zákon č. 245/2000 Sb. a upravující předpisy)

1.2.2 Ostatní svátky

Ostatní svátky se vztahují k významným historickým událostem, náboženským či jiným tradicím. V České republice jich je zákonem ustanoveno šest (viz Tabulka 2). I tyto svátky jsou dny pracovního klidu, v kalendářích jsou taktéž označeny červenou barvou a neprošly od vyhlášení zákona o státních svátcích od roku 2000 žádnou novelou (MPSV.CZ).

Tabulka 2: Přehled ostatních svátků ČR

Datum ostatních svátků	Název ostatních svátků
1. leden	Nový rok
* _____	Velikonoční pondělí
1. květen	Svátek práce
24. prosinec	Štědrý den
25. prosinec	1. svátek vánoční
26. prosinec	2. svátek vánoční

* *Velikonoce se řadí mezi pohyblivé svátky, které nemají přesně stanovené jedno konkrétní datum konání. Jsou odvozeny od měsíčních fází, proto nelze ani v tabulce uvést přesné datum u svátku s názvem Velikonoční pondělí. Existuje postup, pomocí kterého lze pro daný rok datum Velikonoc spočítat. Není ale jednotný pro všechny církve, a proto se může v určitých církvích lišit (Pennick 1994). Velikonoce se u křesťanů slaví první nedělí po prvním jarním úplňku, z čehož vyplývá, že existuje až 35 možných dat, kdy se Velikonoce slaví (v období mezi 22. březnem a 25. dubnem).*

(MPSV.CZ, Zákon č. 245/2000 Sb. a upravující předpisy)

1.2.3 Významné dny

Významné dny jsou podle zákona dny pracovní, a proto jsou nejvíce opomíjeny. Lidé si v mnohých případech ani jejich význam nepřipomínají. Seznam významných dnů v České republice prošel od roku 2000 největšími změnami. V současné době je ustanoveno jedenáct významných dnů (MPSV.CZ).

Tabulka 3: Přehled významných dnů ČR

Datum významných dnů	Název významných dnů
16. leden	Den památky Jana Palacha
27. leden	Den památky obětí holocaustu a předcházení zločinům proti lidskosti
8. březen	Mezinárodní den žen

12. březen	Den přístupu České republiky k Severoatlantické smlouvě (NATO)
28. březen	Den narození Jana Amose Komenského
7. duben	Den vzdělanosti
5. květen	Květnové povstání českého lidu
15. květen	Den rodin
10. červen	Vyhlazení obce Lidice
27. červen	Den památky obětí komunistického režimu
11. listopad	Den válečných veteránů

(MPSV. CZ, Zákon č. 245/2000 Sb. a upravující předpisy)

1.3 Charakteristika svátků

Přehled všech státních, ostatních svátků a významných dnů, které jsou v České republice stanoveny Zákonem č. 245/2000 Sb., byl již uveden výše v Tabulkách 1 - 3. Nebude z těchto důvodů znovu přikládán v následujících podkapitolách, ale bude v nich rovnou zahájena charakteristika jednotlivých svátků a významných dnů. Čerpáno bude nejen z odborné literatury, ale také z vybraných učebnic, příruček a internetových stránek, které se dané problematice věnují a mají již tato témata zpracována i pro žáky základních či středních škol.

1.3.1 Charakteristika státních svátků

Den obnovy samostatného českého státu – 1. leden

První leden se od roku 1951 slavil v Československu a v pozdější České republice vždy jako *Nový rok* (o čemž bude řeč později v charakteristice ostatních svátků). Od roku 2000 je ale také slaven jako státní svátek s označením *Dne obnovy samostatného českého státu* (MPSV.CZ.)

Přestože trval společný stát Čechů a Slováků 74 let, na konci roku 1992 se jejich soužití rozpadlo. Tyto dva národy společně zažily bohatou historii včetně zhroucení komunistického režimu na sklonku roku 1989, čímž se před tehdejšími Československem objevila možnost demokratického vývoje (Čornej 1992). Na jaře 1990 se stát přejmenoval nejprve na Československou federativní republiku (trvající od 29. března do 22. dubna 1990) a následně na Českou a Slovenskou Federativní

republiku (od 23. dubna 1990). V červnu roku 1990 se také konaly svobodné parlamentní volby. V těchto letech zažívali Češi a Slováci náročnou a v té době stále neukončenou politickou a ekonomickou transformaci, při níž se mimo jiné začaly umocňovat národnostní spory mezi nimi. Napětí a spory mezi politickými reprezentacemi obou národů se neustále zvětšovaly a po parlamentních volbách v roce 1992 jejich názorové rozdíly přerostly v ústavní krizi (Kuklík, Kuklík 2005). Bylo tedy zřejmé, že za těchto podmínek nelze sestavit stabilní a funkční federální vládu, ani parlament, a soužití těchto dvou národů je u konce. Důkazem krize byla také volba prezidenta republiky, kdy čeští poslanci navrhovali Václava Havla, přičemž většina slovenských poslanců jej odmítla (Vaculík, Čapka 1999).

Slovenský premiér Vladimír Mečiar v této situaci proto vznesl požadavek na uznání mezinárodněprávní subjektivity Slovenska a také České republiky, čímž by se tehdejší stát stal volnou konfederací. V reakci na Mečiarův požadavek navrhl český premiér Václav Klaus vytvoření dvou samostatných států. Tato dohoda o vzniku dvou samostatných států byla uzavřena Václavem Klausem a Vladimírem Mečiarom 22. června 1992. Dohodou byla započata řada jednání o rozdělení země, o vytyčení hranic, o budoucí spolupráci obou států, o otázkách sociálních, otázkách celní unie a mnoha dalších. Jednání probíhala po zbytek roku 1992, přičemž 25. listopadu téhož roku byl Federálním shromážděním schválen zákon o zániku federace k 31. prosinci 1992. Česká národní rada poté 16. prosince schválila ústavu samostatného českého státu. Od 1. ledna 1993 tedy vznikly dva samostatné státy – Česká republika a Slovenská republika - čímž zahájily nové období v jejich moderních dějinách (Kuklík, Kuklík 1999).

Den vítězství – 8. květen

V květnu roku 1945, kdy se blížil konec 2. světové války, se stal v Německu admirál Dönitz nástupcem po Adolfu Hitlerovi, který spáchal 30. dubna sebevraždu. Jeho snahy o uzavření separátního míru se západními Spojenci byly marné, a tak byl nucen přistoupit na podpis kapitulace Německa (Kuklík, Kuklík 2005). Právní dokument, který ji zajišťoval, se nazýval *Akt bezpodmínečné kapitulace nacistického Německa*. Byl podepsán 7. dubna 1945 ve francouzské Remeši, ale Sovětským svazem uznán nebyl. Stalin nesouhlasil s kapitulací Německa, která se odehrála v hlavním stanu generála Eisenhowera, a přestože byla podepsána sovětským generálem, neuznal ji. Akt prohlásil za jednostranný. O den později se proto opakovalo podepsání dokumentu v Berlíně. V okamžiku jeho opětovného podepsání byl v Berlíně ještě osmý květen, ovšem v důsledku časového posunu byl v Moskvě již květen devátý. Britský ministerský předseda Winston Churchill, předseda prozatímní francouzské vlády Charles de Gaulle i americký prezident Harry Truman se rozhodli navíc veřejně kapitulaci vyhlásit téměř okamžitě a potvrdit ji netrpělivému lidu. Nečekali tak s prohlášením na Sovětský svaz. Stalin o kapitulaci Německa informoval lid až o den později – 9. května. Z těchto důvodů se v tehdejší celém Sovětském svazu oslavoval (a v dnešním Rusku oslavuje) 9. květen jako den konce války v Evropě, zatímco v západním světě již o den dříve (Davies 2007).

Není možné se ale domnívat, že tímto dnem a podepsáním kapitulace Německa definitivně skončila 2. světová válka (Davies 2007). Na českém území se bojovalo až do 11. května a v ostatních částech Evropy ještě celý následující týden od vyhlášení kapitulace Německa. Co se týče Tichomoří, tam boje pokračovaly až do září. K podepsání bezpodmínečné kapitulace Japonska došlo až 2. září 1945 (Kuklík, Kuklík 2005).

Jelikož byla Česká republika v minulosti součástí Sovětského svazu, slavil se tedy konec 2. světové války v Evropě a kapitulace Německa až 9. května. Změna přišla od roku 1992, kdy se začal slavit již 8. května po vzoru západoevropských států, přičemž se označoval *Dnem osvobození od fašismu*. Ve chvíli, kdy vstoupil v platnost nový Zákon č. 245/2000 Sb., se také změnilo označení dne 8. května na *Den osvobození* a v roce 2004 na *Den vítězství*, což platí dodnes (MPSV. CZ, Zákon č. 245/2000 Sb. a upravující předpisy).

V tento den se nepřipomíná výhradně jenom vítězství nad nacismem a ukončení války v Evropě, ale také je to den zasvěcený vzpomínce na všechny oběti 2. světové války. Ve většině zemí se proto 8. května schází veteráni z války a vrcholní představitelé států. Uctívají památku zemřelých, a to nejčastěji u památníků a na hřbitovech (Fronta.cz).

Den slovanských věrozvěstů Cyrila a Metoděje – 5. červenec

Konstátin a Metoděj byli bratři pocházející ze zámožné rodiny z řecké Soluně. Konstátin byl mladší z bratrů, byl velmi nadaný, vystudoval teologii, filozofii, literaturu a stal se profesorem filozofie na vysoké škole v Konstantinopoli. Ovládal také mimo jiné celou řadu jazyků (znal i makedonskou variantu staré bulharštiny a později ji povýšil na první spisovný slovanský jazyk). Metoděj byl právníkem, který pobýval určitý čas v klášteře na Olympu, kam se za ním později přesunul také Konstantin. Právě zde přišel Konstantin na myšlenku misionářského působení mezi slovanskými pohany a pravděpodobně tady sestavil první slovanskou abecedu – hlaholici (Hora – Hořejš 1995).

Roku 862 poslal velkomoravský kníže Rostislav do byzantské Konstantinopole k císaři Michalovi III. vyslance moravských Slovanů s žádostí o zřízení biskupství na jeho území. Žádosti byzantský císař Michal III. nevyhověl podle představ Rostislava, ale místo toho vyslal na Velkou Moravu Konstantina a Metoděje s jejich žáky a velkým průvodem. Jednalo se prozatím o tzv. průzkumnou výpravu, po níž se mělo rozhodnout, zdali je na Moravě víra pevná, zakořeněná a lze v ní tedy zřídit biskupství. Bratři byli podporováni knížetem Rostislavem, kázali ve staroslověnštině a zaznamenávali velké úspěchy (Mandelová 1993). Problém nastal ve chvíli, kdy kníže Rostislav prohrál v roce 894 bitvu v Děvíně, a tak musel připustit návrat latinsky školených duchovních.

Tím vznikl na Velké Moravě zápas dvou církevních koncepcí a latiny a staroslověnštiny jako dvou bohoslužebných jazyků. Spor mezi nimi se velmi rychle vyostřoval. Bratři kázali tedy ve staroslověnštině, začali si také vychovávat své nástupce z místního lidu

a překládali hlavní bohoslužebné knihy právě do staroslověnštiny. Tato situace se nelíbila latinským duchovním, kteří kázali výhradně v latině. Mnohé postupy bratří považovali za kacírské (Hora - Hořejš 1995).

Bratři se na konci roku 867 ocitli v Římě před samotným papežem – v té době nově nastoupivším Hadriánem II. - před nímž a církevními otci se jim podařilo obhájit staroslověnštinu jako bohoslužebný jazyk. Konstantin v Římě onemocněl a zůstal zde do své smrti (Mandelová 1993). Ve městě vstoupil do řeckého kláštera, kde přijal jméno Cyril a ve svých 42 letech zemřel. Metoděj žil ještě dalších 16 let a vytrvale pokračoval v činnosti, kterou prováděl se svým bratrem. Roku 869 byl jmenován prvním moravským arcibiskupem, ale po celou tuto dobu musel nadále bojovat s dvojjazyčností náboženského obřadu a neustálým napadáním a obviňováním ze strany latinských kněží. Po jeho smrti v roce 885 byli na Velké Moravě staroslověnsky vzdělaní kněží a mniši pronásledováni. V Čechách, v Bulharsku, a zejména v Rusku ale k úplnému zničení slovanské vzdělanosti a kultury nedošlo (Hora - Hořejš 1995).

Cyril a Metoděj byli v mnoha případech označováni jako Slovanští věrozvěstové či Apoštolové Slovanů. Jejich misionářská činnost byla konána v jednotě církve. Měla a dodnes má obrovský význam. Byli to oni, kdo vynalezli nové písmo (hlaholici), do něhož překládali bohoslužebné knihy, a díky nimž se stala staroslověnština bohoslužebným jazykem, čímž se víra mohla šířit ve srozumitelném jazyce širokému okruhu lidí. O jejich uctění a vyzdvižení jejich zásluh se postaral v roce 1880 papež Lev XIII., který mimo jiné stanovil 5. červenec za *Svátek svatého Cyrila a Metoděje* (ale bez zřejmé spojitosti s životem bratrů a bez souvislostí s cyrilometodějstvím, což způsobilo, že pravoslavná církev má stanovené jiné datum pro uctění památky těchto bratří) (Ochránci Evropy 1981).

Den upálení mistra Jana Husa – 6. červenec

Jan Hus byl významný český středověký myslitel, náboženský kazatel, reformátor a vysokoškolský pedagog. Jeho přesné datum a místo narození nejsou známy, ale většina historiků se shoduje na tom, že se narodil mezi lety 1369 – 1371 v jihočeském Husinci (Čornej, Čornejová, Parkan 2009). Vyučoval na pražské univerzitě a po dva roky byl také jejím rektorem. Právě při jeho působení na univerzitě byl vydán českým králem Václavem IV. Dekret kutnohorský, díky němuž se změnil poměr hlasů na pražské univerzitě ve prospěch českého národa. Roku 1402 se Jan Hus stal kazatelem v Betlémské kapli na Starém Městě pražském. Jeho česká kázání se těšila velké oblibě, což jej spojilo s představiteli českého opravného hnutí v církvi. V mnohých momentech vycházel a překládal myšlenky anglického myslitele Johna Wyclifa (Bělina, Fidler 1996).

Mistr Jan Hus kladl velký důraz na kázání v mateřském jazyce, čímž předběhl o několik století svoji dobu. Kritizoval v mnoha ohledech kněžstvo a církvev, přičemž nejzásadnější problém spatřoval v nevyřešené církevní hierarchii a v prodeji odpustků. Inspirován Wiclefem také formuloval myšlenku chudoby církve jako návratu

k původnímu – jelikož Kristus žil po celý život v chudobě (Čornej, Čornejová, Parkan 2009). V roce 1414 obdržel pozvání na církevní koncil, který se konal v říšském městě Kostnici, kde mělo být mimo jiné projednáno církevní schizma. Jan Hus byl přesvědčen o správnosti svých myšlenek a oprávněné kritice církve, proto pozvání na koncil přijal. Po příjezdu byl však zatčen a ve chvíli, kdy se odmítl podrobit církevním požadavkům, byl prohlášen za kacíře a 6. července 1415 upálen (Bělina, Fidler 1996). O necelý rok později stihl stejný osud i Husova přítele a spolupracovníka Jeronýma Pražského (Čornej 1992). Nedlouho po upálení mistra Jana Husa propuká husitská revoluce ovlivňující dějiny střední Evropy po několik dalších dlouhých let (Čornej, Čornejová, Parkan 2009).

Šestý červenec jako *Den upálení mistra Jana Husa* se stal v roce 1951 památným dnem. V tomto označení setrval do roku 1990, kdy se stal českým státním svátkem. Vyjádření církve k upálení a k uctění činů Jana Husa, jsou ale doprovázena značnými problémy a zdrženlivostí. V roce 1999 tehdejší papež Jan Pavel II. prohlásil Jana Husa za reformátora církve a projevil lítost nad jeho krutou smrtí. Je nutné si ale povšimnout, že tím neprojevoval souhlas s jeho učením, ale pouze poukazoval na fakt, že si Jan Hus stál za svými myšlenkami a pravdou, což jej přivedlo ke smrti (Znamenicasu.cz 2012).

Den české státnosti – 28. září

V desátém století našeho letopočtu vládnul na českém území kníže Vratislav I., který měl za manželku Drahomíru z Havolanska a syny Václava a Boleslava. Jeho matkou byla Ludmila, která byla zbožnou křesťankou, jež velmi ráda a často pomáhala chudým a nemocným. Svého vnuka Václava vychovávala ve stejném duchu. Byla pravým opakem Drahomíry, která byla pohankou a ženou toužící po moci a bohatství. Konflikt mezi těmito ženami (zejména o vliv na mladého Václava) vyvrcholil uškrcením Ludmily roku 921 (Čornej 1995).

Po dosažení zletilosti se ujal vlády Václav. O jeho životě je toho napsáno mnoho, ovšem faktů je pouze několik. V drtivé většině se dá o jeho životě čerpat zejména jenom z legend a církevních textů. Nejsou známá ani jeho přesná životopisná data. Václav byl na svou dobu velmi vzdělaný, zbožný a za jeho vlády Čechy vzkvétaly. Dokázal uhájit po vpádu saského krále Jindřicha I. samostatnost svého státu. Králi složil po nájezdu do země slib věrnosti, a tak se zavázal k odvádění tributu. Za jeho vlády byl také v Praze založen kostel sv. Víta jako výraz nových zahraničních vztahů se Saskem (Čornej, Čornejová, Parkan 2009). Jeho víra a přístup k vedení země byly v rozporu s názory jeho matky Drahomíry i bratra Boleslava. Václav byl zřejmě zavražděn ve Staré Boleslavi družiníky svého mladšího bratra Boleslava dne 28. září 935 (Mandelová 1993). Důvodů, proč se Boleslav uchýlil k takovému činu, se udává celá řada, od snah zmocnit se vlády, až po nesouhlas s Václavovou politikou vůči Sasku či náboženské rozpory bratří (Hora – Hořejš 1995).

Knížete Václava po jeho smrti lidé začali uctívat jako mučedníka. Byl svatořečen, stal se patronem České země, symbolem panovnického rodu Přemyslovců a tato

svatováclavská tradice sehrála v českých dějinách významnou roli. V roce 973 bylo založeno pražské biskupství, jehož patronem se stal zavražděný kníže Václav. Ne vždy se ale v dějinách zacházelo se svatováclavskou legendou pouze v pozitivním světle (Hora – Hořejš 1995). Manipulace s ní se odehrávaly mimo jiné za protektorátu Čechy a Morava a později také po 2. světové válce (Rak 1994).

Přesto se na svatého Václava v českých dějinách nikdy nezapomnělo. Byly po něm pojmenovány napříč celou zemí řady chrámů, kostelů a byly vystavěny jeho sochy. Roku 1913 byla na Václavském náměstí v Praze odhalena socha sv. Václava na koni, kterou vytvořil známý český sochař Josef Václav Myslbek. U této sochy se v průběhu dvacátého století odehrálo mnoho významných událostí, z nichž nelze opomenout demonstraci 28. října 1918 ke vzniku československého státu či zvonění klíčů při sametové revoluci roku 1989 (Bělina 1992 i Kuklík, Kuklík 2005). Svatý Václav se v podstatě zasloužil o celistvost a sjednocení českého národa a státu. Jako vzpomínka a počest svatému Václavovi bylo 28. září vyhlášeno *Dnem české státnosti* a od roku 2000 se slaví v České republice tento den jako státní svátek (MPSV.CZ, Zákon č. 245/2000 Sb. a upravující předpisy).

Den vzniku samostatného československého státu – 28. říjen

První světová válka se na podzim roku 1918 chýlila postupně ke svému konci a bylo očividné, že se Rakousko – Uhersko rozpadne. Politické reprezentace jednotlivých císařských národů začaly čím dál hlasitěji projevovat nesouhlas se stávajícím uspořádáním (Bělina 1992).

Dne 18. října 1918 byla vydána Washingtonská deklarace, v níž dosáhl československý zahraniční odboj - vedený Tomášem Garriguem Masarykem - uznání Československé národní rady za prozatímní vládu Československé republiky a vznik Československé republiky jako demokratického státu (Galandauer 1988 i Kuklík, Kuklík 1995). O deset dní později v Ženevě probíhalo projednávání za přítomnosti představitelů domácího Národního výboru československého a prozatímní zahraniční vlády. Navrhovaly se při něm konkrétní postupy pro ustanovení státu s delegací pražského Národního výboru. Ve stejný den, tedy 28. října, došlo ke zveřejnění nóty tehdejšího ministra zahraničí Rakouska – Uherska Adrássyho o přijetí Wilsonových podmínek míru. Lid si tento moment vyložil jako kapitulaci Rakouska – Uherska a možnost českého národa k osamostatnění (Bělina 1992). Došlo k vypuknutí spontánní manifestace Pražanů a lidé shromáždění v ulicích začali odstraňovat symboly monarchie. V čele převratu stanuli tzv. *Mužové 28. října*, kteří ještě téhož dne v podvečer vydali svůj první zákon o zřízení samostatného československého státu (Galandauer 1988). Mezi *Muže 28. října* patřil Antonín Švehla, František Soukup, Jiří Stříbrný, Alois Rašín a Vavro Šrobár. *První republika*, jak byl označován československý stát v letech 1918 až 1938 (kdy byla vyhlášena Mnichovská dohoda), byla vyhlášena na Václavském náměstí v Praze, jak již bylo zmiňováno výše.

V listopadu 1918 byla na slavnostní schůzi Národního výboru přijata prozatímní ústava. První vláda Československé republiky byla zvolena v čele s Karlem Kramářem a prezidentem republiky se stal Tomáš Garrigue Masaryk. Republika zahrnovala území Čech, Moravy, Českého Slezska, Slovenska a také Podkarpatské Rusi (Kuklík, Kuklík 1995).

Výročí vzniku samostatného Československa je každoročně připomínáno 28. říjnem jako státním svátkem. Po celé zemi se v tento den konají kulturní programy, pietní akty, vzpomínkové akce či lampionové průvody, které mají významnou událost lidem připomenout (Vlast.cz 2014).

Den boje za svobodu a demokracii – 17. listopad

Již během celého roku 1988 začínala československá společnost vyjadřovat odpor proti komunistickému režimu, který pokračoval i během roku následujícího. Zejména díky řadě významných a provokujících výročí, kterou si v těchto letech chtěla připomenout, a to mnohdy i přes zákaz režimu. Na podzim roku 1989 přispěly velkou měrou k oslabení pozic komunistického režimu informace pronikající do Československa. Týkaly se zpráv o hroucení komunistických režimů v zemích sovětského bloku a o pádu Berlínské zdi (Kuklík, Kuklík 1995).

Každoročně si lidé připomínali 17. listopad, který se odehrál v roce 1939. Adolf Hitler tehdy nechal uzavřít české vysoké školy, popravil devět českých studentů a více jak 1 200 studentů nechat odvézt do koncentračního tábora (Bělina 1992). Této události předcházely nepokoje už 28. října, který byl zakázán jako státní svátek. Lidé i přesto demonstrovali v ulicích, přičemž značnou část z nich tvořili právě studenti. Okupační moc tvrdě zasáhla proti demonstrantům a při útoku byl mimo jiné smrtelně zraněn student medicíny Jan Opletal. Jeho pohřeb se konal 15. listopadu a byl pro lid (zejména pro studentstvo) impulsem k novým demonstracím. Od roku 1941 je 17. listopad známý jako *Mezinárodní den studentstva* (Kuklík, Kuklík 1995).

V roce 1989 se ze 17. listopadu stala protikomunistická demonstrace konající se i přes zákaz režimu. Demonstrace studentů začala tento den v Praze na Albertově po 16. hodině. Ve chvíli, kdy demonstrující dorazili na Národní třídu, zaútočili tam na ně ozbrojené složky Veřejné bezpečnosti a pohotovostního pluku SNB. Když se poté mezi lid rozšířila mylná zpráva o zabití studenta Martina Šmída po zákroku policie, došlo k odstartování spontánní vlny protestních akcí proti komunistickému režimu (Bělina 1992 i Kuklík, Kuklík 1995).

Tímto dnem byl započat rychlý revoluční vývoj, který vyvrcholil ke konci roku odstoupením tehdejšího prezidenta Gustava Husáka a zvolením prezidenta nového – Václava Havla. Západní svět popsal situaci v Československu jako sametovou či něžnou revoluci, jelikož se události v zemi děly nenásilně, mírně a s euforickou společenskou atmosférou, kterou se dokázal zlomit monopol Komunistické strany (Čornej 1992).

Tento sedmnáctý listopad si tedy lidé připomínali od roku 1990 jako významný den. V roce 2000, kdy vstoupil v platnost nový zákon upravující státní svátky a významné dny v České republice, se stal svátkem státním. Lidé si během něj připomínají nejen rok 1989, kdy byla odstartována sametová revoluce, ale také události roku 1939 spjaté s nacistickými represáliemi (MPSV.CZ, Zákon č. 245/2000 Sb. a upravující předpisy).

1.3.2 Charakteristika ostatních svátků

Nový rok – 1. leden

V průběhu dějin došlo k používání celé řady více i méně přesných kalendářů. Zlomovým se stal okamžik, kdy v roce 46 př. n. l. zavedl římský císař Gaius Julius Caesar používání nového kalendáře, ve kterém každý nový rok začínal právě prvním lednem. Pojmenován byl po svém zakladateli – tedy juliánský kalendář (Motlová 2010).

Pozn.: Obecně byl ale za přirozený mezník mezi jednotlivými roky považován zimní slunovrat. Pro církev navíc určoval Nový rok Ježíš Kristus a jeho narození. Proto pro ně byl dnem nového roku 25. prosinec (Vondruška 2005).

Ani juliánský kalendář se ale nemohl pyšnit úplnou přesností, a proto jej v roce 1582 upravil papež Řehoř XIII. Pozměněná varianta začala nést označení rehořský (gregoriánský) kalendář, který přijali také křesťané. Díky nim se upravilo datování letopočtu dle nového principu – tedy rokem 0 byl stanovený rok narození Ježíše Krista (Vavřinová 2001).

Ani dnes ale neuznává celý svět jednotný kalendář. Česká republika přijala kalendář gregoriánský, který je v současnosti používán také pro celosvětové určování času. Např. ale pravoslavná církev uznává kalendář juliánský nebo v Číně mají lunisolární čínský kalendář. V zemích, kde je tedy uznáván gregoriánský kalendář, je první leden vždy prvním dnem nového roku, který je doprovázen ohňostroji a bujarými oslavami (Motlová 2010).

Velikonoční pondělí

Velikonoce jsou pro křesťany nejvýznamnějšími svátky v roce, při kterých si připomínají ukřižování a zmrtvýchvstání Ježíše Krista. Motlová (2010) ale upozorňuje na fakt, že *Velikonoční pondělí* s náboženskou tradicí nijak nesouvisí. Má totiž předkřesťanskou tradici, při které se oslavoval příchod jara, začátek prací na poli a obnova země. Celý den byl ve znamení výrazných, jarních barev a veselí. Církev zpočátku dokonce tyto oslavy zakazovala, jelikož mnohé rituály a tradice vztahující se k tomuto dni připomínaly čarovné praktiky a mnohé úkony byly také spjaté s magickými významy. Postupem času ale např. koledování a další tradice církev povolila, protože začalo v určitých případech docházet k propojování starých textů s náboženskými motivy a osobami (Motlová 2010).

Celé velikonoční svátky jsou včetně *Velikonočního pondělí* řazeny mezi tzv. pohyblivé svátky, které nejsou stanoveny pevným datem konání, což bylo zmiňováno již výše (viz poznámka pod Tabulkou 3). V křesťanské víře nastávají v období mezi 22. březnem a 25. dubnem. V závislosti na době, ale také místě konání, si tento den vysloužil celou řadu různých označení od *Velikonočního pondělí*, *Červeného pondělí* (odvozeného od symboliky červené barvy jako symbolu lásky, krve a života), přes *Mrskavý pondělek* až po *Pomlázkové hody* (Frolcová 2001). Ještě než nastalo toto dlouho očekávané pondělí, tak si zejména muži museli obstarat tzv. tradiční pomlázku. Pletla se z vrbových či březových prutů, jež v tomto ročním období symbolizují jarní, obrozenou přírodu a jsou symbolem životní síly. Jejich použití dodává člověku zdraví a životní energii, proto byly zelené pruty využívány v minulosti i ke šlehání dobytka (Motlová 2010). Existuje celá řada způsobů a druhů, jak si uplést velikonoční pomlázku z prutů a liší se zejména region od regionu, což ve své publikaci popisuje mimo jiné Frolcová (2001).

Když byla pomlázka přichystaná a nastalo *Velikonoční pondělí*, tak došlo k tzv. mrskání, které bylo v minulosti vzájemné a bylo doménou, jak upozorňuje Motlová (2010), především dospělých. O existenci mrskání na českém území se mluví už od 14. století a výrazů pro ně dodnes také existuje velké množství. Ve své publikaci některé z těchto výrazů zmiňuje např. Vondruška (2005). Postupem času se tradice přesunula mezi mládež, kdy mohli mladí muži šleháním projevit sympatie k určité dívce (Motlová 2010). Tradice šlehání se liší od lokality k lokalitě a lze spatřovat také rozdíly mezi městem a vesnicí. Dnes – zejména v Čechách a ve větších městech – se jedná o doménu menších dětí, zatímco na Moravě tato tradice stále přežívá i u mládeže a dospělých. Vzájemné šlehání se ale téměř vytratilo. Dříve dívky chodily šlehat chlapce či je na oplátku polévaly ve stejný den nebo v úterý vodou (Frolcová 2001, Motlová 2010).

Polévání chlapců v průběhu dějin zaniklo. Polévání dívek vodou či jejich házení do vody bylo fenoménem v českých zemích zejména v 19. století a dnes je dochováno pouze na severovýchodní Moravě a ve Slezsku. Tato tradice je charakteristická spíše pro zahraničí, a to pro Slovensko, Polsko a Maďarsko (Frolcová 2001).

Především na Moravě chodili chlapi a muži na pomlázku v tradičních místních krojích a doplňovali ji velikonočními koledami. Jedna z nejznámějších, kterou ve své publikaci uvádí Frolcová (2001), zní takto:

„Dobrý den Vám vinšujeme, tetičko

přišli jsme si pro červený vajíčko,

pro vajíčko červený,

pro koláček bílý:

jakpak je vám, tetičko,

koledníček milý?

Nehněvejte se na mne strejčíčku,

vytáhněte ze své kapsy grešličku,

Pán Bůh vám to nadělí

na zahradě, na poli i doma

budete mít co vyhánět ze dvora. “

(Frolcová 2001, str. 218)

Za šlehání a koledu požadovali chlapci a muži téměř vždy nějakou odměnu. Právě z tohoto důvodu se začala barvit vejce. Vajec byl na jaře vždy dostatek, jelikož slepice jich v tomto ročním období snášely hodně. Vejce také byla a dodnes jsou symbolem jara, plodnosti a nového života. Zprvu se barvila vejce plná, aby mohla plnit svoji magickou moc. Nyní se ale používají k barvení, různému zdobení a kreslení ne celá vejce, ale pouze celistvé skořápky vyfouknutého vejce. V průběhu dvacátého století se pro zdobená vejce vžil název kraslice, přičemž existuje mnoho způsobů jejich barvení a zdobení. Kraslice vyrobené v České republice jsou dnes známé a vysoce ceněné i v zahraničí (Frolcová 2001 i Motlová 2010). V současné době se již nabarvená či ozdobená vejce dají dokonce koupit v obchodních řetězcích a od ruční výroby se ustupuje. Existuje dále spousta druhů čokoládových vajíček, zajíček a perníků, které lze v obchodech koupit. Těmi pak dívky a ženy muže a chlapce obdarovávají. Kromě vajec obdrží muži a chlapci barevné pentle, které si připevní na svoji pomlázku upletenou z prutů. V dřívějších dobách dostávali také od zámožnějších lidí pár krejcarů. Ženy také vždy muže pohostí různým občerstvením, které pro ně připravily, a zejména na Moravě je tato tradice spjata i s nabídnutím domácích pálenek (Motlová 2010).

Velikonoční pondělí není pouze dnem z velikonočních svátků, ke kterému se váže řada tradic a zvyků. Tento den je také zákonem stanoven jako ostatní svátek (MSPV.CZ, Zákon č. 245/2000 Sb. a upravující předpisy). Je tedy dnem pracovního klidu, kdy žáci nechodí do školy, a většina lidí nepracuje. V kalendáři je označen červeně.

Svátek práce – 1. květen

Při poohlédnutí se za skutečným původem *Svátku práce* je nutné jít až do období padesátých let 19. století na australský kontinent. Právě zde se tehdejší dělnictvo semklo a začalo projevovat svoje požadavky na lepší životní úroveň i pracovní podmínky. Požadovalo mimo jiné zkrácení pracovní doby na osm hodin denně, zvýšení mzdy a také odtud proudí první myšlenky na zastavení práce po dobu jednoho dne pro účely demonstrací za splnění požadovaných bodů (Pokorný 2013).

Organizace dělníků a formulace jejich požadavků se začínají definovat ve druhé polovině 19. století také v USA. I přesto, že si zde dělníci osmihodinovou pracovní

dobu vymohli, nebyla téměř nikde dodržována (Totalita.cz). Proto prvního května 1886 došlo k vyhlášení stávky, ke které se připojily statisíce dělníků, přičemž nejbouřlivější z nich se konala v Chicagu. Stávka se vyostřovala zejména při střetech s policií. Během ní zemřelo několik lidí a nepokoje vyvrcholily popravou čtyř anarchistů 11. listopadu 1887. Prvního května 1888 se na jejich památku konaly po celé Americe demonstrace (Pokorný 2013).

Zřejmě nezávisle na USA začali svoje požadavky vyslovovat také dělníci ve Francii, kde se konaly podobné manifestace. Na návrh francouzských socialistů z roku 1888 došlo již o rok později k zavedení celosvětového *Svátku práce*. V českých zemích byl poprvé slaven v roce 1890, a to zejména ve velkých městech. Dělníci při nich jednak požadovali zlepšení podmínek a osmihodinovou pracovní dobu, ale také byl tento den doprovázen oslavami a veselím (Pokorný 2013).

Od roku 1948, kdy se k moci v Československu dostal komunistický režim, se stal *První máj* pod jeho vedením oslavami, při kterých se ukazovala síla režimu a jeho jednota s pracujícím lidem. V tento den se každoročně konaly tzv. prvomájové průvody, které byly povinné a odehrávaly se ve všech městech, přičemž co do rozsahu největší samozřejmě v Praze. Součástí průvodů ve městech byly transparenty, plakáty s prvomájovými motivy a vyvěšovaly se rudé vlaky. Již tento den a oslavy v něm byly spjaty také s blízcími se oslavami výročí zahájení Pražského povstání a osvobozením Rudou armádou. Pouze někdy a v některých oblastech byly tyto oslavy spjaty i s májovými veselicemi (Totalita.cz).

Tradice prvomájových průvodů se po roce 1989 zrušila, ale mnozí lidé mají tento často nenáviděný svátek stále v paměti. V současné době je 1. květen vnímán jako den volna, který tráví každý podle svých představ. Také je označován za svátek zamilovaných lidí, jelikož tímto dnem začíná máj, měsíc zasvěcený lásce. Oslavy *Svátku práce* se konají, ale v daleko menším měřítku než dříve. Spíše se jedná o agitace politických stran a pochody anarchistů zastupované malým počtem účastníků (Britské listy 2004).

Štědrý den – 24. prosinec

V České republice je *Štědrý den* zařazen Zákonem č. 245/2000 Sb. mezi ostatní svátky, tudíž patří ke dnům pracovního klidu. Je s ním spjata celá řada předkřesťanských i křesťanských obyčejů a tradic. Tomuto dni je také často připisována magická moc (Vavřínová 2001).

Z církevního hlediska se jedná o poslední den adventu a lze jej také označit za předvečer svátku Narození Páně, který se slaví 25. prosince. Jako poděkování Bohu za dar – za jeho Syna, kterého lidstvu dal - lidé v dřívějších dobách drželi celý tento den přísný půst. Až večer je čekala bohatá večeře, která byla ale celá sestavená z postních pokrmů (Vavřínová 2001).

Předkřesťanské tradice a oslavy dne se týkaly zejména oslav zimního slunovratu. Lidé v tento čas věřili v různé magické úkony, které jim měly zabezpečit zdraví, štěstí, úrodu

a ochránit je před zlými silami (Motlová 2010). Některým tradicím se podařilo také proniknout do křesťanství. Mezi ně patří např. tradice obdarování, a to jednak žebráků a chudých jako projev přátelství a lásky, ale také božstev a vládců jako projev úcty (Motlová 2010). Až ve čtrnáctém století se objevily záznamy o obdarování na počest Narození Páně. Jednalo se pouze o obdarování mezi dospělými a zámožnými lidmi. V devatenáctém století se potom přistoupilo k obdarování dětí. Rozhodně se ale nelze domnívat, že by si lidé předávali takové dary, jaké jsou zvykem v dnešních dobách. Jednalo se o skromné dárky, které se nejdříve kladly k betlémům. Tradice kladení dárků pod vánoční stromeček s dnes známým Ježíškem se v Českých zemích vytvořila až ke konci devatenáctého století (Vavřinová 2001).

Zvyk zdobení stromů lze nalézt už u Keltů, ale z jiného důvodu než nyní. Keltové zdobili stromy v období zimního slunovratu. I oni si již začali nosit zeleň domů do svých obydlí, stejně jako Slované či Germáni. Roli ozdob na zeleni po dlouhou dobu plnilo ovoce (ať čerstvé či sušené) nebo drobné perníčky a pochutiny, později vyráběné ozdůbky ze dřeva či slámy. Vánoční strom, jak je znám v dnešní podobě, lze nalézt poprvé v šestnáctém století v Německu. Jeho tradice se do domácností dostávala pozvolna, přičemž do českých domovů až během devatenáctého století. Lidé si v průběhu doby jeho zdobení zdokonalovali a modernizovali. Jednalo se po ručně vyráběných a pečených ozdůbkách o svíčky, poté o ozdoby z foukaného skla, prskavky a elektrické svíčky (Motlová 2010 i Vavřinová 2001). Dnes je zdobení stromečku závislé na vlastní fantazii a také na tom, co je tzv. v módě, jaký druh ozdob je lidem předkládán za vzor v reklamách a nákupních řetězcích.

Jak zmiňuje ve své publikaci Vavřinová (2001), v tento den se dále připomíná svátek Adama a Evy, podle Bible, prvních lidí na Zemi. Jsou také považováni za patrony snoubenců.

Podle Vondrušky (2005) jsou nyní Vánoce nejen v českých rodinách pojímány komerčně a jsou spojovány s co největším množstvím hmotných dárků, jídla, pití a s bohatým televizním programem. V podstatě nejočekávanější událostí dne je okamžik po štědrovečerní večeři, kdy se rodiny přesunou k vánočnímu stromečku, u kterého si rozbalují množství dárků, jenž jim v České republice Ježíšek nadělil. Jak zmiňuje Vavřinová (2001), tak původ Ježíška (jenž je ztotožňovaný s malým Jezulátkem přicházejícím v noci z 24. na 25. prosince do Betléma) sahá až do dob reformace a není jednotný pro celý svět. Například ve Spojených státech amerických nosí dárky Santa Claus, ve Španělsku Tři králové či v Rusku Děda Mráz – zde se ale naděluje až na *Nový rok*. Mnohdy se proto v tomto moderním způsobu trávení a prožívání Vánoc může zapomenout na jejich skutečnou podstatu. Přesto v některých rodinách přetrvávají alespoň některé z vánočních tradic. Motlová (2010) zmiňuje zejména celodenní půst odměněný tím, že lidé údajně uvidí zlaté prasátko, štědrovečerní večeři při východu první hvězdy na oblohu (podává se zejména ryba s bramborovým salátem), věštění budoucnosti pomocí jablek, ořechů, odlévání olova či vosku do vody, symboliku hudby o Vánocích představovanou zpíváním koled, pečení vánočky, vánoční vůni vanilky či

půlnoční mši v závěru dne na počest narození Ježíše Krista v Betlémě. Vůbec nejslavnější mše se koná v České republice v Praze ve Svatovítské katedrále, na které je každoročně podle legendy přítomen také svatý Václav se svatým Vojtěchem. Legendu o zrození Krista představují betlémy, které se v minulých dobách stavěly až 25. prosince (Motlová 2010). Dnes jsou k vidění dřevěné, plastové či papírové betlémy již na *Štědrý den*. Výjimkou nejsou ani hrané živé betlémy napříč celou republikou. Vavřínová (2001) se zmiňuje také o vánočních přáních, která se formou pohlednic či kartiček těsně před Vánocemi rozesílala či rozdávala blízkým lidem. Tato více jak 150 let stará tradice je dnes v masivním měřítku vytlačována posláním SMS zpráv pomocí mobilních telefonů, psaním e-mailů prostřednictvím internetu či dokonce psaním přání přes sociální sítě.

1. svátek vánoční – 25. prosinec

Na českém území je 25. prosinec označován také jako *Boží hod vánoční* a představuje tedy konec adventu a *1. svátek vánoční*. Dříve byl tento den projevem veselí, oslav, zábavy a dokonce i koledování. Církev ale tyto bujaré projevy v den Narození Páně vyloučila ze života lidí (Ceske-tradice.cz 2014). Oslavy, očekávání a vzrušení z narození Ježíše Krista byly tedy vystřídány tichostí, důstojným rodinným rozjímáním a bohatým obědem, který se obešel bez návštěv. Samozřejmostí byla mše, která se ale odehrávala v poklidném duchu. V domácnostech se nepracovalo, a dokonce ani neuklízelo, zejména nezametalo, aby se z domovů nevymetlo štěstí či peníze. Ráno lidé dobytku zavazovali tlamy, aby nerušil posvátné ticho (Motlová 2010).

Dnešní charakter *Božího hodu vánočního* je poněkud odlišný. Ačkoliv se odehrává ve svátečním duchu a je bohatý na jídlo, už není tráven v tichosti a pouze ve vlastních domovech. Lidé často navštěvují svoje blízké a přátele, oslavují a obdarovávají se hmotnými dary. Teprve v tento den si lidé např. v západní Evropě či Severní Americe rozbalují dárky (České-tradice.cz 2014, Motlová 2010).

2. svátek vánoční – 26. prosinec

Svatý Štěpán byl šířitelem Ježíšova učení a stal se prvním mučedníkem křesťanství. Jeho kázání a hlásání víry se nelíbilo židovským představitelům zejména ve chvíli, kdy začal získávat pro křesťanství celou řadu přívrženců (Motlová 2010). Židovská víra se snažila Štěpána přesvědčit o nesprávnosti jeho činů. Štěpán si ale za svou vírou stál, proto byl ukamenován. Stalo se tak pravděpodobně mezi lety 37 až 40 před hradbami Jeruzaléma. Svatoštěpánský kult se v průběhu dějin začal šířit po celé Evropě a byla mu mimo jiné zasvěcena řada kostelů (Motlová 2010). Oblibu získal u německých králů a císařů, především jako patron koní (dodnes se na tuto počest konají v celé zemi obřady s žehnáním koní a ovsa) či v dnešním Maďarsku, kde se stal dokonce národním patronem občanů. Ve Francii se začalo žehnat na svatého Štěpána vinné révě. Tradice svěcení vín je dodnes známá i na českém území. Víno připomíná Štěpánovu prolitou krev. Svátek svatého Štěpána je ale v českých zemích hlavně spojen s koledou, která měla v minulosti pomoci lidem ovlivnit jejich osud. Mezi koledníky patřili také žebráci a chudí, kteří žádali o trochu jídla či o drobný peníz. Křesťanství se tuto tradici snažilo

postupem času vytlačit ze života lidí. Charakter koledování se tedy měnil, ale ještě v devatenáctém století byl 2. svátek vánoční velkou událostí spojenou s navštěvováním rodin, vyměňováním darů a přáním zdraví, štěstí a úspěchů v budoucnosti. Později se stalo koledování výsadou dětí (Vavřínová 2001). Podle Motlové (2010) se tudíž na území Česka v minulosti v podstatě koledovalo od 24. prosince až do 6. ledna, tedy do *Tří králů*. Je známo velké množství koled, které se dočkalo řady podob a nejrůznějších úprav. Jednu z nejznámějších uvádí ve své publikaci i Vavřínová (2001):

„Koleda, koleda, Štěpáne!

Co to neseš ve džbáně?

Nesu, nesu koledu,

upad jsem s ní na ledu,

psi se na mě sběhli,

koledu mi snědli.

Co mám smutný dělati?

Musím jinou žebrati.

Koledu mi dejte,

jen se mi nesmějte!

Koledu mi dali,

přece se mi směli.“

(Vavřínová 2001, str. 129)

V České republice je dnes jen málo míst, kde se zachovala štěpánská koleda. Rodiny v tento den opět navštěvují své blízké, dávají si dary, a pokud jsou v některých oblastech oslavy svatého Štěpána zachovány, pak v trochu pozměněné podobě. Jedná se zejména o zpěv vánočních písní, koled a recitování tematických básniček či koled při různých organizovaných vystoupeních a také v kostelech.

1.3.3 Charakteristika významných dnů

Den památky Jana Palacha – 16. leden

V roce 1968 se v Československu děly bouřlivé události, které nejprve vedly k uvolňování režimu a všeobecnému veselí, jež bylo ale rázem vystřídáno znovu navrácením k autoritativnímu prosovětskému režimu. V zemi panovalo ke konci roku všeobecné zklamání z politiky a lidé se nejprve nechtěli smířit s nastávajícími poměry (zejména studenti). Ještě v průběhu října a listopadu se konaly demonstrace v různých částech země proti vzniklé situaci. Na počátku roku nového již začala ve společnosti

převládat rezignace, ze které ji ale vyvedl 16. ledna 1969 Jan Palach (Kuklík, Kuklík 2005).

Tohoto dne se ve 14:30 hodin odpoledne u kašny pod budovou Národního muzea na Václavském náměstí v Praze polil benzinem a zapálil. Jan Palach byl dvacetiletý student Filosofické fakulty Karlovy univerzity v Praze. K tomuto radikálnímu kroku se odhodlal na protest proti sovětské okupaci, proti neustálým ústupkům politické reprezentace a také chtěl probudit vlastní národ a vyburcovat jej k akci. Nechtěl, aby společnost vzdala svoje snahy a jen pasivně přihlížela vzniklé situaci (Jan Palach 16. – 25. 1. 1969, 2009). Byl převezen s těžkými popáleninami na kliniku do Legerovy ulice v Praze. Chvillemi komunikoval s okolím a snažil se vyjadřovat i přes velké bolesti ke svému činu. Formuloval také požadavky jménem skupiny dobrovolníků, které byly adresovány vládě a straně. V případě jejich nesplnění do pěti dnů, vyslovil možnost, že se pokusí upálit další lidé. Část jeho rozhovorů s MUDr. Zdenkou Kmuníčkovou, která s ním strávila téměř celou dobu jeho pobytu v nemocnici a poskytovala v té době psychiatrickou péči těžce raněným a popáleným na této klinice, je nahrána na magnetofonových páskách. V nemocnici jej navštívila také jeho matka a bratr, kteří o jeho úmyslech neměli nejmenší ponětí. Jan Palach zemřel o tři dny později, tedy 19. ledna 1969, v odpoledních hodinách (Kmuníčková 2009).

Čin Jana Palacha odstartoval po celém Československu řadu smutečních shromáždění. Dva dny po události dokonce zahájili dva studenti hladovku ze solidarity s jeho počinem. K nim se následně přidalo množství dalších lidí napříč zemí a dosáhlo počtu 70 hladovějících. Konalo se také mnoho demonstrací a pietních akcí. Režim sice vyjádřil lítost nad smrtí mladého člověka, ale neuznal již skutek, který student udělal. Jeho hlavním úkolem bylo v té době hlavně obnovit staré pořádky a potlačit demonstrující národ. Již 24. ledna byla rakev s ostatky Jana Palacha vystavena v Karolinu, kam proudily davy lidí, které se přišly poklonit Palachově památce. O den později se konal pohřeb, kterého se zúčastnily desetitisíce lidí, a jenž se stal celonárodní manifestací proti okupantům. Jan Palach byl uložen na hřbitově v Olšanech za účasti rodiny a blízkých přátel. Ovšem v sedmdesátých letech byly jeho ostatky zpopelněny, a to bez souhlasu rodiny. Urna byla uložena dokonce do rodných Všetat. Až v roce 1990 se urna s jeho popelem vrátila zpět na hřbitov do Olšan v Praze (Jan Palach 16. – 25. 1. 1969, 2009).

Janem Palachem se inspirovala řada dalších lidí ke stejným či velmi podobným činům. Nejznámějším z nich je asi Jan Zajíc, který jej následoval jako první a označil se za *Druhou pochodeň* (Kuklík, Kuklík 2005). Svobodná vzpomínka na něj byla ale národu umožněna až po listopadu 1989. V roce 1991 Janu Palachovi i Janu Zající propůjčil tehdejší prezident Václav Havel in memoriam Řád Tomáše Garrigua Masaryka I. třídy za vynikající zásluhy o demokracii a lidská práva. V současné době se vždy v lednu připomíná památka Jana Palacha, a to nejen v Olšanech a rodných Všetatech (Janpalach.cz). Národ si jeho památku může připomenout i prostřednictvím televize,

v níž bylo odvysíláno již několik pořadů věnovaných právě jemu – např. *Poselství Jana Palacha* či *Tvá oběť nebyla marná* (Kmuníčková 2009).

Den památky obětí holocaustu a předcházení zločinům proti lidskosti – 27. leden

Druhá světová válka, nejen co do rozsahu či počtu obětí, byla nejhroživější válkou lidstva v dějinách. Válečné operace se odehrávaly v Evropě, Asii, Africe i ve všech světových oceánech. Boje se dotkly, ať už přímo nebo nepřímo, osmdesát procent tehdejších obyvatel Země. Nacistické Německo se svými spojenci plánovalo vyhlazení celých národů, které odůvodňovali tzv. rasovou teorií. Vyhlazovací politika byla zaměřená zejména proti Židům, ale i proti romské populaci, postiženým lidem, homosexuálům, ale plánovala také vyhlazení Slovanů pro získání území k německému působení (Kuklík, Kuklík 2005).

Česká republika jako vzpomínku na utrpení milionů obětí holocaustu z iniciativy mnoha organizací zabývající se touto problematikou (např. *České rady pro oběti nacismu* či *Federace židovských obcí v ČR*), v roce 2004 vyhlásila 27. leden významným dnem nesoucí název *Den památky obětí holocaustu a předcházení zločinům proti lidskosti* (Holocaust.cz 2006, MPSV.CZ, Zákon č. 245/2000 Sb. a upravující předpisy).

Prvního listopadu 2005 vyhlásilo Valné shromáždění OSN po dlouhých jednáních tentýž den – tedy 27. leden – za *Mezinárodní den památky obětí holocaustu*. Den má připomínat utrpení přibližně šesti milionů zavražděných Židů a dalších nevinných obětí nacismu, ale je také dnem osvobození největšího koncentračního tábora za 2. světové války. Právě v tento den byl totiž osvobozen Rudou armádou polský koncentrační a vyhlazovací tábor Auschwitz – Birkenau (v českém znění Osvětim – Březinka). Nacisté se ještě před jejím příchodem pokusili o zahlazení stop. Jejich plánem bylo srovnat tábor se zemí. Naštěstí se jim nepodařilo tuto akci zrealizovat až do konce. Stihli zapálit pouze část tábora, ale také odeslat více než 58 000 vězňů na nucené práce do Říše (Ryza 2011).

V tento den se nejen v celé České republice koná řada vzpomínkových akcí, na kterých jsou mnohdy přítomni také bývalí vězni z táborů za 2. světové války nebo jejich rodiny. *Informační centrum OSN v Praze* také každoročně v průběhu ledna pořádá vzdělávací programy a projekce pro žáky základních a středních škol, pomocí nichž jim chce přiblížit téma holocaustu (Informační centrum OSN).

Mezinárodní den žen – 8. březen

Skutečný původ *Mezinárodního dne žen* již není mezi lidmi v současné době příliš známý, proto je velmi důležité pro jeho připomenutí s ním seznamovat žáky ve školách. Původ svátku lze tedy spatřovat již na samém počátku dvacátého století. Ženy se začaly v čím dál větší míře hlásit o svoje práva a v roce 1907 se ve Stuttgartu konal první mezinárodní sjezd socialistických žen. Právě zde padl úplně první návrh na stanovení určitého dne v roce, ve kterém by se ženy organizovaně shromažďovaly, a tak mohly při

této příležitosti bojovat za svá práva. V roce 1908 v New Yorku opakovaně demonstrovalo několik tisíc žen mimo jiné za zkrácení pracovní doby, zvýšení mezd a volební právo. Již 28. února 1909 proto Americká socialistická strana vyhlásila tento den *Svátkem žen*. V Rakousku – Uhersku a celé řadě dalších evropských zemí se poprvé ženy organizovaně sešly o dva roky později a dožadovaly se uznání svých práv, včetně práva volebního. Datum 8. března jako svátku a dne žen se ustanovilo až po 1. světové válce, zejména díky rozsáhlé demonstraci žen v Petrohradě roku 1917. Organizace spojených národů jej ale oficiálně uznala *Mezinárodní dnem žen* až roku 1975 (Fórum 50 %).

V Československu byl tento svátek ale silně ovlivněn režimem. Byl to den, kdy ženy dostávaly rudé karafiáty, konaly se podnikové večírky s recitačními pásmy a děti dávaly svým maminkám a babičkám přáníčka. V mnohých případech si tento svátek ale více užili muži než ženy, kteří se během něj posilňovali alkoholem. Celý svátek byl zpolitizovaný a probíhal v duchu komunistické propagandy. I přesto, že nejen u nás byla emancipace žen zdola zcela potlačena, se postupem času role a postavení ženy ve společnosti začala měnit (Retro České televize 2009).

Po revoluci byly v České republice snahy o úplné zrušení tohoto svátku, jelikož byl pro mnoho lidí ve státě vzpomínkou a jedním ze symbolů komunistického režimu a jeho propagandy. Proto jej také celá řada lidí v zemi dnes neslaví. Považují jej za minulým režimem uměle vytvořený svátek. Lidé, kteří *Mezinárodní den žen* uznávají, většinou koupí své ženě či dívce květinu, drobnou sladkost a doplní tento dárek přáním (Fórum 50 %). Po celé republice se také konají oslavy pořádané ženskými organizacemi, při kterých si lidé mohou zavzpomínat na socialistické podoby svátku či se účastnit diskuzí a přednášek vztahujících se k problematice postavení žen ve společnosti. Oslavy jsou doplněny ve většině případů také hudbou a tancem (Český svaz žen 2014).

V současné době je důležité mít na paměti osmý březen jako připomínku boje žen za jejich práva, ale také pro uvědomění si, že dodnes ve světě nerovnost mezi muži a ženami přetrvává. Ve všech společnostech existuje v nejrůznějších podobách a v různých mírách určité znevýhodňování žen vůči mužům (Habáň 2014). Je nutné si tedy uvědomit, že: „*boj za ženská práva a rovnoprávnost žen ušel už dlouhý kus cesty, dlouhý kus má ale ještě před sebou*“ (Fórum 50 %).

Den přístupu České republiky k Severoatlantické smlouvě (NATO) – 12. březen

Organizace Severoatlantické smlouvy (též označovaná jako Severoatlantická aliance, ve zkrácené podobě NATO) je politickou a vojenskou mezinárodní aliancí, jež vznikla v roce 1949 z důvodu sílícího ideologického konfliktu mezi Západem a Východem. Jejím základním dokumentem je Severoatlantická smlouva (někdy podle místa jejího podpisu nazývaná Washingtonská smlouva), kterou musí každý přistupující člen podepsat. Spojuje výhradně státy Evropy a Severní Ameriky, přičemž v současné době je její počet ustálen na 28 členech. V průběhu dějin se mění tedy nejen počet členů, ale Aliance musí také čelit jiným problémům, než tomu bylo v období jejího vzniku. Mezi

nové záležitosti nutné k řešení patří např. šíření zbraní hromadného ničení, vzrůstající terorismus či kybernetické útoky. Hlavním cílem Severoatlantické aliance je zajištění bezpečnosti svým členům politickými i vojenskými prostředky a ochrany jejich svobody. V případě útoku jednoho či více členských států proti ostatním bude tento čin považován za útok proti všem v Alianci. Ostatní státy jsou tedy zavázány k pomoci napadeným. NATO funguje na základě vzájemné spolupráce, jednání a diskuzí, kdy státy jednají po dohodě jako celek, čímž je zaručena větší bezpečnost jejich členů, a organizace se tak stává účinnější. Základními hodnotami, na kterých je Aliance postavena, je demokracie, právní stát a lidská práva. Kromě operací a misí se samozřejmě účastní celé řady dalších záležitostí od vědeckých spoluprací a výzkumů, až po humanitární pomoc (Oficiální portál Informačního centra o NATO).

Česká republika se stala spolu s dalšími dvěma státy (Polskem a Maďarskem) členskou zemí Severoatlantické aliance v roce 1999. Jednalo se v té době o vstup vůbec prvních zemí bývalého východního bloku do Aliance. Samozřejmě i Česká republika musela schválit a při vstupu podepsat zakládající dokument, tedy Severoatlantickou smlouvu. Podepsal ji tehdejší prezident České republiky Václav Havel (Oficiální portál Informačního centra o NATO). Jako z každého členství, tak i z tohoto, vyplývají pro zemi nejen výhody, ale také závazky, které musí plnit a dodržovat. Přehledně v bodech jsou mimo jiné popsány na *Oficiálním portále Informačního centra o NATO*, které by mohly sloužit i jako výukový materiál do hodin výchovy k občanství. Česká republika je zastoupená v Severoatlantické alianci velvyslancem, kterým je nyní Jiří Šedivý. Je nejen velvyslancem, ale zastává také funkci vedoucího *Stálé delegace České republiky při NATO*, v níž působí přibližně padesát pracovníků (Oficiální portál Informačního centra o NATO).

Středisko empirických výzkumů v Praze provedlo v roce 2000 šetření týkající se informovanosti českého národa o Severoatlantické alianci. V té době se vstupem České republiky do organizace (které se uskutečnilo předešlý rok) souhlasily téměř dvě třetiny populace. Tito lidé se domnívali, že členství v Severoatlantické alianci je pro zemi významné a potřebné (Středisko empirických výzkumů 2000). Již před vstupem do Aliance se také vyskytli odpůrci, kteří dokonce uspořádali několik veřejných demonstrací proti vstupu země do NATO. Nejednalo se ale o velké množství lidí, a nepodařilo se jim tedy vzbudit u ostatní veřejnosti zájem. V členství většinou spatřovali údajnou ztrátu suverenity země či považovali členství za velmi finančně nákladné (Patáková 2003). Přitom tito lidé v šetření přiznali, že nemají o Alianci dostatek informací a ani o jejich doplnění nemají zájem (Středisko empirických výzkumů 2000).

Monitoring dále odhalil, že největší souhlas se vstupem státu do Aliance projevili studenti. Zjistilo se, že patřili z celé populace k nejlépe informovaným lidem o stávající situaci, a to nejen ze své iniciativy, kdy si informace vyhledávali sami, ale také díky výuce ve škole (Středisko empirických výzkumů 2000). Mělo by se tedy v dostatečné informovanosti studentů nadále pokračovat a 12. března jako den výročí vstupu země do

NATO si se žáky připomínat i na základních školách. K tomuto významnému dni vychází celá řada populárních i odborných článků a konají se připomínkové akce. V roce 2014 se slavilo již 15. výročí členství v NATO, k jehož příležitosti se konala v Oslu také bezpečnostní konference (Velvyslanectví České republiky v Oslu 2014).

Den narození Jana Amose Komenského – 28. březen

28. březen je významným dnem České republiky, kdy si lidé připomínají den narození Jana Amose Komenského z roku 1592. Jednalo se nejen o významného filosofa, vědce, spisovatele, ale také o biskupa Jednoty bratrské a reformátora školství (Čapková 1991). Jeho myšlenky a dílo byly v té době průlomové a dodnes jsou aktuální. Zastával názor, že vzdělání znamená znalost pravdy a v okamžiku, kdy lidé budou znát skutečnou, čistou pravdu, začne se svět obracet k lepšímu a lidé budou žít v míru. Právě proto požadoval vzdělávání lidí bez rozdílu věku a pohlaví, a to bezplatně. Díky zavedení povinné školní docházky, vzdělávání chudých i dívek, ale také díky celoživotnímu vzdělávání dojde ke zlepšení společnosti. Nezabýval se jen otázkami výuky, ale také výchovy. Vytvořil celý systém vzdělávání od mateřské po vysoké školy. Knihy, jež napsal, nebyly pouze teoretické, ale i praktické. Opíral se o vlastní zkušenosti z výuky a psal také učebnice (Muzeum Jana Amose Komenského Uherský Brod). Dodnes jsou jeho navrhované postupy a metody vzdělávání aktuální a moderní. Patří mezi ně např. snaha o zavedení názorného vyučování, převádění učiva do praktického života, důraz na globální vyučování (zejména učení se jazykům), vyučování od jednoduššího ke složitějšímu, zavrnutí prostého mechanického učení a asi nejznámější z jeho metod – škola hrou. Jednalo se o myšlenku dramatické výchovy, která u dětí oživí zájem o školní výuku, při které se žáci učí vědomosti, ale zároveň si rozvíjí celou řadu dalších kompetencí potřebných do života (Hora – Hořejš 1995). Chtěl ve školách vytvořit prostředí míru, klidu a spokojenosti. Byl zván do mnoha evropských zemí, aby v nich pomohl s reformou školství, tedy kromě své vlasti, kterou musel opustit roku 1628 (Dějiny udatného českého národa 2011).

Jan Amos Komenský byl významnou osobností, která po sobě zanechala dodnes aktuální myšlenky nejen v rovině pedagogické. Získal si přívlastek *Učitel národů* (Hora – Hořejš 1995). Děti si jeho narození, život i tvorbu v tento den připomínají ve školách prostřednictvím různých aktivit, her nebo dokonce projektových dnů. Veřejnost má možnost zúčastnit se mnoha akcí konaných na jeho počest. Pravděpodobně největší oslavy se konají vždy na Moravě, v Uherském Brodě a okolí, kde se Komenský narodil (Muzeum Jana Amose Komenského Uherský Brod).

V rámci tohoto dne je slaven v České republice také *Den učitelů*, nejen díky výročí narození Jana Amose Komenského, ale také jako připomenutí důležité a mnohdy nedoceněné role učitelů v současné společnosti. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy v tento den uděluje Plakety J. A. Komenského pro nejlepší učitele v zemi napříč všemi stupni vzdělávací soustavy, a to již od roku 1997 (MSMT.CZ 2014). V přímém přenosu v České televizi také probíhá vyhlášení výsledků ankety o nejoblíbenějšího učitele České republiky s názvem *Zlatý Ámos* (Zlatyamos.cz).

Je nutné ale poznamenat, že celosvětově se jako *Den učitelů* slaví 5. říjen. Jako připomenutí nezastupitelné práce učitelů a uctění jejich profese jej vyhlásila před dvaceti lety organizace UNESCO (UNESCO.ORG 2014). V České republice se toto datum ale neujalo a *Den učitelů* je spojován nadále s datem narození Jana Amose Komenského.

Den vzdělanosti – 7. duben

Sedmý dubnový den Česká republika oslavuje *Den vzdělanosti*. Nejedná se pouze o připomínku založení Karlovy univerzity z roku 1348, ale také o symbol vzdělanosti a jejího neustálého rozvoje, který je nezbytný k povznesení společnosti (MSMT.CZ).

Svolení k založení Univerzity dal již roku 1347 papež Kliment VI. Český král a zároveň římský císař Karel IV. poté mohl v Praze 7. dubna 1348 vydat listinu k založení vysokého učení jako první univerzity severně od Alp a východně od Paříže. Jednalo se v té době o velký krok k rozšíření vzdělanosti uvnitř kontinentu, jelikož do té doby vznikaly univerzity zejména jen v Itálii, Španělsku, Francii či Anglii. Univerzita byla založena jako instituce česká, jejímž kancléřem byl arcibiskup a symbolickým ochráncem svatý Václav, jehož obraz je dodnes součástí univerzitní pečeti. Právě jemu podává na pečetí oběma rukama klečící král český a římský složenou základní listinu s visutou pečetí (Hora – Hořejš 1995).

Již od svého počátku měla Univerzita čtyři fakulty - artistickou, lékařskou, právnickou a teologickou. Zpočátku se nevyučovalo v učebnách, jak je tomu zvykem nyní. Učebny chyběly, proto výuka probíhala v bytech vyučujících a v kláštrech. Nejprve se začaly budovat prostory pro bydlení, jak vyučujících, tak i studentů, až poté prostory k výuce. Už rok po založení se dočkala Univerzita prvních absolventů. Češi byli ale hned od prvních let Univerzity v menšině. Vysoké učení dosáhlo v poměrně krátkém časovém horizontu mezinárodního věhlasu a dočkalo se tedy studentů i vyučujících zejména z řad jiných národností (Čornej, Čornejová a Parkan 2009).

Karlova univerzita v minulosti měla a dodnes má velký vliv na české školství a rozvoj vzdělanosti nejen v rámci České republiky. V současné době má 17 fakult nejen v Praze, ale rozšířila svoji působnost i do dalších českých měst. Je největší univerzitou v České republice. Podílí se na rozvíjení a spolupráci vědeckých prací a programů spolu s univerzitami a institucemi po celém světě. V předminulém roce oslavila již 666 let od svého založení. U této příležitosti se jako každoročně konalo slavnostní shromáždění ve Velké aule historické budovy Karolina, kde pronesl řeč mimo jiné i rektor Univerzity a udělil tradiční ocenění (Univerzita Karlova 2014).

Květnové povstání českého lidu – 5. květen

Již od počátku roku 1945 bylo patrné, že se blíží konec 2. světové války, a tím i vítězství nad nacistickým Německem. V lidech narůstala bojová nálada a začínalo se s přípravami na povstání. Obzvláště se pak stala impulsem k závěrečnému povstání

proti německým okupantům zpráva o smrti Adolfa Hitlera. Po celé České republice začaly vznikat vzpoury proti režimu (Kuklík, Kuklík 2005).

I v Praze se konala řada demonstrací proti okupantům, které přešly v povstání, jež vypuklo 5. května 1945. Přípravy na organizované povstání probíhaly už řadu dní předtím, ale tyto plány předběhl samotný lid. V Praze občané spontánně a z nenávisti proti okupantům začali strhávat, upravovat německé nápisy a započali odzbrojování osamělých německých vojáků. V poledne se vedení magistrátu dostalo do rukou Národního výboru Prahy a na Staroměstské radnici byla vyvěšena vlajka Československé republiky. Poklidný průběh povstání se ale v průběhu dne změnil v ozbrojený konflikt. Významnou roli v něm sehrál městský rozhlas, který nejprve vysílal zprávy o konci Hitlerova Německa, a to v umírněném duchu (Archiv hlavního města Prahy). Ve chvíli, kdy se v Praze začalo střílet, se změnilo na volání k ozbrojenému zápasu proti okupantům a později k nabádání lidu ke stavbě barikád proti německým silám pro znemožnění průchodu Prahou. Pražský rozhlas v odpoledních hodinách také odvysílal zprávu o tom, že Česká národní rada přebírá vládní a výkonnou moc v českých zemích (Tejchman 1991). Výzvy o pomoc bojujícímu hlavnímu městu vysílal i Československý rozhlas, který se povedlo ovládnout za přispění ozbrojených protektorátních složek (Kuklík, Kuklík 2005). Jak uvádí Tejchman (1991), kromě uniformovaných složek byly hlavní silou povstání lidové masy, a to od úředníků, dělníků až po ženy v domácnosti.

Boje o Prahu pokračovaly i v následujících dnech. Až 8. května došlo k podepsání dohody České národní rady s německým velením o kapitulaci německých jednotek. Toho dne se ve městě bojovalo do večera a dokonce i 9. května ráno vzplály v některých částech města boje. Do téměř osvobozené Prahy vstoupili sovětsí vojáci (Kuklík, Kuklík 2005).

Osmého května 1945, kromě uzavření dohody o kapitulaci německých okupantů v Praze, byla také v Berlíně znovu podepsána kapitulace Německa (více o průběhu podpisu viz *Den vítězství – 8. květen*). Etapa národně osvobozenického boje českých a slovenských občanů byla ukončena a došlo k obnovení Československého státu (Tejchman 1991). Počty zemřelých nejen při Pražském povstání, ale v celé 2. světové válce se v různých pramenech liší. Tejchman (1991) uvádí 3 700 padlých v závěrečné fázi povstání přímo v Praze. V rámci celé země uvádí 8 000 zabitých na české straně v květnových bojích. Archiv hlavního města Prahy ale upozorňuje na skutečnost, že v dokumentech jsou záznamy o mrtvých v průběhu povstání neúplné. Záznamy o obětech z organizovaných odbojových jednotek jsou přesnější, ale co se týče povstalců z neorganizovaných skupin, tak jejich identita zůstala mnohdy v anonymitě. Pražské povstání bylo krvavé a mělo na svědomí krom mužů a žen, také celou řadu dětských obětí a bezbranných starých lidí. Každoročně se pátý květen připomíná na spoustě míst v zemi, a to za účasti politiků, vojáků i pamětníků (Archiv hlavního města Prahy).

Den rodin – 15. květen

Tradiční rodinný model, který je ustálený již po celá tisíciletí, se v posledních letech začal měnit. Giddens (1999) ve své publikaci hovoří ale o skutečnosti, že role rodiny se začala přetvářet pouze v některých částech Země. V Asii, Africe či Oceánii je dodnes zachovaná role tradiční rodiny, zato v západních společnostech se dějí rozsáhlé změny v přístupu a pojetí rodiny. Mezi největší změny, kterými rodiny západních společností prochází, patří např. snaha nukleárních rodin o osamostatnění od rodin rozšířených. V současné době je běžné, že si lidé také sami volí partnera, s kterým budou žít či dokonce s ním uzavřou sňatek. V posledních desetiletích ženy čím dál více usilovaly o svá práva, a to nejen o práva rozhodovací v rámci rodin, ale také mimo ni. Ženy jsou ve většině západního světa rovnoprávnými členy společnosti, budují si vlastní kariéru, a dokonce mohou být i živitelkami rodin. I postavení muže prošlo velkými změnami a není ničím zvláštním, když na mateřské dovolené je dnes muž, zatímco žena chodí do zaměstnání. Především v posledních letech došlo i ke všeobecnému rozšíření práv dětí (Giddens 1999).

Možný (2002) si je také vědom řady změn, kterými rodiny poměrně nedávno prošly. I on popisuje nové trendy objevující se a patřící k charakteristice postmoderního pojetí rodiny. Česká společnost podle něj vykazuje, stejně jako ty západní, vysoká čísla rozvodovosti či opakované sňatečnosti. Ve společnosti dále narůstá počet neformálních sňatků či dokonce bezdětných párů (Možný 2002). Všechny tyto ukazatele mimo jiné vychází ze změn západních rodin, o kterých pojednává i výše zmiňovaný Giddens (1999). Přesto se v rámci výzkumů odhalilo, že i nadále je pro Čechy jednou z nejdůležitějších věcí v životě právě založení šťastné rodiny. Spolu s postupující dobou a měnící se společností, dochází k přetváření charakteru rodiny. Nebylo by ale správné se domnívat, že by Češi nechtěli zakládat rodiny nebo jim na nich nezáleželo (Možný 2002).

Dnešní doba je také nechvalně proslulá tím, že neexistuje pevně daná pracovní doba. Členové rodiny proto na sebe mají méně nebo někdy dokonce vůbec žádný čas. Rodiče chodí do zaměstnání na celé dny a často se vrací domů v době, kdy jejich děti spí. Ani práce některých rodičů o víkendech není výjimkou. Nejedná se ale o komplexní problém všech rodin. U některých lidí se naopak objevuje možnost práce z domu, ale ani to vždy nezaručuje více stráveného času rodičů s dětmi. V podstatě lze říci, že dnes již nelze podat obecnou charakteristiku rodiny, jak tomu bývalo v minulosti. Dnes je téměř každá rodina jiná. Jejich fungování je přizpůsobeno požadavkům dnešní nestálé společnosti (Možný 2002, Informační centrum OSN v Praze 2013).

Díky postupným změnám, a to nejen v samotných rodinách, ale v celých společnostech, tedy začalo docházet k oslabování tradičních rodinných sítí, čehož si všimla také Organizace spojených národů. Již v průběhu osmdesátých let se začala věnovat této problematice obšírněji. Rok 1993 byl dokonce stanoven Organizací spojených národů *Mezinárodním rokem rodiny*, v jehož rámci se snažila tyto problémy a změny řešit. *Mezinárodní den rodin* byl poprvé vyhlášen v roce 1996, a to právě na 15. května.

Každý rok probíhá v duchu určité problematiky. Např. *Mezinárodní den rodin* v roce 2013 probíhal v duchu podpory mezigeneračních vztahů (Informační centrum OSN v Praze 2013).

V České republice patří *Mezinárodní den rodin* mezi významné dny. Během něj probíhají na řadě míst programy a akce spjaté s tematikou rodin. Cílem je podpora rodin a vytvoření příležitostí, při kterých se sejde celá rodina, může spolu strávit čas, čímž utuží rodinné vztahy. Program k tomuto dni pořádá např. Zoologická zahrada Brno či Praha (Webové stránky ZOO Brno 2014, Webové stránky ZOO Praha 2014). Již sedm let také probíhá pod záštitou *Asociace center pro rodinu* po celé České republice *Týden pro rodinu*. V tomto týdnu je uspořádáno mnoho koncertů, představení, výstav, oslav a rodinných poutí (Asociace center pro rodinu 2014).

Vyhlazení obce Lidice – 10. červen

V roce 1941 začala v protektorátu sílit činnost odbojových organizací a byl zde vytvořen Ústřední národně revoluční výbor, který se stal vrcholným orgánem domácího československého odboje. Vzrůstající nestabilita v protektorátu a aktivita místního obyvatelstva začala znepokojovat Adolfa Hitlera. Rozhodl se tedy odvolat ze své funkce tehdejšího říšského protektora Konstantina von Neuratha. Jeho zástupcem se stal Reinhard Heydrich, jenž ihned po nástupu do funkce v území vyhlásil stanné právo, a tak započal tvrdé obnovení pořádku na československém území (Bělina 1992). Jeho hlavním úkolem bylo konečné vyřešení židovské otázky. Začalo docházet k nevídaně krutému potlačování odbojářů, k masovému zatýkání i popravám obyvatel. Aktivita lidí a odbojová činnost byla po těchto represích zdánlivě utlumena, a proto ke konci roku 1941 Heydrich stanné právo odvolal (Tejchman 1991).

Svět na základě uplynulých událostí začal nabývat dojmu, že se Češi zcela podrobili nacistickému Německu, smířili se se stávající situací, a dokonce s ním počínají spolupracovat. Tyto domněnky, jak uvádí Bělina (1992), znepokojily československý zahraniční odboj v Londýně, který se rozhodl ve spolupráci se speciálními armádními složkami Velké Británie ke změně stavu. Do Československa byly již od poloviny roku 1941 vysílány parašutistické výsadky z Velké Británie, které se mimo jiné snažily o obnovení radiového spojení mezi zahraničním a domácím odbojem (Bělina 1992). Speciální úkol ale čekal na Čecha Jana Kubiše a Slováka Josefa Gabčíka, jejichž skupina se nazývala *Anthropoid*. Úkolem bylo spáchat atentát na Reinharda Heydricha. Dne 27. května roku 1942 byli vysláni tito parašutisté do Prahy – Kobylis, kde provedli plánovaný atentát na říšského protektora. Na následky zranění Heydrich čtvrtého června umírá (Kuklík, Kuklík 2005).

Tímto činem se v Československu spustila vlna teroru a represí proti místnímu obyvatelstvu vedená nově jmenovaným zastupujícím říšským protektorem Kurtem Daluegem a protektorátním státním tajemníkem Karlem Hermannem Frankem. Jednali tak samozřejmě z pověření Adolfa Hitlera, který požadoval tvrdé tresty za odvedený čin (Tejchman 1991). Byla zahájena pátrací akce po parašutistech a došlo k zatýkání

a vraždění každého, kdo atentát schvaloval nebo se stal pro nacisty podezřelým. Došlo dále k okamžitému obnovení stanného práva. Atentátníky nacisté objevili v pražském kostele svatého Cyrila a Metoděje a čekala je za spáchaný čin smrt (Bělina 1992).

Ještě předtím než se ale nacistům podařilo parašutisty dopadnout, ukázali světu, jakých ukrutných činů jsou schopni. V noci z devátého na desátého června 1942 vtrhli do malé obce Lidice na Kladensku, kam je zavedly nejisté stopy vedoucí k podezření ze spolupráce s československými parašutisty (Bělina 1992). Ještě v noci došlo k obklíčení celé obce a bezpečnostní policie poté zatkla všechny místní občany. Jednalo se o 198 žen, 98 dětí a 173 mužů, kteří byli shromážděni na jednom místě. Poté byly ženy a děti nákladními vozy dopraveny do tělocvičny v Kladně. Muži byli do jednoho za svítání postříleni. Třetího dne došlo k rozdělení žen a dětí. Ženy byly odeslány do koncentračního tábora. Některé z dětí byly vybrány k poněmčení, zbytek byl otráven výfukovými plyny v nacistickém táboře v Chelmnu. Nacisté shromáždili veškerý cenný majetek obyvatel Lidic (zemědělské stroje, šicí stroje, dobytek apod.) a odvezli jej z obce. Po vyklizení vsi založili požár a srovnali obec se zemí pomocí trhavin (Böhme 1942).

Záměr nacistů o úplné vymazání Lidic ze zemského povrchu ale nevyšel. Krutý osud obce a jejích obyvatel obletěl téměř celý svět. Díky tomuto mezinárodnímu ohlasu se řada obcí či jejich částí ve světě přejmenovala na Lidice. Psaly se básně a knihy o osudu vesnice, konaly se vzpomínkové akce a mnozí lidé také dali svým dětem jméno Lidice (Dubovický 2012). Již v červnu 1945 u hrobu lidických mužů postavili vojáci Rudé armády pomník, u kterého se uskutečnil smuteční akt. O dva roky později byl na místě položen základní kámen nových Lidic. V červnu roku 1955 v místě došlo k otevření růžového sadu, který obsahoval 29 tisíc keřů růží věnovaných z 32 zemí světa, jako symbolu míru a přátelství. Nechybí zde ani muzeum staré obce či pomník lidických dětí. Komunistický režim využil osudu obce ke své propagandě, a proto se na ně začalo po roce 1989 zapomínat, což vedlo mimo jiné k zániku růžového sadu. Naštěstí ale Ministerstvo kultury zřídilo od roku 2001 příspěvkovou organizaci *Památník Lidice*, díky němuž došlo k obnovení památníku i růžového sadu (Webové stránky Památníku Lidice).

Lidice nebyly ale jediným územím, které stihnul ve 2. světové válce tak krutý osud. Už čtrnáct dní po útoku na Lidice došlo k vypálení obce Ležáky u Chrudimi a k povraždění místního obyvatelstva (Kuklík, Kuklík 2005). Na nelítostný postup nacistů ve 2. světové válce by se nemělo zapomínat, proto si lidé po celém světě připomínají 10. červen jako *Den vyhlazení obce Lidice*. Česká republika jej vyhlásila významným dnem v roce 2006. Uplynulá událost je také připomínkou a symbolem boje proti německému nacismu, jelikož nebýt jeho, byla by historie Lidic pravděpodobně jiná.

Den památky obětí komunistického režimu – 27. červen

Po únoru 1948 se v Československu začal vztah mezi Komunistickou stranou a jejími odpůrci vyhrocovat. Komunisté se tedy uchýlili k tvrdému upevňování režimu v zemi,

což provázela řada nezákonností a široce založených perzekucí. Právě v letech 1948 až 1954 docházelo k největšímu využívání politických procesů k zastrašování občanů a k demonstraci síly režimu. Většina z nich byla uměle vykonstruovaná. Nejprve probíhaly procesy s bývalými důstojníky československé armády, bývalými čelními funkcionáři nekomunistických politických stran, ale postupem času se politické procesy zaměřily i proti církevním hodnostářům, elitním sportovcům či nepohodlným komunistickým prominentům (Kuklík, Kuklík 2005).

Největším politickým procesem v Československu byl proces s JUDr. Miladou Horákovou a dalšími představiteli předúnorových politických stran. Poprvé se na něm také velkou měrou podíleli sovětsí poradci v Bezpečnosti. Byly při něm zavedeny nepřetržité výslechy, konfrontace vyslýchaného s již vynucenými výpověďmi jiných vězňů či tzv. otázkové protokoly (Kaplan 1995).

JUDr. Milada Horáková byla zatčena 27. září 1949. Její vyslýchání se ubíralo všemi možnými směry, aby režim přišel na vhodné důvody jejího obvinění. Proces začal před státním soudem 31. května 1950. Během něj byla nejen JUDr. Milada Horáková, ale i další obžalovaní, nařknuti z velezrady, spáchání zločinu vyzvědačství a byli označeni za veřejné nepřátele režimu. V závěru tohoto vykonstruovaného procesu byly vyneseny čtyři rozsudky smrti, čtyři tresty doživotí a další těžké tresty odnětí svobody (Radotínský 1990). Trest smrti byl vynesen i nad JUDr. Miladou Horákovou, která se stala jedinou ženou popravenou v těchto soudních řízeních. Popravena byla 27. června 1950 na dvoře pankrácké věznice v Praze. Urnu s popelem režim nikdy její rodině nevydal a dodnes se s přesností neví, kde byl uložen (Ústav pro studium totalitních režimů).

Především výše uvedenému politickému procesu byla věnovaná velká pozornost médií. Jejich prostřednictvím režim manipuloval s veřejným míněním a demonstroval tak svoji moc. Neúspěchy nastupujícího socialistického systému režim připisoval právě činnosti nepřátelských spiklenců zaměřených proti němu. Přestože neexistují zcela přesná čísla o osobách postižených politickými procesy v Československu, odhady hovoří přibližně o 280 000 lidech (Kuklík, Kuklík 2005 i Kaplan 1995).

V červenci 1968 prezidium Nejvyššího soudu zrušilo rozsudek nad skupinou Milady Horákové, a to v plném rozsahu. JUDr. Milada Horáková se také stala výrazným symbolem boje proti komunistickému režimu. Při výsleších i během celého procesu byla neústupná a ani v posledních chvílích života neprojevila zoufalství či lítost (Radotínský 1990). V roce 1991 udělil tehdejší prezident Václav Havel JUDr. Miladě Horákové in memoriam Řád Tomáše Garigue Masaryka I. třídy. Den její popravy, tedy 27. červen, je v současné době vzpomínkou nejen přímo na ni, ale na všechny oběti komunistického režimu (Ústav pro studium totalitních režimů).

Den válečných veteránů – 11. listopad

Čtyři roky trvající 1. světová válka nepřinesla pouze obrovské materiální škody, ale také velké ztráty na lidských životech a ještě větší počty osob raněných. Hlavačka s Čornejem (2001) uvádí až 10 milionů obětí a 20 milionů zraněných osob. Došlo k úplnému zničení určitých evropských území, ale také k vytvoření nových států a novému rozložení sil ve světě. Dopad měla válka i na obyvatelstvo, jehož mravní a duchovní hodnoty se začaly měnit (Hlavačka, Čornej 2001). Získala si přívlastek *Velká válka* a toto označení se pro ni využívá dodnes. Za formální konec války je považováno podepsání příměří v železničním voze v lese u francouzského Compiègne. Právě zde uzavřelo Německo dohodu o příměří, čímž vlastně přiznalo svoji porážku (Warner 1997).

Již v roce 1919 tehdejší americký prezident Thomas Woodrow Wilson zvolil symbolicky 11. listopad za *Den příměří*, při kterém si budou lidé připomínat válečné veterány, jež ve světové válce bojovali a také ty, kteří v ní padli. V roce 1954 tento den americký Kongres přejmenoval na *Den veteránů*, přičemž stejné označení přijala také Kanada (U. S. Department of Veteran Affairs). Ve Velké Británii a Francii zůstal *Dnem příměří*. Vlivem následujících událostí v průběhu dvacátého století se podstata svátku pozměnila. V současné době se nejedná pouze o vzpomínku na válečné veterány z 1. světové války, ale také z 2. světové války a na veterány účastníky se dalších válečných konfliktů a misí. V České republice je *Den válečných veteránů* připomínán od roku 2001. Na řadě míst v zemi se konají vzpomínkové akce. Jsou doprovázeny nejrůznějšími programy, ukázkami zbraní a techniky (Vojenský historický ústav Praha 2014).

Symbolem válečných veteránů se stal po celém světě vlčí mák. Jeho původ a význam se nachází v básni kanadského chirurga Johna McCrae, který sloužil v 1. světové válce na západní frontě nedaleko belgického města Ypres. Báseň napsal po smrti svého přítele a inspirací při psaní mu byly právě vlčí máky, které se v území flanderských polí vyskytovaly. McCrae ale svoji báseň zahodil. Trvalo několik let a musela „ujít“ dlouhou cestu, než se stala známou. Vlčí máky se tedy později staly symbolem válečných veteránů a symbolem pro sbírku na pomoc válečným veteránům a invalidům. Také v České republice si mohou lidé každoročně květiny ve tvaru vlčích máků koupit, a to přímo na akcích konaných na připomínku veteránů či na internetu. Báseň Johna McCrae zní v českém překladu Jindry Svitákové takto:

*„Na polích flanderských vlčí máky vlají
rudě mezi kříži, které znamenají,
za řadou řada, náš hrob; pod bání modravou
skřivani v letu dál trylkují s odvahou
byť dole vřava děl zpěv jejich sluchu tají.
My mrtvi jsme. Ač ještě včera tu v kraji*

*jsme živi viděli slunko vstát a jak barvy západu si hrají,
milovali jsme a milováni byli, teď pohřbeni jsme pod trávou
na polích flanderských.*

*Před nepřítelem vy nyní hled'te věc naši hájit:
my jsme kdo z rukou ochablých vám předávají
zápasu pochodeň; vysoko neste ji nad hlavou.*

*Nezachováte-li nám padlým věrnost svou
my spánku nedojdem, byť nadál vlčí máky zrají
na polích flanderských.“*

(Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského)

2 Kurikulární reforma školství a její dokumenty v České republice

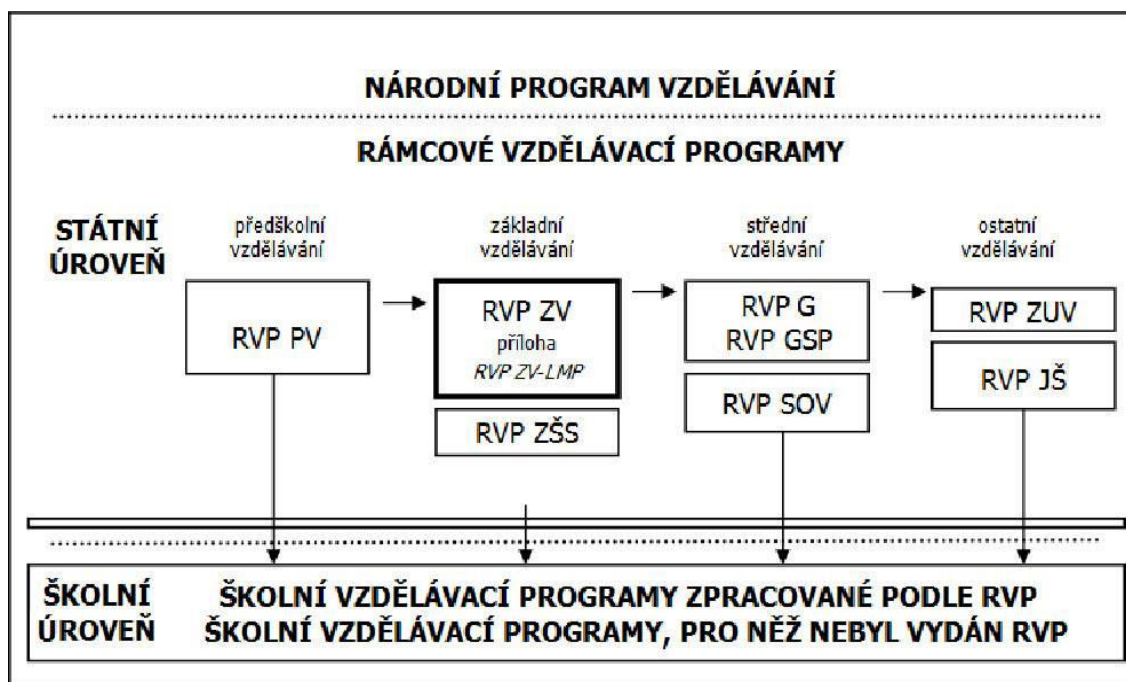
V celé společnosti se od konce 80. let 20. století odehrávají zásadní změny, na které je nutné reagovat také ve vzdělávání budoucích generací. V České republice probíhá od roku 1989 reforma školství. Na počátku 90. let 20. století proběhla tzv. strukturální (vnější) reforma týkající se celého systému druhů a typů škol, čímž došlo k rozšíření vzdělávací nabídky pro žáky. Začala např. vznikat víceletá gymnázia, soukromé či církevní školy. V zemích, kde probíhá strukturální reforma, v blízké době většinou nastane také reforma vnitřní. Nejinak je tomu i v České republice. Vnitřní reforma se týká proměny života školy, při které dochází ke změně kvality ve vzdělávání a k novým vzdělávacím výsledkům (Vašutová 2006).

Díky této reformě začalo v České republice docházet ke změně v přístupu ke vzdělávání žáků, které bylo založeno na demokratických principech, vedlo k jejich přípravě na reálný život v dnešní společnosti a k jejich uplatnění na pracovním trhu (Národní program rozvoje vzdělávání 2001). Vzdělávání žáků od 3 do 19 let prošlo celou řadou inovací a byl do něj zaveden nový systém kurikulárních dokumentů. Dříve v českém školství fungoval pro všechny školy systém jednotných osnov, který byl ale nahrazen v rámci školské reformy rámcovými vzdělávacími programy (Vašutová 2006).

Prvním dokumentem, který zformuloval reformu školství a nové požadavky na vzdělávání, byl *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice* (označovaný také jako tzv. *Bílá kniha*). V něm je vznesen požadavek na vytvoření tří úrovní vzdělávání - tedy vytvoření státních, rámcových a školních vzdělávacích programů. V roce 2004 poté reformu kodifikoval *Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání* (Vašutová 2006).

V *Zákoně č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání* (ve znění pozdějších předpisů) a v již zmiňované *Bílé knize* jsou zakotveny principy současného vzdělávání, ze kterých musí všechny ostatní kurikulární dokumenty vycházet. Nejpřehledněji vystihuje současnou hierarchii kurikulárních dokumentů schéma, které je zobrazeno na Obrázku 1 (RVP ZV 2013). Všechny kurikulární dokumenty jsou veřejné a může do nich nahlížet pedagogická i nepedagogická veřejnost. Rámcové vzdělávací programy jsou volně ke stažení na internetu na webových stránkách Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (RVP ZV 2013). Do školních vzdělávacích programů umožňují nahlédnout v každé základní škole nebo velmi často také bývají zveřejněny přímo na internetových stránkách dané školy.

Obrázek 1: Systém kurikulárních dokumentů ČR

Zdroj: RVP ZV 2013

2.1 Národní program rozvoje vzdělávání

Potřebu rámcových a školních vzdělávacích programů, podle kterých je v současné době realizováno v České republice vzdělávání, poprvé podrobně popisuje, jak již bylo zmíněno, závazný strategický vládní dokument s názvem *Národní program rozvoje vzdělávání*. Jedná se tedy o klíčový dokument, na jehož základě poté došlo k zásadním změnám v české vzdělávací soustavě (Vašutová 2006). Proto byl důkladně prostudován a bude v rámci této diplomové práce podrobněji charakterizována jeho struktura a obsahová náplň.

Národní program rozvoje vzdělávání vymezuje počáteční vzdělávání jako celek. Celý dokument je členěn do čtyř hlavních kapitol. Na začátku každé kapitoly se vždy dané problematice věnuje jako celku – u každého stupně vzdělávání nejprve formuluje obecné poznatky a analyzuje jejich společné otázky. Poté přejde ke specifickým problémům daného stupně vzdělávání. Ke konci každé podkapitoly jsou uvedena doporučení, která by po zavedení do praxe měla přinést zlepšení ve vzdělávání na daném stupni (Národní program rozvoje vzdělávání 2001).

První kapitola je věnována východiskům a předpokladům rozvoje vzdělávací soustavy, přičemž vymezuje její obecné cíle, řízení a financování (včetně schématu finančních toků). Velmi důležitou sekci je charakteristika proměn, které se v soudobé společnosti odehrávají a jsou jedním z hlavních důvodů, proč je natolik důležité kurikulární reformu ve vzdělávání provádět. Uvádí se zde také, že veškeré principy, které se promítnou a zavedou v české vzdělávací soustavě, již fungují a prošly odbornou analýzou ve

vyspělých demokratických zemích světa. Posledním bodem první kapitoly je rozbor evropské a mezinárodní spolupráce ve vzdělávání. Česká republika by měla tedy posílit svoji spolupráci zejména s těmito mezinárodními organizacemi – s Evropskou unií, OECD, Organizací spojených národů (především tedy s organizací UNESCO) a Radou Evropy (Národní program rozvoje vzdělávání 2001).

Problematika předškolního, základního a středního vzdělávání je rozebírána ve druhé kapitole dokumentu. Nejprve je pozornost soustředěna na společné otázky ve vzdělávání (ve sféře výše zmíněných stupňů). V rámci tohoto vzdělávání je formulovaný požadavek na úzkou spolupráci tří vymezených úrovní – státu, mezilehlé samosprávné úrovně (regionální či obecní) a školy. V kapitole jsou dále popsány změny, které již v praxi proběhly či právě probíhají a zároveň jsou zde formulovány požadavky a cíle, kterých by mělo být v rámci těchto stupňů vzdělávání ještě v budoucnu dosahováno. Je nutné si podle něj uvědomit, že ačkoliv již proběhla změna týkající se obsahu a cílů vzdělávání, je nezbytné neustále o zvyšování kvality vzdělávání usilovat. Nezměnilo se pouze vnější postavení škol ve vzdělávacím systému, ale došlo také k vnitřním proměnám škol. Tyto proměny se týkají zejména záležitostí školních prostředí, klimatů a také v neposlední řadě jejich funkce. Konečně i v České republice se opouští model tradiční školy a jejich tradičních úkolů. K tomu, aby se škola a vůbec celá vzdělávací soustava mohla komplexně změnit a mohly se v ní realizovat inovace, je zapotřebí také aktivní účasti a spolupráce všech pedagogických pracovníků. *Národní program rozvoje vzdělávání* klade požadavek na zlepšení postavení pedagogických pracovníků jako socioprofesionální struktury, na zvýšení funkčnosti přípravného vzdělávání učitelů a jako neméně důležitou spatřuje diferenciaci pedagogických činností a realizaci systému kariérového a platového postupu (Národní program rozvoje vzdělávání 2001).

V podkapitole o specifických problémech stupňů a oblastí vzdělávání je nejprve věnována pozornost nejnižšímu stupni vzdělávání, a to předškolnímu. Následují specifické problémy základního vzdělávání, jež je rozčleněno na první a druhý stupeň. Jelikož je celá diplomová práce zaměřena právě na věkovou kategorii žáků druhého stupně základního vzdělávání, bude tato sekce jako jediná charakterizována podrobněji. Podle *Národního programu rozvoje vzdělávání* (2001) je cílem druhého stupně základního vzdělávání poskytnout žákům co nejkvalitnější základ všeobecného vzdělání. Všeobecné vzdělání by mělo žáky motivovat, umožnit jim další navazující a rozšiřující vzdělávání, poznávání nových aktivit a oblastí vědění. Výuka (nejen) na tomto stupni by neměla v žádném případě probíhat formou předávání tzv. hotových poznatků, ale měla by směřovat k aktivnímu přístupu žáků ve výuce. Žáci by se měli v maximální možné míře zapojovat do vlastního vzdělávání, naučit se samostatně vyhledávat potřebné informace a poznatky, kriticky je zhodnotit, čímž by měli získat celou řadu nových dovedností. Ve vzdělávání by se měl dále změnit vztah mezi učiteli a žáky. Měl by být založený na vzájemné důvěře a respektu. Mezi další inovace je řazen důraz na vnitřní motivaci žáků a v žádném případě by neměly být opomenuty ani změny v hodnocení žáků. Hodnocení žáků by mělo být orientované na odhalení žákovských

znalostí a ne nevědomostí, jak tomu bývalo dříve. Všechny tyto změny nenastanou v českých školách ze dne na den. Jedná se o záležitost dlouhodobou, a přestože již ve školách jsou výše popsané změny ve vzdělávání viditelné, rozhodně nejsou u konce. Neustále je celá řada věcí, které je zapotřebí zrealizovat. Je nutné stále pružně reagovat na celospolečenské změny. Život žáků na druhém stupni základního vzdělávání by se měl prolínat s jejich životem mimo školu. Stejně jako v životě, tak i ve školách a třídách by měly být zachovány heterogenní skupiny žáků. V následujících letech by tedy mělo docházet k postupné redukci víceletých programů vzdělávání, což je jev opačný, než který nastal v České republice na počátku 90. let 20. století, kdy naopak tyto víceleté programy vznikaly a byly podporovány. Neopomenutelným bodem je také zlepšení spolupráce a vztahů mezi školami a rodiči žáků. Rodiče by neměli komunikovat se školami pouze v případech řešení problémů či špatného prospívání jejich dětí. Školy, rodiče i děti by měli být rovnocennými partnery, kteří spolu udržují vztah, navzájem se respektují, důvěřují si a mohou se společně podílet na mnoha aktivitách (Národní program rozvoje vzdělávání 2001).

Ve druhé kapitole dokumentu přichází na řadu po základním vzdělávání zaměření na střední všeobecné a střední odborné vzdělávání, poté zájmové vzdělávání a využívání volného času. Nesmí být opomenuto ani vzdělávání nadaných jedinců a jedinců zdravotně a sociálně znevýhodněných (Národní program rozvoje vzdělávání 2001).

Třetí kapitola pojednává o terciárním vzdělávání a je rozdělena zcela identickým způsobem jako kapitoly předcházející. Nejprve je část věnující se společným otázkám terciárního vzdělávání, kam spadá problematika utváření terciárního sektoru vzdělávání, cíle a struktura terciárního vzdělávání, kvantitativní prognózy účasti na tomto druhu vzdělávání a směřuje až k přístupu a k péči o tento druh studentů. Společné otázky jsou pak zakončeny záležitostmi vztahujícími se k prostupnosti a stavbě studijních a vzdělávacích programů, až po nové formy studia. Druhá část kapitoly je zaměřena opět na specifické problémy vztahující se k terciárnímu vzdělávání, které jsou rozčleněny na problémy vzdělávání na vysokých školách a na vzdělávání na vyšších odborných školách (Národní program rozvoje vzdělávání 2001).

Vzdělávání dospělých je věnována čtvrtá kapitola dokumentu. I ona je rozdělena na část rozebírající společné otázky a na část zaměřenou na specifické problémy této vzdělávací oblasti. Ke společným otázkám vzdělávání dospělých je řazeno vzdělávání dospělých jako celkové součásti vzdělávací soustavy a charakteristika klíčových problémů a jejich návrhů řešení vztahujícím se ke vzdělávání dospělých. Mezi specifické problémy řadí *Národní program rozvoje vzdělávání* (2001) studium dospělých na školách, jejich další profesní vzdělávání a problematiku rekvalifikačního, zájmového a občanského vzdělávání v dospělosti (Národní program rozvoje vzdělávání 2001).

2.2 Státní úroveň kurikulárních dokumentů

Jak je patrné i z Obrázku 1, státní úroveň kurikulárních dokumentů je v České republice tvořena *Národním programem vzdělávání* a také rámcovými vzdělávacími programy, které jsou vytvořeny podle jednotlivých etap – předškolní, základní, střední a ostatní (RVP ZV 2013). V následujících podkapitolách budou tyto jednotlivé dokumenty charakterizovány a bude v nich objasněna jejich role v současném vzdělávání. Díky znalosti a podrobnému prostudování těchto dokumentů do nich v následující kapitole bude možné ukotvit problematiku svátků a významných dnů vyučovanou v hodinách občanské výchovy na druhém stupni základních škol.

2.2.1 Národní program vzdělávání

Národní program vzdělávání představuje první, tedy nejvyšší, úroveň kurikulárních dokumentů. Jeho vytvoření a existence v rámci kurikulárních dokumentů České republiky je předpokládána nejen v *Bílé knize*, ale také v *Zákoně č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (ve školském zákoně)*. Tento dokument by měl vymezit vzdělávání v obecné rovině, tedy v obecných cílech, oblastech, obsahu a v neposlední řadě také v prostředcích. Od něj by se poté měly vymezovat další kurikulární dokumenty a vůbec celá kurikulární reforma. Jak uvádí mimo jiné Vašutová (2006), dodnes ale nebyl vytvořen. Současná školská reforma se tedy odvíjí a vztahuje k dokumentům nižší úrovně (Vašutová 2006). Absence *Národního programu vzdělávání* komplikuje práci škol i samotných učitelů a je tedy překážkou při řešení mnoha závažných problémů (Walterová 2006).

2.2.2 Rámcové vzdělávací programy

Rámcové vzdělávací programy tvoří druhou část státní úrovně kurikulárních dokumentů a vymezují tzv. závazné rámce vzdělávání. Tento druh dokumentů narozdíl od *Národního programu vzdělávání* vytvořen je, a to pro každou etapu vzdělávání – existují tedy rámcové vzdělávací programy pro předškolní, základní, střední a ostatní vzdělávání. Jejich cílem je sjednocení vzdělávací funkce jednotlivých škol, ve kterém jsou vymezeny doporučené rámce (oblasti) učiva, ze kterých školy čerpají a vybírají si z nich při zpracování vlastních školních vzdělávacích programů. Podle pravidel a zásad stanovených v daném rámcovém vzdělávacím programu si pak každá základní škola v České republice musí vytvořit svůj vlastní školní vzdělávací program (RVP ZV 2013). Školám mají v těchto případech pomoci *Manuály pro tvorbu ŠVP*, které byly vydány ke každému RVP (MŠMT 2005).

V současné době existují tyto rámcové vzdělávací programy:

V rámci předškolního vzdělávání:

- „*RVP PV – Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání.*“

V rámci základního vzdělávání:

- „*RVP ZV – Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*
  - *Příloha: Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením (RVP ZV-LMP)*
- *RVP ZŠS – Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání základní škola speciální“.*

V rámci středního vzdělávání:

- „*RVP G – Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*
- *RVP GSP – Rámcový vzdělávací program pro gymnázia se sportovní přípravou*
- *RVP SOV – Rámcový vzdělávací program pro střední odborné vzdělávání.“*

V rámci ostatního vzdělávání:

- „*RVP ZUV – Rámcový vzdělávací program pro základní umělecké vzdělávání*
- *RVP JŠ – Rámcový vzdělávací program pro jazykové školy s právem státní jazykové zkoušky.“*

(RVP ZV 2013, str. 5)

2.2.2.1 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání bude v této podkapitole podrobně rozebrán. Věnuje se vzdělávání žáků na prvním a druhém stupni základní školy. Právě druhý stupeň základního vzdělávání odpovídá zaměření diplomové práce, proto je jeho podrobná znalost a analýza pro její účely nezbytná.

Jako téměř všechny existující rámcové vzdělávací programy, tak i tento dokument prošel již několika úpravami. Bylo u něj od samého počátku počítáno s jeho neustálými aktualizacemi a inovacemi podle měnících se potřeb. Poslední upravený RVP ZV nabyl účinnosti od 1. září 2013. Změny, které byly v tomto *Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání* provedeny, musely také školy závazně začít ve školním roce 2013/2014 plnit a zpracovat je podle vydaných doporučení a návodů formou dodatku do svých školních vzdělávacích programů (Národní ústav pro vzdělávání).

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání je rozčleněn do čtyř částí – A, B, C a D – a obsahuje dvě přílohy. Přímou navazuje na *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání* a zároveň je dokumentem, ze kterého následně vychází *Rámcové vzdělávací programy pro střední vzdělávání* (RVP ZV 2013).

Část A je věnovaná samotnému vymezení *Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání* v systému kurikulárních dokumentů. Z této sekce také pochází Obrázek 1, který přehledně znázorňuje nejen samotné dokumenty, ale také jejich úroveň a vzájemnou provázanost. Následuje formulace principů RVP ZV a popisu tendencí ve vzdělávání uskutečňovaných v souladu s RVP ZV ve školách (RVP ZV 2013).

Část B charakterizuje základní vzdělávání v České republice. V celé kapitole se odkazuje na *Zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)*, v jehož souladu byl RVP ZV vydán. Věnuje se tedy vymezení povinné školní docházky, organizaci základního vzdělávání, hodnocení výsledků vzdělávání, podmínkám pro získání stupně základního vzdělání až po samotné ukončení základního vzdělání (RVP ZV 2013).

Část C se nejprve zaměřuje na vymezení cílů a pojetí základního vzdělávání (na prvním i na druhém stupni základních škol) v České republice. Poté se pozornost ubírá ke klíčovým kompetencím. Rámcový vzdělávací program je vymezuje následující definicí: „*klíčové kompetence představují souhrn vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého člena společnosti.*“ (RVP ZV 2013, str. 10) Je v něm vymezeno celkem šest klíčových kompetencí, přičemž počátek jejich rozvoje a osvojování je spatřován už v předškolním vzdělávání. Tyto kompetence se rozvíjí a dotváří v průběhu celého života jedince. Nelze si tedy myslet, že ukončením základního vzdělání, končí také rozvoj klíčových kompetencí a jedinec si osvojil jejich maximální možnou úroveň. Smyslem a cílem základního vzdělávání je, aby všichni žáci byli vybaveni souborem klíčových kompetencí a dosáhli jich na stanovené (a pro ně dosažitelné) úrovni (RVP ZV 2013).

Klíčové kompetence stanovené RVP ZV jsou:

- „*Kompetence k učení*
- *Kompetence k řešení problémů*
- *Kompetence komunikativní*
- *Kompetence sociální a personální*
- *Kompetence občanské*
- *Kompetence pracovní.*“

(RVP ZV 2013, str. 10)

U jednotlivých klíčových kompetencí je vždy popsáno, jakým způsobem by měl mít každý žák na konci základního vzdělávání danou kompetenci osvojenou. Klíčové kompetence jsou rozvíjeny v průběhu vzdělávání takovým způsobem, že si žák v mnohých případech ani neuvědomuje, že si při dané činnosti právě tuto kompetenci upevňuje (RVP ZV 2013). I v praktické části diplomové práce, v rámci návrhů a realizací hodin a aktivit vztahujících se ke státním svátkům a významným dnům

v České republice v rámci hodin výchovy k občanství na druhém stupni základní školy, budou některé klíčové kompetence rozvíjeny.

Část C po klíčových kompetencích zaměřuje pozornost na vzdělávací oblasti v rámci základního vzdělávání. V rámci RVP ZV je vymezeno devět vzdělávacích oblastí, přičemž každá z nich je dále tvořena jedním či více vzdělávacími obory. V této části je každá vzdělávací oblast charakterizovaná obecně a je v ní vydefinováno její cílové zaměření. Poté jsou již jednotlivě popsány vzdělávací obory dané oblasti, přičemž vzdělávací obsah vzdělávacího oboru je vždy rozdělen na první stupeň (členící se na první období pro 1. – 3. ročník a druhé období pro 4. – 5. ročník) a na druhý stupeň. U každého stupně (a v případě prvního stupně také u konkrétního období) jsou zformulovány očekávané výstupy a v bodech vypsány návrhy na konkrétní učivo. Očekávané výstupy jsou na konci prvního období prvního stupně vzdělávání (tedy na konci třetího ročníku) nezávazné, ale na konci druhého období prvního stupně (konec pátého ročníku) a na konci druhého stupně vzdělávání (konec devátého ročníku) jsou již závazné. Učivo není zavazující, slouží pouze jako doporučení, které by mohlo pomoci v rozpracování učiva do ročníků či delších časových úseků. Konkrétní vzdělávací obsah si každá škola sama rozčlení do vyučovacích předmětů tak, aby bylo vždy směřováno k rozvoji klíčových kompetencí. Učivo stanovené ve školním vzdělávacím programu je již závazné (RVP ZV 2013).

Vzdělávací oblasti vymezené RVP ZV jsou:

- *„Jazyk a jazyková komunikace (vzdělávací obor: Český jazyk a literatura, Cizí jazyk, Další cizí jazyk)*
- *Matematika a její aplikace (vzdělávací obor: Matematika a její aplikace)*
- *Informační a komunikační technologie (vzdělávací obor: Informační a komunikační technologie)*
- *Člověk a jeho svět (vzdělávací obor: Člověk a jeho svět)*
- *Člověk a společnost (vzdělávací obor: Dějepis, Výchova k občanství)*
- *Člověk a příroda (vzdělávací obor: Fyzika, Chemie, Přírodopis, Zeměpis)*
- *Umění a kultura (vzdělávací obor: Hudební výchova, Výtvarná výchova)*
- *Člověk a zdraví (vzdělávací obor: Výchova ke zdraví, Tělesná výchova)*
- *Člověk a svět práce (vzdělávací obor: Člověk a svět práce).“*

(RVP ZV 2013, str. 14)

Vzdělávací oblasti *Matematika a její aplikace*, *Informační a komunikační technologie*, *Umění a kultura*, *Člověk a svět práce* je vyučována na prvním i na druhém stupni základních škol. Vzdělávací oblast *Člověk a jeho svět* je vyučována pouze na prvním stupni a snaží se žákovi pomoci s utvořením jeho prvotního uceleného obrazu o světě. Navazuje na rodinnou a předškolní výchovu a zároveň se žáky snaží připravit na výuku

ve vzdělávacích oblastech *Člověk a společnost*, *Člověk a příroda* a na výuku vzdělávacího oboru *Výchova ke zdraví* (ze vzdělávací oblasti *Člověk a zdraví*), která je již specializovanější. Naopak se zmiňovanými vzdělávacími oblastmi *Člověk a společnost*, *Člověk a příroda* a vzdělávací obor *Výchova ke zdraví* (ze vzdělávací oblasti *Člověk a zdraví*) se žáci setkávají až na druhém stupni, kde jim v rámci těchto oblastí vznikají nové vyučovací předměty snažící se rozvést a zdokonalit jejich poznatky získané na prvním stupni ve vzdělávací oblasti *Člověk a jeho svět*. Poslední výjimkou je vzdělávací obor *Další cizí jazyk*, který spadá do vzdělávací oblasti *Jazyk a jazyková komunikace*. Je vyučován také pouze na druhém stupni, a to nejpozději od osmého ročníku základní školy či příslušných ročníků víceletých gymnázií (RVP ZV 2013).

Mimo těchto devíti povinných vzdělávacích oblastí jsou v RVP ZV zařazeny také *Doplňující vzdělávací obory*, které již netvoří povinnou součást základního vzdělávání. Školy je v případě zájmu mohou do výuky začlenit různými formami – povinně či povinně volitelně pro všechny nebo jen některé žáky. Mezi tyto obory patří: „*Dramatická výchova, Etická výchova, Filmová/audiovizuální výchova, Taneční a pohybová výchova*“ (RVP ZV 2013, str. 90 - 103).

Průřezová témata jsou další oblastí, které se věnuje část C *Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání*. Průřezová témata jsou vymezena napříč výše zmíněnými vzdělávacími oblastmi a tvoří povinnou součást základního vzdělávání. Odkazují a reagují na problémy současného světa a probíhající změny ve společnosti. Slouží k rozvoji osobnosti každého žáka. Každá základní škola v České republice musí do svého vzdělávání žáků zařadit všechna průřezová témata, která *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* vymezuje, a to na prvním i na druhém stupni. Postup, jaký se zvolí pro začlenění daného průřezového tématu, si každá škola může zvolit sama. Škola může vložit průřezová témata do již existujících předmětů nebo může průřezové téma začlenit do výuky jako samostatný předmět nebo jej může zařadit do školní výuky ve formě projektů, exkurzí apod. RVP ZV vymezuje šest průřezových témat, která mají pro lepší přehlednost a orientaci v nich jednotné zpracování (stejně jako klíčové kompetence či vzdělávací oblasti) – od podrobné charakteristiky až po nabídku konkrétních témat (námětů), které lze v jejich rámci zařadit (RVP ZV 2013).

Průřezová témata stanovená RVP ZV jsou:

- „*Osobnostní a sociální výchova*“
- *Výchova demokratického občana*
- *Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech*
- *Multikulturní výchova*
- *Environmentální výchova*
- *Mediální výchova.*“

(RVP ZV 2013, str. 104)

Rámcový učební plán je poslední sekcí v části C, ve které jsou stanoveny minimální časové dotace pro výuku na prvním i na druhém stupni základních škol v České republice, a to v jednotlivých vzdělávacích oblastech i oborech. Dále jsou zde uvedeny celkové povinné časové dotace a také disponibilní časové dotace na prvním a druhém stupni základního vzdělávání. Právě z disponibilních časových dotací se mimo jiné čerpá v případě, když chce škola realizovat výuku průřezového tématu formou samostatného vyučovacího předmětu (RVP ZV 2013).

Část D je zaměřena také na více oblastí a jejich podrobnou charakteristiku. Nejprve je pozornost věnovaná vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a podmínkám vztahujícím se k jejich vzdělávání, poté se zaměřuje na charakteristiku vzdělávání mimořádně nadaných žáků. Samotná identifikace nadání je postavena v této podkapitole hned na první místo. Dalším bodem jsou specifika mimořádně nadaných žáků s ohledem na jejich možnosti vytváření vztahových sítí v rámci školy i mimo ni. RVP ZV uvádí také konkrétní úpravy způsobů výuky těchto žáků, které by mohly školám při vzdělávání nadaných žáků pomáhat (RVP ZV 2013).

Jelikož každé vzdělávání by mělo být podpořeno odpovídajícími podmínkami, nejinak je tomu také u základního vzdělávání. Proto jsou dále v části D vymezeny materiální, personální, hygienické, organizační a další podmínky pro uskutečňování RVP ZV včetně podmínek spolupráce školy se zákonnými zástupci žáků. Poslední záležitostí, které se část D věnuje, jsou zásady pro zpracování, vyhodnocování a úpravy školních vzdělávacích programů. Jak již bylo zmiňováno výše, tak každá škola v České republice realizuje základní vzdělávání prostřednictvím vlastnoručně zpracovaného ŠVP, který musí být v souladu nejen se Zákonem č. 561/2004 Sb., ale také v souladu s RVP ZV. V této kapitole je i přímo stanovená struktura a vzor školního vzdělávacího programu pro základní vzdělávání na základních školách i na nižších stupních víceletých gymnázií. Za částí D je poté zařazen slovníček použitých výrazů v celém dokumentu (RVP ZV 2013).

K RVP ZV patří dále dvě přílohy. První příloha obsahuje *Standardy pro základní vzdělávání*, které také prošly úpravou a od 1. září 2013 nabyly tyto inovace účinnosti. Úpravou tedy prošly standardy pro vzdělávací obory *Český jazyk a literatura*, *Matematika a její aplikace* a *Anglický jazyk*. Byly také vytvořeny standardy nové, a to pro Francouzský jazyk a Německý jazyk (MŠMT 2013). Druhá příloha obsahuje *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením*. Tento dokument je strukturován stejně jako samotný RVP ZV, člení se také na části A, B, C i D, vymezuje klíčové kompetence, vzdělávací oblasti i průřezová témata. Nijak výrazně se neliší od standardního RVP ZV, je ale upraven tak, aby vyhovoval vzdělávacím potřebám žáků s lehkým mentálním postižením (RVP ZV 2013).

2.2.3 Školní vzdělávací programy

Školní vzdělávací programy reprezentují v systému kurikulárních dokumentů školní úroveň. Jsou povinnou součástí dokumentace každé školy, kterou si samostatně škola v České republice zpracovává. Při jejím zhotovování musí vycházet z příslušných rámcových vzdělávacích programů a musí být také v souladu se *Zákonem č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání*. Školní vzdělávací program vždy prezentuje profilaci konkrétní školy, ve které jsou zohledněny její reálné podmínky a možnosti včetně jejich vzdělávacích záměrů (RVP ZV 2013, Zákon č. 561/2004 Sb. a upravující předpisy).

Školní vzdělávací programy jsou závaznými dokumenty a školy jsou na jejich základě odpovědné za způsob a výsledky vzdělávání, které v něm formulovaly. Zejména při prvotním zpracovávání a zavádění školních vzdělávacích programů do praxe měly školám pomáhat tzv. *Manuály pro tvorbu ŠVP*, které byly vydány. Pro každou etapu vzdělávání vznikl vlastní manuál, aby danému typu školy usnadnil práci s vytvářením vlastního ŠVP. Manuály nebyly a dodnes nejsou pro školy povinné, jsou pouze doporučené a obsahují mimo jiné také konkrétní ukázky z různých ŠVP pilotních škol (Manuál pro tvorbu ŠVP ZV 2006).

2.2.3.1 Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání

Každá škola zajišťující základní vzdělávání musí mít v současné době vypracovaný vlastní *Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Za jeho zpracování odpovídá vždy ředitel školy, který jej také vydává. K návrhu ŠVP ZV se vyjadřuje školská rada a jeho naplnění zjišťuje a sleduje Česká školní inspekce (RVP ZV 2013).

Základní informace a povinná struktura *Školních vzdělávacích programů pro základní vzdělávání* je popsána v RVP ZV a také pro tento typ dokumentů vznikl *Manuál pro tvorbu ŠVP pro základní vzdělávání*. Zásady pro jejich zpracování jsou na všech školách realizující základní vzdělávání stejné. Struktura dokumentů kromě nižších stupňů víceletých gymnázií také. Proto jsou zpracovány a zveřejněny v RVP ZV i v Manuálu dvě podoby struktur. Každý ŠVP ZV ale musí povinně obsahovat těchto šest základních bodů:

- „*Identifikační údaje*
- *Charakteristiku školy*
- *Charakteristiku ŠVP*
- *Učební plán*
- *Učební osnovy*
- *Hodnocení výsledků vzdělávání žáků.*“

(RVP ZV 2013, str. 134 - 135)

Každý z výše zmíněných základních bodů se dále člení na dílčí informace. Některé z nich jsou pro školy povinné a některé pouze doporučené (RVP ZV 2013, Manuál pro tvorbu ŠVP ZV 2005).

PRAKTICKÁ ČÁST

3 Ukotvení a analýza výuky svátků a významných dnů v hodinách výchovy k občanství v kurikulárních dokumentech České republiky

Každý jedinec se ve svém životě od narození určitým způsobem vyvíjí, získává neustále nové dovednosti, vědomosti, návyky a vytváří si vlastní postoje. Prvotní zkušenosti získává jedinec většinou ve své rodině, poté ve svém nejbližším okolí a také v předškolním vzdělávání. Nejinak je tomu v případě problematiky svátků a významných dnů. I ty pronikají v nejrůznějších projevech a formách do života jedince již od jeho útlého dětství. Při vstupu do školy se pak začíná v jedinci hlouběji rozvíjet mimo jiné také vzdělávací oblast *Člověk a jeho svět* a v pozdějším věku – na druhém stupni - oblast *Člověk a společnost* reprezentovaná zejména vzdělávacím oborem *Výchova k občanství*. Obě tyto oblasti jsou charakterizovány v RVP ZV, na jehož základě pak každá škola realizující základní vzdělávání vytváří vlastní závazný školní vzdělávací program, podle kterého žáky vyučuje. Proto bude v následujících dvou podkapitolách podrobněji analyzována vzdělávací oblast *Člověk a jeho svět* a vzdělávací obor *Výchova k občanství* ze vzdělávací oblasti *Člověk a společnost*, a to především z hlediska tematiky státních svátků a významných dnů.

3.1 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

3.1.1 Vzdělávací oblast *Člověk a jeho svět*

Vzdělávací oblast *Člověk a jeho svět* pomáhá každému žákovi utvářet jeho první ucelený obraz světa. Je členěna do dvou období – první období (1. až 3. třída) a druhé období (4. a 5. třída). Minimální časová dotace vzdělávací oblasti pro celý první stupeň, v jehož rámci je vyučována, je dvanáct hodin. Pro obě období je rozdělena do těchto pěti tematických okruhů:

- „*Místo, kde žijeme*
- *Lidé kolem nás*
- *Lidé a čas*
- *Rozmanitosti přírody*
- *Člověk a jeho zdraví.*“

(RVP ZV 2013, str. 35 - 36)

Konkrétní zmínky o výuce státních svátků a významných dnů jsou v této vzdělávací oblasti pouze dvě a jsou zařazeny až do druhého vzdělávacího období, tedy do čtvrtého a pátého ročníku. Jsou charakterizovány následovně:

- Tematický okruh: *Lidé a čas*
  - Očekávaný výstup: „Žák objasní historické důvody pro zařazení státních svátků a významných dnů.“
  - Učivo: „*Současnost a minulost v našem životě – proměny způsobu života, bydlení, předměty denní potřeby, průběh lidského života, státní svátky a významné dny.*“

(RVP ZV 2013, str. 39 - 40)

Přestože jsou ve vzdělávací oblasti *Člověk a jeho svět* pouze dvě konkrétní zmínky o státních svátcích a významných dnech ve výuce, dala by se tato tematika začlenit do více okruhů i učebních celků. V této podkapitole byly ale hledány přímé zmínky o státních svátcích a významných dnech, které byly nalezeny pouze dvě. Konkrétní návrhy na zařazení tématu do dalších částí výuky budou uvedeny v kapitole věnující se analýze učebnic občanské výchovy.

3.1.2 Vzdělávací oblast *Člověk a společnost*

Na druhém stupni již neprobíhá výuka vzdělávací oblasti *Člověk a jeho svět*. Naopak místo ní přichází nové vzdělávací oblasti, které se snaží u žáků prohloubit a specializovat stávající vědomosti, dovednosti, návyky a pomoci jim s utvářením vlastních postojů. Jednou z navazujících oblastí je vzdělávací oblast *Člověk a společnost*, která v sobě zahrnuje dva příbuzné vzdělávací obory – *Dějepis* a *Výchovu k občanství*. Tato oblast by měla žáky během základního vzdělávání vybavit takovými kompetencemi, díky kterým se bez potíží dokážou aktivně zapojit do života dnešní demokratické společnosti (RVP ZV 2013).

Výchova k občanství

Pro vzdělávací obor *Výchova k občanství* budou vytvářeny aktivity a přípravy vyučovacích hodin, které budou také realizovány a následně zhodnoceny. Z toho důvodu je nutné i vzdělávací obor *Výchova k občanství* analyzovat a najít v rámci něj zakotvení výuky státních svátků a významných dnů.

Vzdělávací obor Výchova k občanství je rozdělena na pět tematických okruhů:

- „*Člověk ve společnosti*
- *Člověk jako jedinec*
- *Člověk, stát a hospodářství*
- *Člověk, stát a právo*
- *Mezinárodní vztahy, globální svět.*“

(RVP ZV 2013, str. 48 – 51)

Konkrétní zmínka o státních svátcích a významných dnech je v rámci celého vzdělávacího oboru *Výchova k občanství* pouze jedna. Nachází se v tematickém okruhu *Člověk ve společnosti* a je formulována v rámci doporučeného učiva: „*Naše vlast – pojem vlasti a vlastenectví, zajímavá a památná místa, co nás proslavilo, významné osobnosti, státní symboly, státní svátky, významné dny*“ (RVP ZV 2013, str. 48). Přesto by se zkoumaná tematika dala také zařadit do dalších vzdělávacích částí. Konkrétní návrhy na toto začlenění budou popsány v kapitole analyzující učebnice občanské výchovy.

3.2 Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání Osová Bítýška

Základní škola a mateřská škola Osová Bítýška se nachází v kraji Vysočina, v okrese Žďár nad Sázavou, v obci s přibližně 800 obyvateli s názvem Osová Bítýška. Školu navštěvuje ve školním roce 2014/2015 celkem 225 žáků. Na prvním stupni je otevřeno šest tříd, na druhém stupni čtyři třídy. Školní vzdělávací program nese název *Škola pro všechny* (ZSOB.CZ, ŠVP Škola pro všechny 2013). V této škole si mimo jiné autorka diplomové práce plnila asistentkou i souvislou pedagogickou praxi z občanské výchovy i zeměpisu v rámci jejího studia Učitelství zeměpisu a občanské výchovy na druhém stupni základních škol.

Školu nenavštěvují pouze děti místní, ale dojíždí do ní žáci i z okolních měst a obcí. Provoz celé školy i doba vyučování je proto přizpůsobená potřebám dětí. Mnoho žáků do školy dojíždí vlakem či autobusem, které do vsi přijíždějí v časných ranních hodinách. Škola je proto otevřena již od 6:30 hodin a u vchodu a v prostorách šaten je zajištěn v tuto dobu dohled. Pokud se žáci dostaví ke škole ještě dříve, mohou si od 6:00 hodin zazvonit a přístup do školy je jim také umožněn. Během vyučování je škola uzamčena a vstup do budovy je přes elektronické zařízení s kamerou. Před hlavním vyučováním mají žáci v některé dny od 6:45 hodin kroužky či nepovinné předměty, aby svůj čas využili efektivně, a nemuseli tak na vyučování dlouhou dobu čekat. Mezi kroužky a nepovinné předměty, které škola nabízí, patří např. kurz informatiky, kurz pro nadané děti, zdravotnické, dyslektické, výtvarné, čtenářské, dopravní, hudební

kroužky či různé sportovní a pohybové aktivity. První vyučovací hodina začíná již v 7:40 hodin, aby děti přijíždějící ranními spoji nemusely čekat dlouhou dobu, než jim vyučování začne a zároveň, aby děti skončily s vyučováním tak, aby jim časově navazovaly co nejvhodněji spoje domů ze školy (ŠVP Škola pro všechny 2013).

Kromě kmenových tříd jsou ve škole specializované učebny, např. na cizí jazyky, chemii či fyziku. V budově školy se nachází prostorný a moderně vybavený *Sál centra kultury a sportu* sloužící škole nejen k hodinám tělesné výchovy, ale také ke školním besídkám, představením a koncertům. V odpoledních či večerních hodinách, o víkendech a prázdninách je pronajímán místním i přespolním sportovcům. V případě příznivého počasí je k výuce využíváno také venkovní hřiště (ŠVP Škola pro všechny 2013).

Žáci i zaměstnanci školy mají také možnost navštěvovat v budově školy jídelnu a knihovnu. Škola je vybavena mnoha nástěnkami. Každá třída druhého stupně má také na chodbě svůj vlastní stůl na stolní tenis a stolní fotbal. Žáci se tak mohou o přestávkách odreagovat od učení a sportovně se vyžít (ŠVP Škola pro všechny 2013).

3.2.1 Vzdělávací oblast Člověk a jeho svět

Na prvním stupni je na výuku vzdělávací oblasti *Člověk a jeho svět* kladen velký důraz, jelikož nemá časovou dotaci dvanáct hodin týdně (navržených v učebním plánu v rámci RVP ZV), nýbrž třináct. V pátém ročníku je posílena výuka vlastivědy o jednu hodinu týdně, která je dotovaná z disponibilní časové dotace. Na prvním stupni je tak v prvním, druhém a třetím ročníku vyučována prvouka dvě hodiny týdně a ve čtvrtém a pátém ročníku vlastivěda také po dvou hodinách týdně. V rámci prvouky a vlastivědy jsou mimo jiné státní svátky a významné dny se žáky probírány. Žáci si osvojují základní poznatky s nimi spjaté. V ŠVP Osové Bítýšky lze tedy v rámci vzdělávací oblasti *Člověk a jeho svět* na prvním stupni nalézt výuku státních svátků a významných dnů v rámci těchto ročníků, předmětů a oblastí:

- 1. ročník, vyučovací předmět: Prvouka
  - Dílčí výstup: *Lidé a čas*
    - „Žák se seznamuje s významnými dny a svátky v roce, zvyky a obyčeji.“
  - Učivo: *Příroda*
    - „Zimní svátky a zimní sporty.“
  - Učivo: *Rodina*
    - „Moje rodina, svátky v rodině, život v rodině.“

- 3. ročník, vyučovací předmět: Prvouka
  - Učivo: *Čas*
    - „*Kalendář, svátky a významné dny, roční období, měsíce, roky, dny, hodiny, minuty.*“
- 5. ročník, vyučovací předmět: Vlastivěda
  - Očekávané výstupy: *Lidé a čas*
    - „*Žák objasní historické důvody pro zařazení státních svátků a významných dnů.*“
  - Učivo: *Zeměpisná část*
    - „*Státní svátky a významné dny.*“

(ŠVP Škola pro všechny 2013, nestránkováno)

3.2.2 Vzdělávací oblast Člověk a společnost

Na druhém stupni Základní školy v Osové Bítýšce začínají v souladu s RVP ZV vyučovat od šestého ročníku vzdělávací oblast *Člověk a společnost*, kterou člení na dva vyučovací předměty, a to na dějepis a občanskou výchovu. Celá oblast *Člověk a společnost* nemá časovou dotaci běžných jedenáct hodin, ale třináct – dvě hodiny navíc jsou dotovány z disponibilní časové dotace (jedna hodina přidána dějepisu v sedmém ročníku a druhá hodina přidána občanské výchově v devátém ročníku). Výuka státních svátků a významných dnů spadá do předmětu občanská výchova, proto bude v této kapitole rozebrána pouze náplň tohoto předmětu a dějepis bude ponechán stranou (ŠVP Škola pro všechny 2013).

Předmět občanská výchova je na vybrané škole vyučován v šestém, sedmém i osmém ročníku jedenkrát týdně. V devátém ročníku je předmět posílen o jednu hodinu z disponibilní časové dotace, tudíž je vyučován týdně dvakrát. Tato disponibilní časová dotace v rozsahu jedné vyučovací hodiny týdně navíc je využita k výuce finanční gramotnosti. Učivo občanské výchovy navazuje, jak již bylo mnohokrát zmiňováno, na učivo vzdělávací oblasti *Člověk a jeho svět* na prvním stupni. Předmět by měl prohloubit získané vědomosti, dovednosti, postoje a návyky žáků. Měl by je vést k větší specializaci a hlubšímu pochopení daných problematik. Ve vzdělávací oblasti *Člověk a společnost* a vyučovacím předmětu občanská výchova nelze nalézt přímo zmíněnou výuku státních svátků a významných dnů v rámci žádného z ročníků. Konkrétní zmínka o zkoumané problematice v ŠVP chybí – na rozdíl od prvního stupně. Podle autorky diplomové práce se ale výuka státních svátků a významných dnů vztahuje zejména k této části ŠVP:

- 6. ročník: Občanská výchova
  - Učivo: *Čas a cyklus přírody*
  - Učivo: *Má vlast*.

(ŠVP Škola pro všechny 2013, nestránkováno)

Ačkoliv tedy přímá zmínka o státních svátcích a významných dnech v ŠVP v rámci předmětu občanská výchova chybí, tak je lze začlenit do příbuzných témat. Nejbližší státním svátků a významným dnům je podle autorky již zmiňované učivo šestého ročníku, a to zejména učivo *Čas a cyklus přírody*, v jehož rámci si žáci uvědomí nutnost orientace v čase a propojování událostí minulých a současných. V souvislosti s tím by bylo zajisté možné začlenit do vyučovací hodiny zmínku o svátcích a významných dnech během kalendářního roku a během jednotlivých ročních období. Druhým vybraným učivem je *Má vlast*, ve které je věnovaná pozornost obci, kraji i celé vlasti. Dochází v něm k objasnění důležitých symbolů obcí, krajů i České republiky a k upevňování vědomostí týkajících se významných a památných míst. I v tomto případě by bylo možné do výuky státní svátky a významné dny začlenit, jelikož s vlastní – její minulostí i současností – úzce souvisí (ŠVP Škola pro všechny 2013).

3.2.3 Předmět Osobnostně sociální výchova

Základní škola Osová Bítýška začlenila jedno z průřezových témat, která jsou vymezena v RVP ZV do výuky jako samostatný předmět. Jedná se o průřezové téma *Osobnostní a sociální výchova*, ze kterého škola vytvořila samostatný předmět s názvem *Osobnostně sociální výchova*, který je vyučován v pátém a osmém ročníku s časovou dotací jedna hodina týdně. V rámci předmětu dochází u žáků k osvojování všech šesti klíčových kompetencí, a to zejména díky tomu, že se žáci snaží poznávat sami sebe, své blízké, spolužáky a jako učivo jim slouží běžné situace každodenního života (ŠVP Škola pro všechny 2013).

V rámci tohoto předmětu nedochází přímo k výuce vztahující se k tématu státních svátků či významných dnů. Jedná se ale o velmi důležitý předmět, v rámci kterého se žáci učí mimo jiné regulovat vlastní jednání, prožívání a přispívat také k dobrým vztahům, komunikaci a spolupráci ve třídě a měl by být podle autorky diplomové zmíněn. Již při plnění asistentské a souvislé pedagogické praxe si autorka u těchto žáků ve vybrané škole všimla velké spolupráce a komunikace jednotlivých žáků, tříd a také jejich vřelých vztahů s učiteli. Podle vyučujících k této spolupráci, komunikaci a organizaci přispělo právě zavedení předmětu *Osobnostně sociální výchova* v pátých a osmých ročnících, ve kterém je prostor pro hlubší osobnostní, sociální a morální rozvoj žáků. Díky tomuto předmětu se s žáky lépe spolupracuje i v ostatních vyučovacích předmětech, učivo se časově lépe stíhá, čímž může být poté do výuky zařazeno více aktivit a inovativních metod, které žáky baví. Na základě těchto

zjištěných okolností i osobních zkušeností z plnění praxí, budou vypracovávány a realizovány jednotlivé výukové jednotky. V evaluaci zrealizovaných hodin poté dojde ke zhodnocení celé vyučovací jednotky i postřehů z hodin vztahujících se mimo jiné i k přínosu *Osobnostně sociální výchovy* (ŠVP Škola pro všechny 2013).

4 Analýza učebnic občanské výchovy s platnou doložkou MŠMT ve spojitosti s výukou státních svátků a významných dnů

Tato kapitola je věnovaná analýze učebnic. Kritéria, která byla k výběru učebnic stanovena, byla, že zkoumané učebnice musí být určeny pro výuku předmětu občanská výchova a musí mít platnou schvalovací doložku Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Schvalovací doložky byly naposledy aktualizovány k 30. březnu 2015. Cílem analýzy těchto učebnic bylo zjistit, v jaké míře a jakým způsobem je v nich zpracovaná tematika státních svátků a významných dnů. Učebnice pro základní vzdělávání sloužící k výuce občanské výchovy s platnou schvalovací doložkou MŠMT tedy jsou:

- sada učebnic Občanská výchova od nakladatelství Fraus pro 6. – 9. ročník a odpovídající třídy víceletých gymnázií. U všech učebnic vyšly i další (aktualizovaná) vydání a byla jim prodloužena schvalovací doložka. V rámci tohoto nakladatelství vyšla také nová generace učebnic, která rovněž doložku Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy obdržela. Učebnice s platnou doložkou od nakladatelství Fraus tedy jsou:
  - JANOŠKOVÁ, Dagmar, Monika ONDRÁČKOVÁ a Anna ČEČILOVÁ. *Občanská výchova 6: s blokem Rodinná výchova: učebnice pro základní školy a víceletá gymnázia*. 1. vyd. Plzeň: Fraus, 2003, 144 s. ISBN 80-7238-207-1.
  - JANOŠKOVÁ, Dagmar. *Občanská výchova 7: Rodinná výchova 7: učebnice pro základní školy a víceletá gymnázia*. 1. vyd. Plzeň: Fraus, 2004, 128 s. ISBN 80-7238-325-6.
  - JANOŠKOVÁ, Dagmar. *Občanská výchova 8: Rodinná výchova 8: pro základní školy a víceletá gymnázia*. 1. vyd. Plzeň: Fraus, 2005, 144 s. ISBN 80-7238-393-0.
  - JANOŠKOVÁ, Dagmar. *Občanská výchova 9: Rodinná výchova 9: učebnice pro základní školy a víceletá gymnázia*. 1. vyd. Plzeň: Fraus, 2006, 152 s. ISBN 80-7238-528-3.
  - JANOŠKOVÁ, Dagmar. *Občanská výchova 6: učebnice pro 2. stupeň ZŠ a odpovídající ročníky víceletých gymnázií*. 1. vyd. Plzeň: Fraus, 2012. 120 s. ISBN: 978-80-7238-397-9.
  - JANOŠKOVÁ, Dagmar. *Občanská výchova 7: učebnice pro 2. stupeň ZŠ a odpovídající ročníky víceletých gymnázií*. 1. vyd. Plzeň: Fraus, 2013. 114 s. ISBN: 978-80-7238-879-0.

- JANOŠKOVÁ, Dagmar. *Občanská výchova 8: pro základní školy a víceletá gymnázia: [nová generace]*. 1. vyd. Plzeň: Fraus, 2013, 111 s. ISBN 978-80-7238-899-8.
- JANOŠKOVÁ, Dagmar. *Občanská výchova 9: pro základní školy a víceletá gymnázia: [nová generace]*. 1. vyd. Plzeň: Fraus, 2014, 104 s. ISBN 978-80-7489-012-3.
- sada učebnic *Výchova k občanství* od nakladatelství Nová škola pro 6 – 9. ročník:
  - SKÁCELOVÁ, Jana a Lenka MRÁZOVÁ KRAJÍČKOVÁ. *Výchova k občanství 6: doporučujeme pro 6. ročník základní školy a primy víceletého gymnázia*. 4. vyd. Brno: Nová Škola, 2014, 76 s. ISBN 978-80-7289-568-7.
  - LUNEROVÁ, Jitka, Radim ŠTĚRBA a Monika SVOBODOVÁ. *Výchova k občanství: doporučujeme pro 7. ročník základní školy a sekundy víceletého gymnázia*. Brno: Nová Škola, 2012, 79 s. ISBN 978-80-7289-117-7.
  - LUNEROVÁ, Jitka, Radim ŠTĚRBA a Monika SVOBODOVÁ. *Výchova k občanství: doporučujeme pro 8. ročník základní školy a tercie víceletého gymnázia*. Brno: Nová Škola, 2011, 95 s. ISBN 978-80-7289-253-2.
  - LAICMANOVÁ, Antonie. *Výchova k občanství 9: doporučujeme pro 9. ročník základní školy a kvarty víceletých gymnázií*. Brno: Nová Škola, 2012, 88 s. ISBN 978-80-7289-404-8.
- ČAPEK, Robert et al. *Výchova k občanství: učebnice pro 6. až 9. ročník ZŠ*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2012, 520 s. ISBN 978-80-7435-187-7.
- MÜLLER, Oldřich, Milan VALENTA a Ivana HAVLÍNOVÁ. *Občanská výchova pro 6. ročník základní školy a odpovídající ročník víceletých gymnázií*. 1. vyd. Praha: ALBRA, 2015. ISBN 978-80-7361-097-5.
- LAVICKÝ, Martin et al. *Školní atlas Dnešní finanční svět pro základní školy a víceletá gymnázia se schvalovací doložkou MŠMT*. Praha: TERRA-KLUB, 2012, 63 s. ISBN 978-80-902282-8-3.

(MŠMT 2015)

V následujících podkapitolách budou učebnice od nakladatelství Fraus, Nová škola i Gaudeamus podrobeny analýze a bude v nich vyhledáno učivo vztahující se ke státním svátkům a významným dnům. Školní atlas *Dnešní finanční svět pro základní školy a víceletá gymnázia* analyzován nebude, jelikož se ke zkoumané problematice nevztahuje. Učebnice *Občanská výchova pro 6. ročník základní školy a odpovídající*

ročník víceletých gymnázií od autorů Müller, Valenta a Havlínová dostala k 30. březnu 2015 doložku MŠMT poprvé a prozatím ještě nebyla nakladatelstvím vydána. Nemohla proto být pro účely diplomové práce provedena její analýza. Je ale možné, že se v této učebnici tematika svátků a významných dnů České republiky bude vyskytovat, proto může být její prostudování námětem pro další analýzy.

4.1 Učebnice Občanská výchova, nakladatelství Fraus

Nakladatelství Fraus vydalo učebnice *Občanské výchovy* pro všechny ročníky druhého stupně základních škol a odpovídající ročníky víceletých gymnázií. Každá učebnice je rozdělena na část zaměřenou přímo na občanskou výchovu a poté na část věnující se výchově rodinné. Pro vyučující jsou k učebnicím vydány i praktické *Příručky pro učitele*, které pomáhají učitelům v přípravách i při realizacích vyučovacích hodin. Mimo jiné také obsahují pracovní listy, které lze ve výuce využít.

Tuto sadu učebnic používají ve výuce také na Základní škole v Osové Bítýšce, a to ve všech třídách druhého stupně. Autorka diplomové práce měla tedy s těmito učebnicemi možnost pracovat v rámci asistentské i souvislé pedagogické praxe. Učebnice jsou přehledně členěny, doplněny celou řadou obrázků a fotografií. Jsou protkané množstvím otázek, úkolů, zajímavostí či námětů k aktivitám, hrám a pokusům. Na konci každé podkapitoly či tematického celku je shrnutí, které v sobě obsahuje nejdůležitější a minimální poznatky, které by si z něj měli žáci odnést. Textu je ale v učebnicích, zejména u některých kapitol, málo a některé informace a údaje proto musí vyučující žákům dohledávat a doplňovat z jiných zdrojů.

Občanská výchova pro 6. ročník

Téma státních svátků a významných dnů je v učebnici pro 6. ročník přímo zpracováno pouze v jedné kapitole, která nese název *Kalendář*. Žáci se v rámci této kapitoly seznamují s jednotlivými měsíci v roce, s jejich charakteristikou, zvyky a tradicemi, které se k nim vztahují. U každého měsíce je také uveden státní či ostatní svátek, ale o významných dnech (kromě odkazu na Severoatlantickou alianci v pravém okraji strany) v kapitole žádné informace nejsou.

Zmíněny jsou tyto svátky:

- 28. září - *Den české státnosti*
  - Velmi krátká zmínka o svatém Václavovi je v hlavním textu kapitoly. K této informaci je přiložena fotografie jeho sochy z Václavského náměstí v Praze. Úkolem žáků je poznat, o jako sochu se jedná a kde se nachází. V levém okraji strany je poté vznesen dotaz, zdali žáci vědí, kdo je to světec a zdali znají legendu o svatém Václavovi.

- 28. říjen - *Den vzniku samostatného československého státu*
  - V hlavní textové části učebnice u měsíce října zmínka o tomto svátku není. U pravého okraje stránky je pouze jedna věta s informací, že 28. října si Česká republika připomíná vznik samostatného československého státu. Pod touto poznámkou je menší aktivita a dotaz pro žáky, zdali vědí, kolikáté výročí dne vzniku samostatného československého státu v aktuálním roce Česko oslavuje.

- 17. 11. - *Den boje za svobodu a demokracii*
  - V hlavní textové části učebnice informace o tomto svátku chybí. V levém okraji stránky je vznesen směrem k žákům pouze dotaz, zdali vědí, jaká významná událost se vztahuje k 17. listopadu. Dotaz je zařazen v místě, kde jsou uvedeny informace či dotazy blízké probírané látce, ale v mnoha případech si těchto poznámek a dotazů žáci nevšimnou a vyučující se na ně neptají, neupozorňují na ně a nepřikládají jim mnohdy důležitost.

- Vánoční svátky (včetně 24., 25. a 26. prosince)
  - Nejprve je zařazena charakteristika jednotlivých dnů během vánočního času. Důležité je říci, že v učebnici není opomenut ani jeden z ostatních svátků. U jednotlivých dnů jsou také zmíněny tradice a zvyky, dodržující se v tento den v České republice. Na závěr kapitoly jsou popsány způsoby oslav Vánoc v jiných zemích – ve Švýcarsku, Keni, Brazílii, Austrálii, Rusku, Japonsku, Číně. V učebnici není opomenuto ani odlišení křesťanství od židovství.

- 1. leden - *Nový rok*
  - V hlavní textové části učebnice je den zmíněn pouze jako *Nový rok* (ostatní svátek). Zmínka o státním svátku *Dne obnovy samostatného českého státu* chybí.

- 12. březen – *Den přístupu České republiky k Severoatlantické smlouvě (NATO)*
  - K tomuto datu se v hlavní textové části učebnice váže pouze zmínka o dni sv. Řehoře, patronovi školáků. Žáci si mají podle úkolu v pravém okraji stránky dohledat, čím ještě dále je tento den významný, což má odkazovat na 12. březen jako *Den přístupu České republiky k Severoatlantické smlouvě*. Není ale zajištěno, že žáci si opravdu tuto informaci vyhledají či je na ni vyučující upozorní.

- Velikonoce - *Velikonoční pondělí*
  - V hlavní textové části učebnice je podrobná charakteristika nejdůležitějších dnů Svatého týdne včetně zvyků a tradic. Pozornost je v této kapitole věnována také *Velikonočnímu pondělí*. Není u něj ale uvedeno, že se jedná o svátek stanovený zákonem (ostatní svátek), tudíž je brán na roveň ostatních velikonočních dnů. Přitom jako jediný je zařazen mezi zákonem vyhlášené svátky.
- 1. květen - *Svátek práce*
  - O tomto ostatním svátku není v hlavní textové části učebnice žádná informace. Pouze v levém okraji stránky je dotaz pro žáky, zdali vědí, čím je významný 1. květen. Pokud si dotazu sami žáci nevšimnou a nevyvolá v nich dotaz zájem a na aktivitu nebo na otázku neupozorní sám vyučující, pak tento svátek zůstane beze zmínky.
- 8. květen - *Den vítězství*
  - Stejný problém jako *Svátek práce* provází i *Den vítězství*. V hlavní textové části učebnice opět není o tomto dni žádná zmínka. Pouze v levém okraji stránky je dotaz pro žáky, zdali znají datum osvobození Československa od nacismu. Pokud by si otázky opět sami žáci nevšimli a nezbudila v nich zájem nebo na ni neupozornil vyučující, zůstane i toto datum v hodině občanské výchovy nezmíněno.
- 5. červenec - *Den slovanských věrozvěstů Cyrila a Metoděje* a 6. červenec - *Den upálení mistra Jana Husa*
  - V hlavní textové části učebnice opět není o těchto svátcích žádná informace. Pouze v pravém okraji stránky je vznesen na žáky požadavek, aby vyhledali, jaké státní svátky jsou slaveny 5. a 6. července a z jakého důvodu.

Zbylé svátky a významné dny v kapitole *Kalendář* nejsou zmíněny, ani na ně není odkázáno ve formě doplňujících dotazů a aktivit. Podle autorky diplomové práce by ale bylo možné (alespoň některé) státní svátky a významné dny přiřadit k dalším kapitolám v učebnici, i když se o nich přímo nezmiňují. Jedná se o kapitolu *Člověk v rytmu času, Domov je tam, kde..., Má vlast* a *Z historie*.

Kapitola *Člověk v rytmu času* se zabývá cyklem přírody a důvody vzniku různých kalendářů. Některé české státní svátky a významné dny by bylo možné zmínit u slavností a zvyků v průběhu roku, které dříve vyjadřovaly vztah člověka k přírodě (zejména tedy Velikonoce a Vánoce).

Kapitola *Domov je tam, kde...* se zaměřuje na místo, kde žijeme, na obec, obecní zřízení a životní prostředí obce. Není v ní přímá zmínka o státních svátcích ani významných

dnech. Autorka diplomové práce ale sama tento celek přímo v ZŠ Osová Bítýška vyučovala v rámci své souvislé pedagogické praxe a sami žáci do výuky o obcích některé svátky a významné dny včlenili. Při diskuzi o životě v obci žáci zmiňovali i kulturní akce, které se v obcích, ve kterých žijí, konají. Nejčastěji zmiňovali vánoční besídky, hraní živého betléma na *Štědrý den*, velikonoční hrkání či vystoupení na besídkách v rámci *Mezinárodního dne žen* pořádaném pro jejich maminky a babičky. Při této diskuzi tedy vyučující prošla se žáky celý kalendářní rok a poukázala na všechny státní svátky a významné dny, které byly spjaty s výše uvedenými kulturními akcemi. O některých žáci nikdy neslyšeli a bylo tedy vhodné je do probírané kapitoly začlenit.

Jednou z podkapitol kapitoly *Má vlast* se věnuje státním symbolům. V rámci ní je mimo jiné rozebírána státní vlajka České republiky, vlajka prezidenta a velký a malý státní znak. I do této části by podle autorčina názoru mohla být vsunuta zmínka o státních svátcích a významných dnech, jelikož většina z nich se našeho státu týká a je s jeho existencí v některých případech přímo spjata.

Poslední kapitola, do které by bylo možné vřadit zkoumanou problematiku, se nazývá *Z historie*. Prochází historií od nejstarších dějin českých zemí až po současnost a je doplněna celou řadou aktivit, obrázků a fotografií. Žáci jsou v ní neustále vyzýváni k objasňování, zkoumání či dohledávání informací. V této kapitole jsou zmíněny téměř všechny nejdůležitější postavy a události z českých dějin. Je zde mimo jiné zmíněn: Cyril a Metoděj, Jan Hus, sv. Václav, vznik Československé republiky a rovněž vznik České republiky. U těchto postav a událostí ale bohužel nejsou žádné zmínky o tom, že se k nim vztahují také státní svátky.

Občanská výchova pro 7. ročník

V učebnici *Občanská výchova 7* je pouze jediná přímá zmínka o svátcích, a to v kapitole *Člověk a kultura*. V její části *Víra a náboženství* se učebnice zaměřuje na charakteristiku jednotlivých hlavních světových náboženství. U křesťanství je směrem k žákům formulován dotaz, zdali vědí, které křesťanské svátky jsou nejvýznamnější a co připomínají. Pokud by si jej ale žáci nevšimli, nezareagovali na něj a vyučující na dotaz neupozornil, tak se tato tematika celému sedmému ročníku zcela vyhne. Přesto by se podle autorčina názoru daly alespoň srovnat tradice, zvyky a svátky jednotlivých náboženství, což by také přispělo k jejich většímu rozlišení a pochopení. Zároveň by došlo k zopakování a prohloubení znalostí o některých českých svátcích a významných dnech.

Podle autorčina názoru by se v kapitole *Člověk a kultura* daly státní a významné svátky začlenit také do výuky ještě dříve než v části *Víra a náboženství*. V předchozích částech kapitoly je totiž pozornost soustředěna na kulturu, tradice a zvyky v minulosti s přesahem do přítomnosti. Při probírání této kapitoly by tedy bylo možné alespoň některé svátky ve výuce zmínit a věnovat se jim.

Občanská výchova pro 8. ročník

Učebnice pro osmý ročník je zaměřená na témata, která se ke státním svátkům a významným dnům nijak nevztahují. Pozornost je věnována osobnosti jedince, psychickým procesům a stavům, lidem v sociálních vztazích, hospodaření a také právnímu minimu. V celé učebnici nelze o svátcích nalézt ani jedinou zmínku, přesto by bylo možné ji do výuky osmého ročníku v občanské výchově zařadit. V kapitole *Právní minimum* je mimo jiné část věnovaná výkonné moci v České republice. U ní je v levém okraji stránky aktivita, během které si mají žáci vzpomenout na prezidenty, kteří stáli v čele československého státu od roku 1918. Jako nápověda jim mají sloužit následující iniciály: *T.G.M., E.B., E.H., K.G., A.Z., A.N., L.S., G.H., V.H., V.K.* V případě, že by se žáky byla tato aktivita realizována, pak by bylo možné po rozluštění jmen a příjmení prezidentů zmínit některé významné události, které se za jejich úřadování staly a které si dodnes připomínáme formou státních svátků či významných dnů. Např. Tomáš Garrigue Masaryk a 28. říjen jako *Den vzniku samostatného československého státu*.

Občanská výchova pro 9. ročník

Ani v učebnici pro devátý ročník není žádný prostor věnovaný státním svátkům a významným dnům. Žáky je v posledním ročníku základního vzdělávání potřeba připravit na život, který je čeká. Mají před sebou přechod na střední školu, budou se muset více začlenit do veřejného života a v neposlední řadě dostanou občanský průkaz. Měli by tedy velmi dobře znát svá práva, ale také si být vědomi svých povinností. Proto se učebnice věnuje např. tématice občanské společnosti a občana jako odpovědného člena společnosti, vztahy občana k právu, právní ochraně, pracovním poměrům včetně uzavírání či rozvázání pracovního poměru, nebo rodině a k zákonům se k ní vztahujícím. Není opomíjena ani problematika duševního zdraví, zdravé výživy a sexuální výchovy. V učebnici je v porovnání s učebnicemi pro nižší ročníky více textu a také úryvků z novin, časopisů, výňatků ze zákonů a vyhlášek. Učivo navazuje na učivo obsažené v předchozích dílech, snaží se je u žáků co nejvíce prohloubit a propojit se životem mimo školu. Ani po důkladném prostudování učebnice autorka diplomové práce bohužel nenašla jediný okamžik, kam by se státní svátky a významné dny daly včlenit, jelikož je výuka opravdu ubírána k přípravě žáků na samostatnější a odpovědný život ve společnosti.

Shrnutí analýzy učebnic od nakladatelství Fraus

Doložku MŠMT má první řada vydaných učebnic Fraus se svými aktualizovanými vydáními, ale také inovovaná řada učebnic nové generace. Tematika svátků a významných dnů je ale ve všech vydáních učebnic zpracovaná zcela stejným způsobem a učivo se v nich nijak neodlišuje.

Učebnice od nakladatelství Fraus jsou velmi přehledně členěné a jednotlivé díly na sebe učivem navazují. Každá kapitola odkazuje na učivo probírané v nižším ročníku a její autoři vždy nejprve nabádají žáky k zopakování již známých informací, aby si mohli následovně lépe osvojit nové učivo navazující na to předchozí. Pokud by se měl

vyučující řídit doslovně učebnicemi, tak se žáky státní svátky a významné dny probírá pouze v šestém ročníku, popř. zopakuje křesťanské svátky v ročníku sedmém. V případě, že se ale nad jednotlivými probíranými tématy ve všech učebnicích hlouběji zamyslí a důkladně je prostuduje, pak pro ně lze najít (s výjimkou devátého ročníku) ve všech učebnicích prostor a takové učební celky, do kterých lze učivo svátků a významných dnů během školního roku zapojit. Nejvíce příležitostí bylo nalezeno v šestém ročníku, v jehož rámci se probírají témata, která jsou si se svátky a významnými dny nejbližší. Přesto ani v tomto případě nejsou zmíněny žákům všechny státní svátky a významné dny, které Česká republika slaví.

4.2 Učebnice Výchova k občanství, nakladatelství Nová Škola

Nakladatelství Nová Škola vytvořilo učebnice *Výchovy k občanství* pro všechny ročníky druhého stupně základních škol a jim odpovídající stupně víceletých gymnázií. Učebnice jsou koncipovány v souladu s RVP ZV a vychází ze *Standardu základního vzdělávání*.

V úvodu každé nové kapitoly se nachází motivační texty, které mají u žáků vzbudit o dané téma zájem. V učebnicích najdeme více výkladového textu než v učebnicích od nakladatelství Fraus. Všechny učebnice jsou doplněny také náměty k problémovým a skupinovým úkolům nebo dokonce návrhy na práci s internetem. Mnohé z těchto námětů jsou zaměřeny na rozvoj průřezových témat definovaných v RVP ZV. V textech jsou dále označeny zajímavosti a odkazy na jiné učebnice z jiných vyučovacích předmětů. Důležité učivo je zvýrazněno tučně, přičemž na konci každé kapitoly je rámeček se shrnutím a nejdůležitějšími informacemi, které by si žáci z daného tematického celku měli odnést. V dolní části jednotlivých stran je vždy vybrán jeden nebo více pojmů, které jsou přeloženy do anglického a německého jazyka. V každé kapitole je dále několik dotazů směřovaných na žáky, zdali si vzpomenou na souvislosti daného učiva s jinými vyučovacími předměty – např. „*Vzpomenete si z výuky zeměpisu...?*“. Tento přístup u žáků upevňuje mezipředmětové vztahy a pomáhá jim tak propojit si souvislosti probírané látky z různých předmětů do jednoho uceleného systému.

Ke konci každé učebnice lze nalézt závěrečné opakování učiva z celého školního roku a také návrhy projektů ke každé kapitole. Nejsou opomenuty ani klíčové kompetence, které budou v průběhu výuky žáků v souladu s učebnicí rozvíjeny. Jsou zde rovněž charakterizovány očekávané výstupy, které jsou v souladu s RVP ZV. V učebnici nechybí ani klíč ke kontrole úkolů, které jsou v učebnici zadávány, a použitá literatura.

V textové části v této sadě učebnic je více textu než v učebnicích od nakladatelství Fraus a jsou v nich v řadě případů používána schémata a přehledné členění látky. Přesto se autorce diplomové práce zdály pro výuku žáků vhodnější učebnice od nakladatelství Fraus. Nakladatelství Nová Škola velmi často využívá v textových částech klasické

písmo s kurzívou a tučně vyznačenými částmi s malým řádkováním, což často působí nepřehledně. Navíc ani v tomto případě, kdy je v učebnicích obsaženo více textové části a učiva pro žáky, to neznamená, že by vyučující neměl žákům další informace v jiných zdrojích vyhledávat. Patrné to bude z níže popsané analýzy učebnic pro jednotlivé ročníky, ve které bylo zjištěno, že ani tato sada neobsahuje ve větší míře zkoumanou výuku státních svátků a významných dnů v České republice.

Výchova k občanství 6

Učebnici *Výchova k občanství 6* doporučuje nakladatelství Nová Škola pro šestý ročník základních škol a pro primy víceletých gymnázií. Tematika státních svátků a významných dnů je v ní přímo probírána podrobně v kapitole *Život v čase* a poté je také zmíněna v kapitole *Život v rodině*.

Kapitola *Život v čase* obsahuje několik podkapitol, přičemž čtvrtá z nich se nazývá *Čas svátků*. V rámci ní jsou podrobně popsány všechny měsíce v roce a u každého z nich je přehled jeho hlavních svátků – ať již rodinných či společenských. Společenské svátky jsou v tomto případě rozděleny na svátky náboženské, důležité události z českých dějin a ty spojené s proměnami přírody. Všechny z nich tedy souvisí s kalendářním rokem. V rámci kapitoly jsou také směrem k žákům kladeny otázky, např. zdali znají počet státních svátků, které se v České republice v současné době slaví. Ačkoliv je tematicke věnováno v učebnici devět stran, nejsou všechny státní a ostatní svátky ani významné dny zmíněny. Pozornost je soustředěna pouze na:

- 28. září
- 28. říjen
- 17. listopad
- 24. prosinec
- 1. leden – jako *Nový rok* i jako *Den obnovy samostatného českého státu*
- 27. leden
- 7. březen
- *Velikonoční pondělí*
- 1. květen
- 8. květen
- 10. červen
- 5. červenec
- 6. červenec.

Ostatní svátky, které nejsou v kapitole zmíněny, by ale vyučující mohl v hodině žákům doplnit a zmínit se o nich. Při probírání jednotlivých měsíců v roce a událostí, které se

v nich dějí, by to zajisté nepůsobilo žádné komplikace a s danou látkou tyto další nezmíněné svátky přímo souvisí.

Součástí kapitoly *Život v rodině* je mimo jiné podkapitola *Rodina má své zvyklosti*, ve které jsou rozebírány zvyky a rituály naší společnosti a našich rodin. V této části se píše přímo o Vánocích a Velikonocích a zvycích dodržovaných během nich. Žáci mají porovnat tradice naší společnosti a jejich vlastních rodin s jinými rodinami i společnostmi ve světě. Při hodnocení a srovnávání vánočních a velikonočních zvyků by bylo možné zmínit také to, které dny z těchto období jsou či nejsou státními svátky a významnými dny.

Další přímé učivo týkající se zkoumané problematiky v učebnici není. Látka ale přímo souvisí i s dalšími kapitolami učebnice a šla by proto zařadit i do dalších kapitol. Jednou z nich je třetí kapitola s názvem *Život mezi lidmi*. V podkapitole *Pravidla pomáhají žít spolu* je část věnovaná Janu Amosi Komenskému a jeho *Zásadám správného kamarádství a Mravoučnému desateru* doplněnému o krátký medailonek z jeho života. V tomto momentu by žákům bylo možné zmínit 28. březen jako *Den narození Jana Amose Komenského*. Dále v podkapitole *Když se pravidla nerespektují* je vysvětleno v souvislosti s porušováním lidských práv, co to byl holocaust, kdy a z jakého důvodu proběhl. Nechybí u něj ani přibližný počet obětí. I v tomto momentě by vyučující mohl žákům zmínit významný den, a to 27. leden jako *Den památky obětí holocaustu a předcházení zločinům proti lidskosti*.

Kapitola s názvem *Místo, kde žiji*, se zaměřuje na život v obci, kraji i ve státě. V rámci ní je věnována pozornost kultuře, svátkům i oslavám a tradicím v obcích, krajích i v České republice. Bylo by možné proto některé svátky v této souvislosti žákům zmínit. Autorka téma v rámci pedagogické praxe vyučovala a sami žáci začali v rámci brainstormingu o kultuře a o dění v obci některé tradice a svátky zmiňovat (jak již bylo uvedeno také u učebnice *Občanská výchova 6* od nakladatelství Fraus).

Pátá kapitola *Žili a žijí tu se mnou*, se týká národností, státního občanství, vlastenectví a s ním spjatými tradicemi i kulturou. Ke kapitole se nakladatelství vrací i v učebnicích pro vyšší ročníky a učivo v nich prohlubuje. V učebnici pro šestý ročník je kladen požadavek na žáky, aby vyhledali životopis Jana Amose Komenského a rozebrali jej s vyučujícím. V případě plnění aktivity žáci sami narazí na jeho životní data a vyučující by měl zdůraznit, že den jeho narození se slaví v České republice jako významný den.

Výchova k občanství 7

Učebnice je doporučena pro sedmý ročník základních škol a pro sekundy víceletých gymnázií. Konkrétní učivo a úkoly vztahující se k problematice státních svátků a významných dnů lze nalézt v učebnici pouze ve dvou případech. Druhá kapitola *Já a společenský systém*, podkapitola *Žijí s námi*, popisuje národnostní menšiny žijící v České republice. Pro žáky je v rámci ní formulován úkol, aby srovnali svátky národnostních menšin a svátky České republiky. Pokud by vyučující se žáky tento úkol

plnil, pak by si nejen žáci připomněli svátky a významné dny České republiky, ale také je srovnali se svátky jiných zemí a národnostních menšin. Žáci by díky tomuto úkolu získali ucelený přehled o různorodosti lidí a skupin na naší Zemi a učili by se toleranci a pochopení odlišných projevů kultury.

Ve třetí kapitole *Já a okolní svět* v podkapitole *Kulturní bohatství* je přímo formulovaný úkol pro žáky, aby vyhledali v kalendáři, kdy se v České republice slaví státní svátky a co nám připomínají. V rámci diskuze by se také měli žáci pobavit o zvycích, které dodržují během svátků oni sami, jaké dodržují jejich rodiny a jaké jejich obce či města.

Státní svátky a významné dny dále učebnice nerozebírá. Vyučující by ale učivo mohl zařadit i v dalších tematických celcích během školního roku. Ve druhé kapitole *Já a společenský systém* v podkapitole *Česká republika* je věnovaná pozornost prezidentům v české a československé historii. V učebnici jsou popsáni všichni prezidenti Československého státu a prezident České republiky Václav Havel. K mnohým z nich se vážou velmi důležité události české země, které jsou dodnes připomínány jako státní svátky či významné dny. Žáci by neměli znát pouze data svátků a významných dnů, ale také události a jména, která se k nim vztahují. V rámci této kapitoly by bylo možné souvislosti utužovat a zmínit u jednotlivých prezidentů příslušné události.

V rámci druhé kapitoly by šlo zkoumanou problematiku zařadit také v podkapitole *Vlastenectví*. Každý člověk vlastenectví vyjadřuje jiným způsobem a v učebnici jsou popsány jeho různé projevy. Může to být např. úcta k významným osobám či připomenutí si důležitého výročí našeho státu. U projevů vlastenectví by se opět mohl vyučující žáků zeptat, jaká jsou důležitá výročí státu, jaké události jsou významné a se kterými významnými osobami jsou spjaty. Při tomto opakování a diskuzi by se žáci sami dobrali státních svátků a významných dnů České republiky.

Druhá kapitola v sobě také obsahuje podkapitolu *O lidských právech*, ve které se učivo vztahuje k porušování lidských práv a popisuje antisemitismus. Právě při čtení a diskuzi o něm by si žáci mohli zopakovat 27. leden jako *Den památky obětí holocaustu a předcházení zločinům proti lidskosti*.

Kapitola *Já a okolní svět*, která je v učebnici uvedena jako třetí, má podkapitolu s názvem *Historická tradice*. Věnuje se slavným předkům země v běhu staletí. Uvádí jejich jména a význam pro vlast, ale neobsahuje informace, že se k mnohým z nich vztahují také dnešní svátky či významné dny. Vyučující by tyto informace měl při výuce doplnit nebo by je měl nechat žáky dohledat, aby si jednotlivé sváteční či významné dny dokázali s těmito osobnostmi lépe propojit. Pro účely tematiky svátků a významných dnů jsou v kapitole zmíněny tyto osobnosti:

- svatý Václav
- Karel IV.

- Jan Hus
- Jan Amos Komenský.

Výchova k občanství 8

Nakladatelství Nová Škola doporučuje tuto učebnici pro osmý ročník základních škol a pro tercie víceletých gymnázií. Na začátku učebnice obsahuje opakování šestého a sedmého ročníku. V rámci opakování v sekci *Život v čase* jsou pro žáky připraveny dvě otázky vztahující se ke zkoumané problematice. V první otázce mají žáci jmenovat tradiční křesťanské svátky a ve druhé mají vyjmenovat státní svátky České republiky. Jedná se o jediné momenty, kdy je v učebnici věnován prostor svátkům.

Při podrobném pročtení učebnice by ale bylo možné zkoumanou problematiku zařadit do tří kapitol. První kapitola *Člověk jako osobnost* se v podkapitole *Já, moje smysly a paměť* zaměřuje u paměti na to, co to vůbec paměť je a jaké fáze u ní rozlišujeme. Autoři knihy v rámci nové látky požadují, aby si žáci fázi vybavení sami u nějakého konkrétního příkladu vyzkoušeli. Vyučující by tedy mohl po žácích chtít, aby se pokusili si vybavit co nejvíce státních svátků a významných dnů, které dříve v rámci výchovy k občanství probírali. Vyzkoušeli by si tedy, jak funguje v paměti fáze vybavení a zároveň by si zopakovali informace vztahující se ke státním svátkům a významným dnům.

V téže kapitole, ale v podkapitole s názvem *Já a životní styl*, je srovnáván životní styl lidí v minulosti a dnes. Je v ní popisována tradiční, moderní a postmoderní společnost, její proměny a odlišnosti. Společnost se v průběhu dějin mění ve všech svých aspektech, proto by bylo možné i v rámci tohoto učiva začlenit alespoň některé ze státních svátků či významných dnů. Žáci by charakterizovali jejich dnešní podobu a stav a pokusili by se přijít na to, jak se jejich oslavy či význam měnily v průběhu času.

Kapitola *Člověk jako osobnost* je svou obsahovou náplní podle autorky diplomové práce vhodná pro začlenění zkoumané problematiky v téměř všech jejích podkapitolách. Nejtěsnější spojení se státními svátky a významnými dny má ale podkapitola *Osobnosti naší země*. Na začátek podkapitoly je zahrnuto opakování slavných předků v běhu staletí ze sedmého ročníku. V rámci něj by bylo možné zopakovat osobnosti a události vztahující se ke státním svátkům a významným dnům České republiky. Podkapitola se po opakování soustřeďuje na hudební, literární, vědecké a sportovní československé a české osobnosti, které českou zemi proslavili v zahraničí. K nim již státní svátky ani významné dny zařadit nelze.

Výchova k občanství 9

Učebnice je doporučena pro deváté ročníky základních škol a kvarty víceletých gymnázií. I na začátku této učebnice lze nalézt opakování předchozího ročníku – tedy osmého. Státní svátky a významné dny spadají do dvou hlavních kapitol.

První z nich je kapitola *Člověk a náboženství*, ve které jsou podrobně charakterizována všechna hlavní světová náboženství. Učivo se vztahuje k judaismu, křesťanství, islámu, hinduismu a buddhismu. U každého z nich je text k příslušnému náboženství (např. u křesťanství z Bible, u islámu z Koránu), následuje jeho charakteristika, svátky, symboly a tradice. Křesťanství obsahuje charakteristiku vánočních a velikonočních svátků, symbolů a tradic, která je doplněna o otázky a úkoly pro žáky. Žáci si v rámci tohoto učiva mají vzpomenout na:

- vánoční a velikonoční zvyky, které během svátků dodržují
- název čtyřtýdenního období před Vánoce a jeho význam
- symboly Velikonoc.

Celá kapitola je přehledně a zajímavě zpracovaná. Žáci si díky ní zopakují alespoň křesťanské svátky, a tak je mohou srovnat se svátky a tradicemi jiných světových náboženství.

Pátá kapitola učebnice je věnovaná *Mezinárodní spolupráci*. Její druhá podkapitola nese název *Světové organizace*. Žáci se během ní seznamují s nejdůležitějšími a největšími světovými organizacemi. Autoři učebnice zařadili do výuky:

- Organizaci spojených národů (OSN)
- Evropskou unii (EU)
- Severoatlantickou alianci (NATO)
- Světovou obchodní banku (WTO)
- Organizaci pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD).

Severoatlantická aliance je v učebnici nejprve charakterizována a je k ní přiložena mapa zobrazující členské státy organizace k roku 2012. Pro žáky je u ní formulováno hned několik úkolů a otázek vztahujících se mimo jiné k vyhledání dne v kalendáři, kdy Česká republika do NATO vstoupila, či k diskusi a zamyšlení se nad tím, ve kterých oblastech světa zasahovalo NATO v posledních letech. Severoatlantické alianci a k němu se vztahujícímu významnému dni je v učebnici věnováno dostatek prostoru. Žáci se díky tomu mohou zamyslet nad významem dané organizace, její úlohou ve světě a lépe si tak zapamatují den a rok vstupu České republiky do NATO.

Shrnutí analýzy učebnic od nakladatelství Nová Škola

Jednotlivé díly učebnic *Výchova k občanství* od nakladatelství Nová Škola na sebe učivem navazují a učebnice pro osmý a devátý ročník dokonce obsahují opakování učiva z předchozích dílů. Ačkoliv obsahují více textu než učebnice od nakladatelství Fraus, učitel si i přesto musí některé informace dohledat a nelze se řídit pouze jimi. Autoři učebnic se snaží propojit probírané učivo s reálným životem žáků a ukázat jim tak jeho potřebu pro budoucnost.

Učivo státních svátků a významných dnů je zmíněno v každé ročníku a ve větší míře než v učebnicích od nakladatelství Fraus. Největší prostor a blízkost probíraného učiva ke státním svátkům a významným dnům bylo opět shledáno v učebnici pro šestý ročník. Kromě opakování z předchozího ročníku naopak žádné konkrétní zmínky o státních svátcích a významných dnech nelze nalézt v učebnici pro osmý ročník. Vyučující by látku tedy musel zařadit do jiných částí učiva, které s danou problematikou alespoň částečně souvisí. Podobný problém byl také u nakladatelství Fraus – ale v tomto případě u učebnice pro devátý ročník.

Učebnice nezmiňují ani v tomto případě všechny státní svátky a významné dny, které jsou v České republice stanoveny zákonem. Je nutné ale říci, že nakladatelství Nová Škola žákům předkládá více informací a prostoru k rozebrání učiva týkající se zkoumané problematiky než nakladatelství Fraus.

4.3 Učebnice Výchova k občanství, nakladatelství Gaudeamus

Učebnice od nakladatelství Gaudeamus byla vytvořena v souladu s *Rámcovým vzdělávacím programem pro základní vzdělávání* a má být moderní učebnicí, která přispěje ke zvýšení kvality výuky výchovy k občanství na českých školách. Učebnice je rozdělena na pět velkých částí, které odpovídají rozdělení vzdělávacího oboru *Výchova k občanství* na pět tematických okruhů v RVP ZV. Učebnice byla vydána v roce 2012. Názvy jednotlivých částí učebnic jsou:

- „*Člověk ve společnosti*“
- *Člověk jako jedinec*
- *Stát a hospodářství*
- *Stát a právo*
- *Mezinárodní vztahy a globální svět.*“

(Výchova k občanství, nakladatelství Gaudeamus)

K 1. září 2013 vstoupily v platnost změny v RVP ZV, na které zareagovali také tvůrci učebnice, a proto k ní vydali doplňující materiály, aby byla i nadále v souladu s aktuálně platným *Rámcovým vzdělávacím programem pro základní vzdělávání* (Vychovakobcanstvi.eu).

Každá část učebnice má svůj obsah, barvu a je rozčleněna na kapitoly. Jednotlivé názvy kapitol odpovídají jednotlivým očekávaným výstupům definovaným u tohoto tematického okruhu v RVP ZV. Ke každému očekávanému výstupu je vytvořena nabídka aktivit, cvičení, úkolů a textů, které je možné využít v hodinách výchovy k občanství na základních školách.

Učebnice má 520 stran a je volně ke stažení na internetových stránkách www.vychovakobcanstvi.eu. Není určena k tomu, aby ji žáci nosili ve svých taškách na

každou vyučovací hodinu úplně celou. Tím, že je koncipovaná jako soubor úkolů, cvičení a dalších aktivizujících metod odpovídající jednotlivým očekávaným výstupům z RVP ZV, mohou u sebe žáci nosit vždy jen právě probíranou část. To znamená, že lze žákům nakopírovat či vytisknout oblast vztahující se k očekávanému výstupu, kterému je aktuálně věnovaná pozornost. Jedná se vždy jen o několik listů, které budou mít žáci u sebe. Po probrání tématu si listy založí do předpřipravených šanonů, které budou mít ve škole či doma. Každá škola i vyučující tak ve výuce předmětu postupuje podle vlastního navrženého školního vzdělávacího programu i učebního plánu. Do výuky ale může kdykoliv zařadit nějakou z nabízených aktivit z této učebnice, jež se mu bude zrovna do vyučovací hodiny hodit. Ke každému očekávanému výstupu jsou vytvořeny úkoly a aktivity různé obtížnosti. Lehčí varianty mohou sloužit pro mladší žáky a obtížnější pro žáky starší. Více variant obtížností lze využít i v rámci jedné třídy při diferenciaci ve výuce. Ke každému úkolu je dále připojena příslušná ikona, podle které lze poznat, o jaký typ úkolu, metodu či formu práce se při jeho plnění jedná.

V současném vzdělávání je kladen u žáků velký důraz na rozvíjení klíčových kompetencí, na zlepšování čtenářské i finanční gramotnosti, na mezipředmětové vztahy a v neposlední řadě na plnění průřezových témat. Smyslem této učebnice, úkolů a aktivit v nich obsažených, je naplňovat výše zmíněné vzdělávací postupy.

Kromě zmiňovaných pěti částí obsahuje učebnice také *Metodickou příručku* určenou pro vyučujícího předmětu. Na začátku jsou informace ke koncepci učebnice, pokyny k tomu, jak s učebnicí pracovat, i seznámení se smyslem navržených aktivit. Příručka se vztahuje ke všem očekávaným výstupům ze všech pěti částí učebnice. Ke každému úkolu a aktivitě jsou pro učitele sepsány obecné pokyny, metodické pokyny, cíle jednotlivých aktivit, pomůcky, které při nich budou zapotřebí, možné inovace a jejich správná řešení.

Učebnice obsahuje opravdu velké množství námětů na aktivity a úkoly vztahující se ke všem očekávaným výstupům z RVP ZV. Tematicke svátků a významných dnů ale velká pozornost věnovaná není, což samozřejmě souvisí s tím, že v rámci RVP ZV ve vzdělávacím oboru *Výchova k občanství*, je její výuka ukotvena pouze v tematickém okruhu *Člověk ve společnosti* v doporučeném učivu *Naše vlast* (RVP ZV 2013).

První část učebnice nese název *Člověk ve společnosti*. Je členěná na deset kapitol a 140 stran. Její první kapitola je zaměřená na očekávaný výstup *žák/žákyně objasní účel důležitých symbolů našeho státu a způsoby jejich používání*. Osmý úkol se věnuje událostem, při kterých nosí či nosili Češi trikolóru. Žáci se v rámci něj mají mimo jiné podívat na dva obrázky, které v učebnici jsou, a mají se pokusit určit, jaké události zobrazují. Jedná se o Pražské povstání v květnu 1945 a sametovou revoluci v roce 1989. Následně je úkolem žáků, aby se pokusili vyjmenovat další příležitosti, při kterých se trikolóra používá či používala. Pokud by vyučující tuto aktivitu se žáky realizoval, neměl by, podle názoru autorky diplomové práce, opomenout zdůraznit, že se k těmto událostem z historie vážou státní svátky a významné dny. V učebnici se v souvislosti

s těmito významnými událostmi o svátcích ani významných dnech nemluví, ale byla by škoda takové příležitosti nevyužít a žákům tento fakt nepřipomenout.

V rámci téže kapitoly, v nabízeném úkolu číslo sedmnáct si mají žáci přečíst stručný životopis s chybějícími údaji. Jejich úkolem je doplnit vynechané informace a zároveň poznat, že se jedná o životopis Karla IV. Tvůrci učebnice o něm neopomněli napsat jako o zakladateli Karlovy univerzity v Praze v roce 1348. Bohužel již u aktivity není zmínka ani otázka vztahující se k významnému dni České republiky, a to 7. dubnu, kdy si Česká republika připomíná *Den vzdělanosti*. Autorka shledává tento moment jako vhodný pro poučení žáků o významném dni. Bez obtíží by se k aktivitě dala existence a smysl tohoto dne začlenit.

Čtvrtá kapitola je zaměřená na očekávaný výstup, ve kterém má *žák/žákyně* *zhodnotit nabídku kulturních institucí a cíleně z ní vybírat akce, které ho/jí zajímají*. U šestého úkolu je vyobrazen kulturní kalendář Mělníku na rok 2011. Jednou z akcí konající se ve městě je 19. ledna vzpomínka na Jana Palacha doprovázená celodenním programem. Pod kalendářem jsou formulovány úkoly, přičemž jeden z nich vybízí žáky k tomu, aby dohledali význam slov a událostí, které v přiloženém kalendáři neznají. Pokud bude vyučující po žácích dohledání či vysvětlení slov a událostí z kalendáře skutečně vyžadovat, pak by měl zaznít i 19. leden jako významný den České republiky.

Osmá kapitola obsahuje očekávaný výstup, kdy *žák/žákyně* *objasní potřebu tolerance ve společnosti, respektuje kulturní zvláštnosti i odlišné názory, zájmy, způsoby chování a myšlení lidí, zaujímá tolerantní postoje k menšinám*. Ve 23. úkolu se mají žáci rozdělit do skupin. Každá skupina má vytvořit plakát, ve kterém stručně představí jedno ze světových náboženství. Na výběr je buddhismus, islám, křesťanství, judaismus, hinduismus. Plakáty musí být zpracovány barevně, originálním způsobem, musí být bez gramatických a faktických chyb. Žáci mají dále zadáno, jaké údaje by měl plakát obsahovat – např. název boha či bohů daného náboženství, země s nejvíce věřícími a charakteristiky svátků, které se v rámci zvoleného náboženství slaví. Díky tomuto úkolu si žáci mohou zopakovat či se naučit v rámci jednotlivých náboženství jejich důležité svátky a mohou je mezi sebou porovnávat. U aktivity by se tedy neměly opomenout Vánoce ani Velikonoce a jejich význam.

Pátá, tedy poslední, část učebnice je pojmenována jako *Mezinárodní vztahy a globální svět*. Je členěna na šest kapitol a 82 stran. Její druhá kapitola se vztahuje k očekávanému výstupu, v rámci něhož má *žák/žákyně* *uvést některé významné mezinárodní organizace a společenství, k nimž má vztah Česká republika, posoudit jejich význam ve světovém dění a popsat výhody spolupráce mezi státy*. Největší pozornosti je v ní věnováno Evropské unii. Další aktivita zaměřená již na Organizaci spojených národů se skládá z textu a otázkám k němu. Severoatlantická aliance (NATO) je zařazena až v bloku ostatních organizací. Je stručně charakterizována na devíti řádcích a nevztahuje se k ní žádná aktivita. Jedná se o prosté sdělení. Nechybí zmínka o tom, že Česká republika je členem NATO. Není zde již ale uvedeno, že Česká republika přistoupila 12. března 1999, a tento den vstupu stal významným dnem České republiky. Bylo by vhodné tuto

událost žákům při čtení odstavce týkajícího se organizace NATO říci. Zmínka o dni a události s ní spjaté zabere pouze chvilku z vyučovací hodiny, ale obohatí žáky o všeobecný přehled spojený se znalostí státních svátků a významných dnů České republiky.

Shrnutí analýzy učebnice od nakladatelství Gaudeamus

Jedná se o zcela jinak koncipovanou učebnici, než jsou učitelé i žáci v současné době zvyklí. Neobsahuje mnoho učebního textu, ale převážně jen úkoly a aktivity na procvičování, upevňování či prohloubení již osvojených znalostí. Nabízené aktivity a úkoly do hodin výchovy k občanství jsou zpracovány v mnohých případech originálním způsobem a do výuky by se učitelům mohly skutečně hodit. Lze vybírat z různě časově náročných námětů s rozličnou obtížností.

Tematice svátků a významných dnů věnuje tato učebnice nejméně prostoru ze všech analyzovaných učebnic. Konkrétní zmínka o svátcích byla nalezena pouze jedna, a to v souvislosti s charakteristikou světových náboženství a jejich svátků. Pokud má vyučující opravdový zájem žáky se svátky a významnými dny seznamovat, pak lze nalézt jejich spojitost ještě s dalšími čtyřmi aktivitami, které byly popsány výše.

5 Přípravy do hodin výchovy k občanství

Vzdělávací obsah vyučovacího předmětu občanská výchova je velmi široký. Patří do něj také výuka svátků a významných dnů. Z analýzy učebnic bylo zjištěno, že největší prostor je svátkům a významným dnům věnován v šestých ročnících, ať se již jedná o nakladatelství Fraus či Nová Škola. Učitelé ale jejich tematiku mohou zařadit do výuky i v jiných momentech. Pokud právě probíraná látka s významnými dny či svátky souvisí nebo je právě období v roce, kdy by si žáci danou událost měli připomenout, ačkoliv v učebnici zmíněná není, je vhodné ji do hodiny zařadit. Snaha o aktuálnost a sladění navržených výukových jednotek s daty oslav a vzpomínek na významné události byla i v rámci této diplomové práce. Žáci mají pouze jednu nebo dvě hodiny občanské výchovy týdně a ne vždy den významného svátku vyjde na den, ve kterém právě probíhá výuka daného předmětu. Přesto je vhodné svátky a významné dny v týdnu, do kterého spadají, ve výuce zmínit. S ohledem na dobu, ve které bylo možné navržené přípravy ve vybrané základní škole odučit, byly vybrány následující tři události:

- 12. březen – *Den přístupu České republiky k Severoatlantické smlouvě*
- 28. březen – *Den narození Jana Amose Komenského*
- *Velikonoční pondělí.*

Ke každému výše zvolenému svátku či významnému dni byla vytvořena příprava ve formě metodického listu. Jeho součástí je nejprve téma hodiny a doporučený ročník, ve kterém by měla být navržená hodina realizovaná. Nechybí ani údaj týkající se časové dotace navržené hodiny, která je ve všech případech jedna vyučovací hodina, tedy 45 minut. Stanoven je u každého metodického listu také cíl (popř. cíle) hodiny, kterých by mělo být v hodině dosaženo. V rámci navržených hodin dojde k prolínání učiva s průřezovými tématy a u žáků by také měly být rozvíjeny klíčové kompetence popsané rovněž v metodických listech. Pro vyučující jsou v nich dále v bodech zmíněny organizační formy a výukové metody, které byly pro hodiny zvoleny. Následuje výčet pomůcek pro vyučující i žáky, bez nichž by hodiny nešlo odučit. Výukové jednotky jsou v metodických listech podrobně časově rozvrženy a je v nich popsána jejich struktura. V jejich závěru jsou uvedeny a charakterizovány přílohy, které jsou k uskutečnění hodin zapotřebí. Díky těmto metodickým listům by vyučující měli získat veškeré informace a podklady a mohli by tyto přípravy použít i ve svých hodinách.

V podkapitole *Přílohy* jsou umístěny pracovní listy, prezentace, fotografie a další potřebné pomůcky do vyučovacích hodin. Nechybí v některých případech ani ukázka vyplněných pracovních listů přímo z realizovaných hodin výchovy k občanství. Zdroje, které autorka k vytvoření výukových jednotek používala, nejsou uvedeny v metodických listech ani v přílohách. Je pro ně u každé hodiny vymezena zvláštní podkapitola a jsou v nich vypsány veškeré podklady, které dopomohly k vytvoření přípravy. Realizace všech tří hodin následně proběhla na druhém stupni Základní školy

a mateřské školy Osová Bítýška nacházející se na Vysočině. V evaluačních částech dojde ke shrnutí odučených hodin a doplnění o vlastní postřehy, komentáře či návrhy na jejich vylepšení.

5.1 Den přístupu České republiky k Severoatlantické smlouvě

Česká republika vstoupila do Severoatlantické aliance 12. března 1999. Následující rok byl již tento den zařazen mezi významnými dny České republiky, přesto je dodnes ve školách poněkud opomíjen. Nejen zmiňovaný 12. březen, ale vůbec celá Severoatlantická aliance stojí ve vyučovacích hodinách v pozadí. Při analýze učebnic i během plnění svých pedagogických praxí jsem totiž zjistila, že největší pozornosti ze všech světových organizací se těší Evropská unie a také Organizace spojených národů. Zbylé organizace jsou zmiňovány pouze okrajově. Severoatlantická aliance bývá zařazena a bývá jí věnováno stejně prostoru jako ostatním světovým organizacím, jejichž členy Česká republika není. Rozhodla jsem se tedy tento nedostatek napravit a chtěla bych do výuky žáků problematiku NATO začlenit ve větší míře. Dlouhou dobu jsem přemýšlela, jak přípravu a později celou vyučovací hodinu uchopit, aby byla pro žáky zajímavá a přínosná. Téma mezinárodních organizací, jak jsem měla možnost při praxích vyzkoušet, nebývá u žáků zrovna oblíbené. Důležitým bodem, před samotným vytvořením přípravy do hodiny, bylo také zvolení ročníku, pro který bude učivo nejvhodnější.

Na začátek hodiny jsem zvolila aktivitu vycházející ze znalostí žáků o Severoatlantické alianci i o ozbrojených konfliktech. Následovat by měla celohodinová práce s pracovním listem, který bude rozčleněný na dílčí části – odstavce. Během práce s připraveným listem se žáky prostřídám celou řadu výukových metod. Chtěla bych, aby vždy jeden vybraný žák přečetl jeden odstavec z textu. Ostatní žáci ve třídě by dávali pozor a sledovali by čtený text ve svém pracovním listě. Po každém dílčím celku bych žáky chtěla upozornit na důležité momenty a informace v přečtené pasáži. Chtěla bych také, aby poté žáci splnili úkoly formulované pod textem. Připravila jsem pro ně spoustu otázek, nad kterými se budou zamýšlet. Byla bych ráda, kdyby v nich otázky a následné odpovědi spolužáků podnítily chuť k diskuzi. Vyhledala jsem jim rovněž na internetu tři videa, která jim v hodině promítnu. Jedno se vztahuje k teroristickým útokům 11. září 2001 na budovy Světového obchodního centra v USA, dvě videa se týkají amerického konvoje projíždějícího Pobaltím, Polskem a jeho směřování k České republice. Žáci by se v hodině měli snažit propojit již známé informace z hodin zeměpisu, občanské výchovy, ale také například ze zpravodajství s tím, co budou číst v pracovním listě a také s tím, co uvidí ve videích. Závěr hodiny bych chtěla nechat na žácích, aby oni sami uplynulou vyučovací hodinu shrnuli a zhodnotili její přínos. V této části bude dále prostor pro doplňující dotazy či uvedení případných nejasností na pravou míru.

Příprava je postavena na již zmiňovaných základních znalostech o Severoatlantické alianci, ozbrojených konfliktech ve světě (v minulosti i v současné době) a předpokládá u žáků vlastní názory na dané problematiky i umění a chuti diskuze. Na základě toho jsem se rozhodla hodinu odučit v devátém ročníku. Z pedagogické praxe, kdy jsem tuto třídu vyučovala, vím, že devátý ročník probíral mezinárodní organizace i světové ozbrojené konflikty v zeměpise v únoru letošního školního roku. O Severoatlantické alianci také slyšeli v hodinách občanské výchovy v loňském roce. Zjistila jsem, že třídu události vztahující se k reálnému životu mimo školu velmi zajímají a mají o nich chuť diskutovat. Předpokládám tedy, že je pracovní list i videa zaujmou a podnítí k debatě. Obzvlášť proto, že jedna z amerických kolon bude projíždět po pět kilometrů vzdálené dálnici D1.

Se žáky se budu Severoatlantické alianci věnovat celou jednu vyučovací hodinu. Pokud by se někdo nechtěl celou hodinu zabývat pouze touto organizací, ale zároveň by chtěl moji přípravu použít, šla by zajisté určitým způsobem upravit. Bylo by možné vybrat např. jeden či dva odstavce z pracovního listu s příslušnými úkoly či videem, a ty ve výuce využít. Není nezbytné vždy používat celý pracovní list.

Podrobnější informace o tématu hodiny, jejím průběhu a časovému rozvržení jsou uvedeny v metodickém listě. V podkapitole *Zdroje* lze nalézt veškeré knižní a internetové prameny, které byly k vytvoření přípravy zapotřebí, a to včetně odkazů na videa, která budou žákům promítnuta ve vyučovací hodině. Přílohou je pracovní list, se kterým budou žáci v hodině pracovat.

5.1.1 Metodický list

Příprava na hodinu

Téma hodiny:

- Význam a role Severoatlantické aliance ve světě

Doporučený ročník:

- Devátý

Časová dotace:

- 45 minut

Cíl hodiny:

- Cílem vyučovací hodiny je u žáků prohloubit úroveň znalostí týkajících se Severoatlantické aliance, čímž získají přehled o jejím významu a rolích, které organizace ve světě zastává.
  - Žák bude na konci vyučovací hodiny znát okolnosti a důvody pro založení NATO. Bude chápat hodnoty, na kterých je organizace postavena. Bude také obeznámen s hrozbami, kterým musí Aliance

čelit, s operacemi, ve kterých se v minulosti i v současné době angažuje. Bude znát postoj organizace v boji proti terorismu.

Průřezové téma:

- Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech
  - Žáci během této hodiny pochopí propojenost určitých částí světa do organizací. Odhalí a porozumí vybranému dění ve světě ve spojitosti se Severoatlantickou aliancí a Českou republikou jako jejím členem.

Klíčové kompetence:

- Kompetence k učení
- Kompetence komunikativní
- Kompetence sociální a personální

Organizační forma

- Frontální

Výuková metoda:

- Klasická (předvádění a pozorování – dynamická projekce => video)
- Aktivizující (didaktická hra, diskuzní metoda)
- Komplexní (řízené čtení)

Mezipředmětové vztahy:

- Zeměpis

Pomůcky:

- Projektor
- Počítač s přístupem na internet
- Pracovní list (Příloha 1)
- Psací potřeby žáků

Časové rozvržení a struktura hodiny:

- Předchozí vyučovací hodina: Vyučující na konci předchozí hodiny občanské výchovy zadá žákům domácí úkol. Všichni žáci si do příští hodiny musí zopakovat učivo vztahující se k Severoatlantické alianci, které probírali v občanské výchově i v zeměpise, a to s důrazem na členské státy.
- Úvod hodiny:
  - 2 minuty: Pozdrav se žáky, zjištění, zda-li žáci splnili domácí úkol, zápis do třídní knihy.
    - Žáci, kteří zadaný domácí úkol nesplnili, se mohou během zápisu

do třídní knihy informovat u svých spolužáků, co o NATO zjistili oni. Jejich nesplnění úkolu se pravděpodobně promítne v didaktické hře, která bude následovat. Nesplnění domácího úkolu nebude nijak dál řešeno, jelikož bude žáky limitovat v samotné hře.

- 2 minuty: Seznámení žáků s tématem a průběhem vyučovací hodiny.
- Aktivita – didaktická hra:
  - 7 - 8 minut: Vysvětlení pravidel, samotná hra.
  - Každý žák musí říci jeden členský stát NATO. Hra postupuje po řadách, od jednoho žáka ke druhému – přičemž následující žák vždy musí nejprve zopakovat všechny členské státy Severoatlantické aliance, které řekli spolužáci před ním. Teprve potom může přidat svůj nový stát. Pokud žák některý stát špatně zopakuje či řekne stát, který nepatří mezi členské státy NATO, připisuje si jeden trestný bod. Hra se hraje celkem dvakrát (poprvé se začíná hrát od žáků sedících v předních lavicích ve třídě, podruhé hra začíná od žáků sedících v zadních lavicích, aby byla hra spravedlivá). Po jejím skončení si žáci spočítají trestné body. Tři žáci, kteří jich nasbírali nejvíce, si do příští hodiny občanské výchovy připraví čtyřminutové aktuality na zadané téma (*Politika ve světě i u nás, Kultura ve světě i u nás, Sport ve světě i u nás*).
- Řízené čtení propojené s projekcí videí, diskuzí a úkoly:
  - 28 – 30 minut: Každý žák ve třídě obdrží pracovní list. Jeden vybraný žák bude vždy číst jeden odstavec, ostatní ve třídě budou poslouchat a text sledovat ve svém pracovním listě. Po každém odstavci vyučující žáky upozorní na důležité jevy a vyzve žáky ke splnění úkolů uvedených pod odstavcem. Žáci budou odpovídat na otázky a nad některými z nich budou diskutovat. Jejich úkolem bude také propojovat vědomosti, které o NATO mají ze zeměpisu a nižších ročníků občanské výchovy. Samostatně se budou snažit rozluštit názvy základních hodnot, na kterých je Severoatlantická aliance postavena. V pracovním listě jsou také odkazy na videa. Vyučující je žákům promítne po přečtení příslušného odstavce. Žáci budou nad zhlédnutými videi diskutovat.
- Závěr hodiny:
  - 3 – 5 minut: Učitel vyzve žáky, aby sami shrnuli uplynulou vyučovací hodinu a zhodnotili její přínos. Prostor bude dále pro případné dotazy či vysvětlení nejasností.

Přílohy:

- Příloha 1: Pracovní list

5.1.2 Přílohy

Příloha 1: Pracovní list

Pracovní list: Severoatlantická aliance

Severoatlantická aliance byla založena 4. dubna 1949 podepsáním Severoatlantické smlouvy ve Washingtonu dvanácti zakládajícími zeměmi. Patřila mezi ně Belgie, Dánsko, Francie, Island, Itálie, Kanada, Lucembursko, Nizozemí, Norsko, Portugalsko, USA a Velká Británie. Česká republika do Aliance přistoupila spolu s Maďarskem a Polskem 12. března 1999. Od té doby se 12. březen v naší zemi slaví jako významný den. V současné době má 28 členů, které již známe z hodin zeměpisu. Sdružuje tedy země Severní Ameriky a Evropy. Jejím sídlem je Brusel. Jedná se o organizaci, jejímž hlavním cílem je kolektivní ochrana svobody a bezpečnosti členských států. Aliance je postavena na základních hodnotách, které musí všechny členské země uznávat.

Jsou to tyto tři hodnoty:

- 14152325212811131915 _____
- 262841352442 30324132 _____
- 221914302141 2628413511 _____

A 11	I 19	Q 27	V 35
B 12	J 20	R 28	W 36
C 13	K 21	Ř 29	X 37
D 14	L 22	S 30	Y 38
E 15	M 23	Š 31	Z 39
F 16	N 24	T 32	Ž 40
G 17	O 25	Ť 33	Á 41
H 18	P 26	U 34	Í 42

Rozluštěte názvy základních hodnot s pomocí číselného klíče.

*Co si představíte pod označením právní stát?
Co jsou to lidská práva? Víte, jaká jsou základní lidská práva?*

Svět byl v době založení NATO po 2. světové válce a situace v něm nebyla bezpečná. Zakládající státy tak chtěly především zamezit dalšímu rozšiřování území a hrozbě Sovětského svazu a dále vytvoření bezpečného prostředí pro rozvoj demokracie a pro hospodářský růst členských zemí. Severoatlantická aliance sehrála svoji roli ve studené válce. Po jejím ukončení se ale objevily hlasy, že existence organizace již není nutná. Zanedlouho se ukázaly jako mylné. Její první pozemní vojenská operace proběhla v letech 1992 – 1995, kdy se alianční vojska účastnila války v Jugoslávii.

Vzpomenete si, ve kterých letech a z jakých důvodů válka v Jugoslávii probíhala?

Od založení Aliance se mnohé změnilo. Klasické rozdělení světa na západní a východní zaniklo. NATO tak mohlo oslovit své bývalé protivníky a některým navrhnout členství (či alespoň spolupráci). Změnilo se také spektrum nebezpečí, kterým musí organizace v současné době čelit. Jsou to zejména zbraně hromadného ničení, kybernetické útoky a terorismus. NATO usiluje o mírové řešení konfliktů. V případě, kdy tento postup nevyjde, má k dispozici potřebné vojenské schopnosti a vybavení. Angažuje se ve válečných operacích, misích, vojenských cvičeních, ale podílí se také na vědecké spolupráci, výzkumu a humanitární pomoci. Severoatlantická aliance se angažovala také při pomoci USA po teroristických útocích 11. září 2001. Organizace prohlásila, že útok na USA (tedy jejich

člena) považuje podle článku 5 Severoatlantické smlouvy za útok na všechny členské státy Aliance. Na žádost Američanů zahájila svoji první protiteroristickou operaci. Vyslala na pomoc USA vlastní vojenské kapacity. Speciální síly NATO také pomáhaly ve válce v Afghánistánu při operaci Trvalá svoboda, která byla odpovědí USA a Velké Británie na 11. září. Cílem operace bylo dopadení Usáma Bin Ládina, dalších členů Al – Káidy a zničení skupiny Tálibánu.

Které současné členské státy NATO patří mezi ty, které byly dříve spojenci Sovětského svazu?

Uíte, co se odehrálo ve Spojených státech amerických 11. září 2001?

Kdo za touto událostí údajně stál? Byli viníci dopadeni?

Jaký názor máte na zapojení NATO do boje proti terorismu?

Podívejte se na ukázkou ze soukromého videa zachycující teroristický útok na Světové obchodní centrum 11. září 2001 v USA. Jaké pocity ve Vás video vzbudilo?

Konvoj v Česku

Americké jednotky a armádní technika se bude za týden vracet ze svého cvičení v Pobaltí. Nebudou ale převezeny na svoji základnu Rose Barracks v německém Bavorsku vlaky, ani letadly. Chtějí prověřit schopnosti a možnosti své armády a také ukázat světu, že členské státy NATO jsou vždy připraveny se navzájem podpořit a spolupracovat spolu. Pojedou tedy z Pobaltí, přes Polsko, Českou republiku do Německa po silnicích. Americký obměňovaný vojenský konvoj vyjel již 21. března a přes Českou republiku by měl projíždět ve dnech od 29. března do 1. dubna. Jejich čtyřdenní průjezd naší zemí schválila vláda České republiky. Kolona vojenské techniky by měla mít celkem 120 vozidel. Budou rozděleny do tří skupin, které do republiky vjedou na třech různých místech.

Trasy konvoje jsou:

- Harrachov – Liberec
- Náchod – Pardubice
- Bohumín – Vyškov

Dále budou pokračovat do Prahy, kde se kolony sejdou, přenocují v místních kasárnách a jeden den se v nich zdrží z důvodu technické údržby. Poté se vydají na další cestu, která bude směřovat na Rozvadov, kde Českou republiku opustí.

Jejich průjezd Pobaltskými zeměmi i Polskem je prozatím doprovázen velkým zájmem lidí. Většina z nich je nadšeně vítá, mává jim podél silnic a na jejich zastávkách se s nimi chodí fotografovat. Bylo zaznamenáno ale také několik desítek odpůrců, kteří s tímto počinem nesouhlasí. Jak zareaguje na přítomnost americké armády Česká republika, se uvidí ve dnech, kdy přes ni bude konvoj projíždět.

Podívejte se na průjezd kolony americké vojenské techniky Polskem a Pobaltím.

Jaký názor máte na to, že bude kolona projíždět i přes Českou republiku?

Proč se podle vás tyto manévry dějí? Proč se nepřepraví jednodušeji vlaky či letadly?

Plánujete se jít na konvoj podívat, když bude jedna z jeho skupin projíždět po nedaleké dálnici D1?

Zdroj: Vlastní tvorba

5.1.3 Použité zdroje

KNIŽNÍ ZDROJE:

Česká republika v bezpečnostní architektuře Evropy. Praha: Ministerstvo obrany ČR – AVIS, 1998, 129 s. ISBN 80-86049-72-8.

KALHOUS, Zdeněk a Otto OBST. *Školní didaktika.* 2. vyd. Praha: Portál, 2009, 447 s. ISBN 978-80-7367-571-4.

MAŇÁK, Josef a Vlastimil ŠVEC. *Výukové metody.* Brno: Paido, 2003, 219 s. ISBN 80-7315-039-5.

INTERNETOVÉ ZDROJE:

Americký vojenský konvoj, který projede i Českem, vyrazil z Estonska. [online]. Internetové stránky České televize, 2015. [cit. 2015-04-04]. Dostupné z: <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/305587-americky-vojensky-konvoj-ktery-projede-i-ceskem-vyrazil-z-estonska/>>.

Co je NATO: podrobněji o cílech a poslání. [online]. Oficiální portál Informačního centra o NATO. [cit. 2015-04-04]. Dostupné z: <http://www.natoaktual.cz/na_zpravy.aspx?y=na_summit/cojenato.htm>.

Historie NATO: Od prvních úvah až do současnosti. [online]. Oficiální portál Informačního centra o NATO. [cit. 2015-04-04]. Dostupné z: <http://www.natoaktual.cz/na_zpravy.aspx?y=na_summit/vzniknato.htm>.

NATO operations and missions. [online]. North Atlantic Treaty Organization, 2015. [cit. 2015-04-10]. Dostupné z: <http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_52060.htm>.

NETWORKLIVE. *September 11 2001 Video.* In: Youtube, 2006. [online]. [cit. 2015-04-04]. Dostupné z: <<https://www.youtube.com/watch?v=wNNTcHq5Tzk>>.

NEWTON, Jennifer. *A message to Putin: Hundreds of Poles mob convoy of U.S. troops driving through eastern Europe.* [online]. MailOnline, 2015. [cit. 2015-04-10]. Dostupné z: <<http://www.dailymail.co.uk/news/article-3009704/Welcoming-cavalry-Hundreds-Polish-residents-turn-greet-convoy-U-S-troops-driving-eastern-Europe.html>>.

Prohlášení Velvyslanectví USA v Praze ke konvoji „Dragoon Ride.“ [online]. Velvyslanectví Spojených států amerických Praha, 2015. [cit. 2015-04-10]. Dostupné z: <<http://czech.prague.usembassy.gov/dragoonride.html>>.

Tiskové oddělení MO. *Přes Česko projede konvoj americké armády.* [online]. Ministerstvo obrany České republiky, 2015. [cit. 2015-04-04]. Dostupné z:

<<http://www.mocr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/pres-cesko-projede-konvoj-americke-armady--107865/>>.

Upravený Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání platný od 1. 9. 2013. *MŠMT* [online]. 2013-2014 [cit. 2015-04-01]. Dostupné z: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/upraveny-ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni>>.

Zákon 162/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 245/2000 Sb., o státních svátcích, o ostatních svátcích, o významných dnech a o dnech pracovního klidu, ve znění pozdějších předpisů. [online]. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. [cit. 2014-12-07]. Dostupné z: <<http://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=162&r=2013>>.

Zdroje obrázků (ikon) použitých v pracovním listě:

- Microsoft Word 2010, sekce KLIPART.

5.1.4 Evaluace realizované hodiny

Výuková jednotka věnovaná Severoatlantické alianci proběhla v devátém ročníku v pátek 27. března 2015, a to čtvrtou vyučovací hodinu. Nepodařilo se mi bohužel hodinu realizovat v dřívějším termínu, aby bylo téma odučeno aktuálně a blíže 12. březnu, tedy významnému dni vztahujícímu se k výročí vstupu České republiky do NATO. Na druhou stranu byla ale hodina aktuální z hlediska blížícího se příjezdu amerického konvoje do naší země. Proto byla hodina z části postavena na informacích vztahujících se k této události. Žáci o zařazení jiného tématu v hodině občanské výchovy předem věděli, protože jim na konci minulé hodiny pan učitel zadal domácí úkol související s NATO. V hodině bylo přítomno 28 z celkových 30 žáků. Nikdo ze žáků se mi na začátku hodiny neomluvil, že by zapomněl splnit domácí úkol. Žáci vyčkávali, co se bude v hodině dít, a zdali se na jejich nesplnění úkolu přijde. Situace a napjatého čekání žáků jsem si byla vědoma a na úkol jsem se tedy na začátku hodiny neptala. Zapsala jsem do třídní knihy a poté jsem žáky seznámila s tématem a průběhem hodiny. Téma jsem následně napsala také na tabuli.

Na řadu přišla hra. Nejprve jsem žákům vysvětlila pravidla a sdělila jim, že hra se bude odvíjet od jejich znalostí, které si měli zopakovat za domácí úkol. Ani v tomto momentu se nikdo za nesplnění úkolu neomluvil. První kolo hry dopadlo velmi špatně, protože někteří žáci zpočátku nedávali bedlivý pozor, které státy byly již řečeny, někteří žáci mluvili velmi potichu, takže je nebylo slyšet po celé třídě (zvláště když někdo nedával pozor) a samozřejmě se u některých žáků ukázalo, že členské státy Severoatlantické aliance neznají, čímž nasbírali trestné body. Druhé kolo bylo již úspěšnější a na přání žáků jsme hru hráli i potřetí. Třetí hra začínala u žáků sedících uprostřed třídy, aby byla spravedlivá. První kolo se totiž začínalo hrát od předních lavic a druhé kolo od lavic zadních. Žáci si poté sečetli body a tři z nich, kteří jich měli nejvíce, dostali úkol na

příští hodinu (přípravení čtyřminutových aktualit na zadané téma). Po hře jsem žáky upozornila na pravidlo, že v případě, kdy nesplní domácí úkol, se musí vyučujícímu omluvit na začátku hodiny, jinak obdrží pětku. Toto pravidlo v jejich základní škole platí a je dodržováno. Já o něm vím ze svých praxí. Žáci, kteří totiž svůj úkol na tuto hodinu neudělali, byli ti, kteří nasbírali během hry nejvíce bodů, čímž se jejich nesplnění domácího úkolu odhalilo. Pětku jsem žákům nedala, ale pravidlo jsem jim zdůraznila. Také jsem je upozornila, že příští hodinu bude aktuality kontrolovat a vyžadovat pan učitel, který v případě jejich nesplnění pětky jistě rozdává.

Poté jsem žákům rozdala pracovní listy. Postupovali jsme podle plánu. Vybraný žák vždy přečetl daný odstavec a následně jsme se u něj zastavili. Já jsem žáky upozornila na důležité informace – např. u prvního odstavce na rok založení organizace, přesné datum vstupu České republiky do NATO, na významný den, kterým se vstup naší země do Aliance připomíná, i na její hlavní cíl. Žáci rovněž odpovídali na otázky k jednotlivým odstavcům a po přečtení prvního odstavce rozluštili názvy základních hodnot, na kterých je Aliance postavena. Správné řešení bylo: demokracie, právní stát a lidská práva. Rozšifrování slov s pomocí číselného klíče jim nečinilo žádné obtíže. Dokázali také objasnit, co je to právní stát, základní lidská práva i obecně charakterizovat, jaké události se odehrávaly na začátku 90. let 20. století v Jugoslávii. Prokázali tak všeobecný přehled, který získali v rámci základní školy během hodin občanské výchovy i zeměpisu. Hodně informací věděli také k teroristickým útokům z 11. září 2001. Bylo patrné, že zejména chlapci, se o tyto záležitosti hodně zajímají a získané znalosti nemají pouze ze školní výuky. Někteří z nich viděli filmy *Let číslo 93* a *World Trade Center*, ve kterých byly události 11. září zfilmovány. Já sama jsem tyto filmy neměla prozatím možnost vidět. Žáci mě a ostatní spolužáky, kteří je také neviděli, s nimi seznámili a doporučili nám je ke zhlédnutí. Následně jsem žákům pustila část videa, které bylo natočeno 11. září. Na začátku videa běží text v angličtině, který sděluje informace k videu. Plánovala jsem, že je žákům přeložím sama, aby mu porozuměli. Nebylo ale třeba. Jedna z dívek se překládání dobrovolně ujala a svým spolužákům celý text zvládla téměř bez obtíží přeložit.

Následně se diskuze ve třídě stočila k boji proti terorismu. Chlapci měli k tomuto tématu hodně co říci a musela jsem je chvílemi tišit, protože jejich diskuze byla hlasitější, než bylo vhodné. Byla jsem ráda, že žáci během diskuze zaměřili svoji pozornost i na probíhající krizi na Ukrajině. Z diskuze bylo patrné, že chlapci události ve světě pravidelně sledují a zajímají se o ně. Dívky svůj názor také většinou vyjádřily, ale neprojevily v problematice tak hluboké znalosti jako chlapci. Díky této rozsáhlé diskuzi nám zbylo méně času, než bylo předpokládáno, na americký konvoj. Se žáky jsme stihli přečíst část věnovanou konvoji v pracovním listě a prohlédnout si přiloženou mapu. Video z Polska, kde lidé nadšeně americké vojáky vítají, jsem pustila celé. Video České televize jsem promítla pouze z poloviny, aby nám zbyl čas na otázky a diskuzi. Následně jsme tedy prošli otázky z pracovního listu, které se k problematice vztahovaly. Žáci by se rádi na průjezd konvoje šli podívat. Jedna z jeho skupin bude projíždět kousek od jejich domovů. V té době, kdy bude konvoj Vysočinou projíždět, budou ale

ještě ve škole. Základní škola prozatím neplánuje, že by se se žáky na konvoj jela podívat.

Shrnutí hodiny ze strany žáků bylo velmi rychlé a stručné, kdy hodinu hodnotili jako „dobrou a zajímavou“. Raději, než shrnutí hodiny, by se ještě věnovali diskuzi na téma konvoje, z čehož jsem usoudila, že je hodina opravdu bavila a byla věnována tématu, ke kterému se rádi vyjadří. Nechtěla jsem ale shrnutí hodiny odbýt pouze těmito pár slovy a ujala jsem se jej proto já sama. Ve třech minutách jsem shrnula nejdůležitější informace z pracovního listu i zajímavé momenty z uplynulé hodiny.

Žákům pracovní listy zůstaly a mohou do nich kdykoliv nahlížet. Sice si nevytvořili v hodině žádný vlastní zápis do sešitů, ale domnívám se, že uplynulá diskuze žákům dala mnohem více, než kdybychom ten stejný čas věnovali psaní do sešitů. Myslím si, že se mi podařilo naplnit cíl hodiny. Žáci si prohloubili vědomosti o Severoatlantické alianci a získali přehled o jejím významu a rolích, které ve světě zastává. Podle mého názoru jsem také zvolila vhodně organizační formu výuky i výukové metody. Jsem rovněž spokojená se zařazením tématu do devátého ročníku. Tito žáci již mají přehled o světovém dění a někteří z nich na ně mají i vlastní názory, proto bych tuto hodinu rozhodně do nižších ročníků nezařazovala. Pro příště bych ale do pracovního listu ještě včlenila odstavec týkající se krize na Ukrajině a postoji Severoatlantické aliance k ní. Hodina proběhla bez větších obtíží. Někteří žáci, jak již bylo zmiňováno, se na začátku hodiny neomluvili, že zapoměli splnit domácí úkol. Následně prohráli ve hře a do příští hodiny mají speciální úkol. Jejich chování jsme probrali a upozornila jsem je na pravidlo omlouvání se na začátku vyučovací hodiny. Hluk ve třídě vzniklý při diskuzi, který jsem musela tišit, nepovažuji za projev nekázně nebo problematické situace. Byla jsem ráda, že se žáci zapojili do diskuze a měli k tématu co říci. Stačilo je jedenkrát upozornit, aby se svoje hlasité projevy pokusili zeslabit, a situace byla vyřešena.

5.2 Den narození Jana Amose Komenského

Pro návrh a realizaci druhé vyučovací hodiny jsem si vybrala další z významných dnů České republiky. Tentokrát se jedná o 28. březen, tedy *Den narození Jana Amose Komenského*. Při analýze učebnic jsem zjistila, že připomínce tohoto dne není věnována žádná pozornost ani v jedné z nich. V učebnicích od nakladatelství Fraus a Gaudeamus dokonce není ani zmínka o tak významné osobnosti z naší minulosti, jakou Jan Amos Komenský byl. Pouze v učebnicích od nakladatelství Nová Škola učivo vztahující se k tomuto významnému muži najdeme ve třech momentech. Dvakrát v učebnici *Výchova k občanství 6* a jedenkrát v učebnici *Výchova k občanství 7*. Žákům je pouze předložena informace, že Jan Amos Komenský je našim slavným předkem. Žáci jsou poté vyzýváni k dohledání dalších informací souvisejících s jeho životem. Proto jsem se rozhodla, že se se žáky budu věnovat právě jemu, a to celou jednu vyučovací hodinu výchovy k občanství, ve které zmíním také významný den vztahující se ke dni jeho narození. Hodina bude rozčleněna do řady aktivit a úkolů, takže není nutné realizovat vždy celou

výukovou jednotku. Je možné si vybrat pouze část, kterou lze se žáky uskutečnit. Zvolená aktivita by za této situace nezabrala celou vyučovací hodinu, ale pouze pár minut. Žákům by byl tedy krátce představen Jan Amos Komenský a zároveň by se v dané hodině mohlo pokračovat v probírání učiva, které je naplánováno.

Oslavy a připomínky tohoto významného dne již některé z českých základních škol zavedly a pořádají pro žáky v den výročí narození Jana Amose Komenského např. projektové dny či exkurze. I na internetu se dají najít různé náměty a aktivity, jak si jeho život se žáky ve výuce připomenout. Většina z nich vznikla ale v posledních dvou letech (jelikož 28. březen je významným dnem až od roku 2013) a jsou si velice podobné. Rozhodla jsem se vytvořit jednu výukovou jednotku, která se této tematice bude věnovat, a zároveň se bude od všech ostatních odlišovat.

Žáci Základní školy v Osové Bítýšce prozatím žádné projektové dny ani exkurze konající se 28. března nemají a v tento den mají běžnou výuku. Zjistila jsem si od ostatních vyučujících, že žáci jsou s životem a myšlenkami Jana Amose Komenského průběžně během školních let ve výuce seznamováni, ale vždy jen ve stručnosti a v rámci krátkého časového úseku. Proto by jim jméno a portrét Jana Amose Komenského měl být povědomý. Pro hodinu jsem si zvolila osmý ročník, a to z několika důvodů. Vytvořila jsem totiž aktivity, které jsou náročnější a odpovídají vyšším ročníkům druhého stupně základní školy. Tito žáci již také mají v rámci hodin zeměpisu komplexně probraný regionální zeměpis Evropy, umí se dobře orientovat v mapě Evropy a v rámci dějepisu se seznámili s událostmi konce 16. a celého 17. století. Hodinu jsem tedy vystavěla s větší náročností, než bych ji připravovala pro šestý či sedmý ročník. Propojila jsem ji s vědomostmi, které mají žáci znát z dějepisu, a s vědomostmi a dovednostmi, jež mají mít osvojené z hodin zeměpisu. Domnívám se také, že devátý ročník by už neměl dané dějepisné a zeměpisné znalosti natolik v živé paměti. Zároveň bych si pro devátou třídu představovala hodinu jinak koncipovanou a v určitých oblastech i náročnější.

Přestože jsem téměř celou přípravu na hodinu vystavěla na práci s prezentací, nedomnívám se, že bychom se žáky mohli upadnout do nudy či monotónního výkladu. K většině snímků se pojí aktivity, úkoly či otázky směřované k žákům, kteří se budou na průběhu celé hodiny podílet. Aktivita žáků se projeví hned v motivační části hodiny, kdy budou odkrývat políčka skrývající portrét významné osobnosti. Následně se budou snažit přijít na to, o koho se jedná. Dále se žáci do hodiny zapojí vzpomínáním na vědomosti z dějepisu, prací se zeměpisným atlasem, diskuzí, zamýšlením se a hledáním možných odpovědí na položené otázky, vyplňováním pracovního listu a v neposlední řadě skládáním rozstříhaných lístečků do správného útvaru ve dvojicích. V závěru hodiny budu chtít, aby si žáci udělali zápis do sešitů. Jelikož jsem zvolila pro realizaci hodiny osmý ročník, budu vyžadovat, aby si jej vytvořili sami. Nadepíší si nadpis Jan Amos Komenský, pod který si přehledně opíší informace ze složeného útvaru (*Pracovního listu 2*). Pod zápis si poté nalepí *Pracovní list 1*, který budou mít již z předcházející činnosti vyplněný.

5.2.1 Metodický list

Příprava na hodinu

Téma hodiny:

- Pojd'me se seznámit s životem a díly Učitele národů

Doporučený ročník:

- Osmý

Časová dotace:

- 45 minut

Cíl hodiny:

- Cílem vyučovací hodiny je seznámit žáky s životem, díly a myšlenkami Jana Amose Komenského, jehož den narození si připomínáme 28. března ve formě významného dne České republiky.
  - Žáci tedy budou mít na konci vyučovací hodiny přehled o jeho životě, budou znát jeho nejdůležitější díla, pedagogické myšlenky a budou vědět, že den jeho narození je významným dnem České republiky.

Průřezové téma:

- Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech
  - Žáci budou odhalovat a učit se souvislosti dějinných událostí, které se odehrály za života Jana Amose Komenského. Pochopí jejich vazbu a význam pro budoucí vývoj i současnost.

Klíčové kompetence:

- Kompetence k učení
- Kompetence k řešení problémů
- Kompetence komunikativní
- Kompetence pracovní

Organizační forma:

- Frontální
- Skupinová (ve dvojicích – v lavicích)

Výuková metoda:

- Klasická (vyprávění, vysvětlování)

- Aktivizující (diskusní metoda, didaktická hra – *POZNÁTE, KDO JE NA OBRÁZKU?*)
- Komplexní (individuální práce žáků, skupinová výuka - práce)

Mezipředmětové vztahy:

- Dějepis
- Zeměpis

Pomůcky:

- Projektor
- Připravená prezentace (*Příloha 1*)
- Program Microsoft Powerpoint 2010 (či jiný podobný program pro tvorbu prezentace)
- Školní zeměpisné atlasy světa
- Psací potřeby, lepidlo
- Pravítka
- Sešity
- Pracovní list 1: Díla Jana Amose Komenského (*Příloha 2*)
- Pracovní list 2: Složte slova do správného tvaru (*Příloha 3*)
  - Listy budou rozstříhané, aby je žáci mohli skládat

Časové rozvržení a struktura hodiny:

- Úvod hodiny:
  - 2 minuty: Pozdrav se žáky, zápis do třídní knihy.
  - 1 minuta: Seznámení žáků s průběhem vyučovací hodiny. Vyučující žákům neprozradí téma hodiny.
- Prezentace:
  - Celou vyučovací hodinu bude učitel i žáci pracovat s pomocí připravené prezentace (viz *Příloha 1*).
  - 2 – 3 minuty: Didaktická hra z prvního snímku s názvem *POZNÁTE, KDO JE NA OBRÁZKU?*. Žáci (vyučujícím stanovené pořadí - jeden po druhém, jak sedí v lavicích) podle sebe volí čísla políček a vyučující je postupně odkrývá. Cílem hry je poznat, kdo je vyobrazen na portrétu. V případě, že by žáci danou osobnost nepoznali, jim bude vyučující dávat další indicie, dokud jej nepoznají.

- Např. *Dané osobnosti se přezdívá Učitel národů. Většinu života prožil v 17. století. Jeho křestní jméno je Jan. Musel opustit svoji vlast a odejít do polského Lešna....*
- 14 – 16 minut: Práce s prezentací. Vyučující bude žákům u jednotlivých snímků z prezentace doplňovat informace o životě Jana Amose Komenského. U téměř každého snímku je ve spodní části pro žáky připraven nějaký úkol, otázka či aktivita, které budou žáci plnit. Budou se snažit zodpovědět otázky, proč je den narození Jana Amose Komenského zvýrazněn červeně, co je to Jednota bratrská, co znamená slovo exil či slovní spojení reformátor školství. Pokusí se vzpomenout si na události, které se za života Jana Amose Komenského u nás i ve světě odehrávaly (a které znají z hodin dějepisu) a také budou při hodině využívat školní zeměpisné atlasy světa. Budou do nich nahlížet, aby si vytvořili obraz o pohybu a cestách Jana Amose Komenského. Úkolem žáků také bude, aby ve dvojicích spočítali, kolik kilometrů ušel pěšky, když se vracel ze studií do Přerova.
- 5 – 6 minut: Ve chvíli, kdy se v hodině ukončí sedmý snímek prezentace, vyučující rozdá žákům *Pracovní list 1*. Úkolem každého žáka bude, aby se pokusil přijít na správné názvy děl Jana Amose Komenského. V pracovním listě jsou totiž jejich názvy zašifrovány s pomocí obrázků či cizích slov.
- 5 – 6 minut: Po aktivitě následuje navrácení k prezentaci a zjištění, jakým způsobem si Jan Amos Komenský představoval školství a jak jej popisoval ve svých dílech. Žáci zkusí formou diskuze porovnat jeho představy o podobě školství s průběhem vzdělávání na jejich škole v současné době.
- 1 minuta: Vyučující sdělí žákům, že Jan Amos Komenský je vyobrazen na naší dvousetkorunové bankovce. Také jim řekne, jakou spojitost má s krajem Vysočina. Tedy s krajem, ve kterém žáci žijí.
- 4 minuty: Učitel žákům rozdá rozstříhaný *Pracovní list 2 (Příloha 3)*. Úkolem žáků bude, aby se pokusili lístečky složit do útvaru, který bude vypadat stejně jako ten na snímku číslo deset v prezentaci. Zároveň k sobě budou muset také informace napsané na lístečcích logicky patřit (budou dávat smysl). Žáci budou pracovat ve dvojicích.
- 5 minut: Kontrola skládání lístečků do útvaru s pomocí prezentace. Zápis žáků do sešitů včetně vlepění *Pracovního listu 2*.

- Závěr hodiny:
  - 1 – 6 minut: Shrnutí hodiny. Zodpovězení dotazů a upřesnění případných nejasností. V případě potřeby může být část využita ještě k dopsání zápisu do sešitů nebo k diskuzi.

Přílohy:

Příloha 1: Připravená prezentace do vyučovací hodiny

- 11 snímků

Příloha 2: Pracovní list 1: Díla Jana Amose Komenského (nevyplněná verze)

Díla Jana Amose Komenského (vyplněná verze)

Příloha 3: Pracovní list 2: Složte slova do správného tvaru

5.2.2 Přílohy

Příloha 1: Prezentace

POZNÁTE, KDO JE NA OBRÁZKU?

	1	2	3	4	5
A					
B					
C					
D					
E					
F					

JAN AMOS KOMENSKÝ

- Kazatel Jednoty bratrské, reformátor školství, filosof
- Pedagog, spisovatel
- ***28. 3.** 1592 – †15. 11. 1670
- Místo narození:
  - Uherský Brod
  - Komňa
  - Nivnice
- Místo posledního odpočinku:
  - Naarden

Úkoly:

Proč je podle Vašeho názoru zvýrazněn den narození červeně?
Vysvětlete, co znamená pojem Jednota bratrská a reformátor školství.
V atlasech najdete výše uvedená místa údajného narození. Ve kterých státech Evropy se nachází?

V jaké době J. A. Komenský žil?

- 30 letá válka
  - Spor církví
  - Boje zemí o politickou nadvládu
  - Bitva na Bílé hoře
- Císařský patent
  - Povolena pouze jediná pravá víra = katolictví
  - Návrat ke katolictví nebo povinný odchod ze země

Otázka:

*Jaké církve spolu byly v této době ve sporu?
Ve kterém roce se odehrála bitva na Bílé hoře?*

Dětství a studia

- Českobratrská rodina
  - 4 sestry
  - Školní docházka
- Úmrtí sestry a později obou rodičů
  - Počátek životních změn, stěhování
- Studia:
  - Přerov
  - Herborn (Německo)
  - Heidelberg (Německo)

Návrat ze studií do vlasti

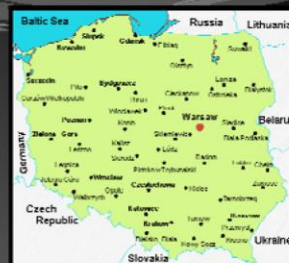
- Z vysokoškolských studií se vracel pěšky
  - Trasa Heidelberg – Norimberk – Cheb – Praha – Přerov
- Působil mimo jiné v:
  - Přerově
  - Fulneku
- Vyhrocení situace v Českých zemích
- Hledání útočiště

Úkol:

Kolik kilometrů Jan Amos Komenský ušel pěšky, když se vracel ze svých studií?
K výpočtu použijte Školní atlas světa. Pracujte ve dvojicích.

- Odchod do exilu
  - Lešno (Polsko)
- Známé pracovní cesty po Evropě do:
  - Anglie
  - Nizozemí
  - Švédsko
  - Uher
- Vypálení Lešna:
  - Odchod do Amsterdamu
  - Pochován v Naardenu

Úkol:

Pokuste se vysvětlit, co znamená slovo exil.

Život J. A. Komenského

- Tříkrát ženatý
  - Celkem 7 potomků
- Uznávaný po celém světě
  - S výjimkou vlasti!
- Přezdíván **UČITELEM NÁRODŮ**
- Napsal mnoho děl
  - Velká část shořela při vypálení Lešna

Aktivita:

V pracovních listech jsou zašifrovány názvy některých děl J. A. Komenského. Pokuste se je rozluštit. Pracujte samostatně.

Školství podle Komenského

- Chtěl pomocí vzdělání zlepšit svět
- V jeho dílech se objevují tyto pojmy:
  - Vzdělání všech lidí bez rozdílu
  - Učení se od nejjednoduššího k obtížnějšímu
  - Škola hrou
  - Názornost vyučování
  - Neustálé opakování
  - Škola jako dílna lidskosti
  - Učení se jazykům
  - Učení se po celý život

Podnět k zamyšlení a k diskusi:

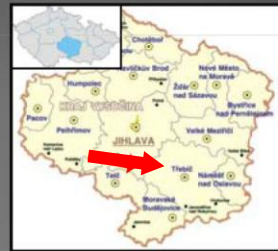
Co si pod těmito jednotlivými body představíte? Myslíte si, že se ve Vaší škole podle některých zásad vyučuje?

Zajímavosti na závěr....

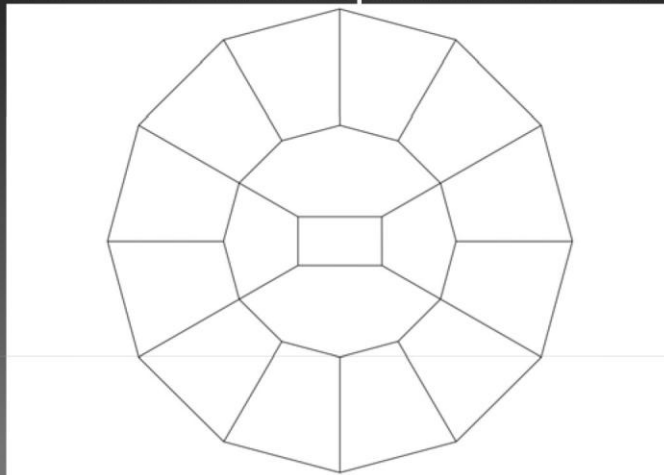
- J. A. Komenský je dnes vyobrazen na dvousetkorunové bankovce

- Jaká je spojitost J. A. Komenského s naším krajem?
  - Jeho první dvě ženy pocházely z Třebíče.

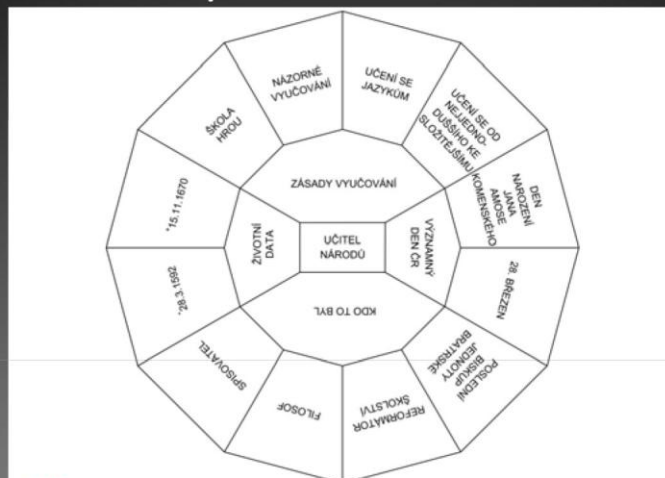
Složte slova do správného tvaru

Aktivita:

Ve dvojicích se pokuste složit lístečky do tohoto tvaru tak, abyste k sobě správně přiřadili informace v nich uvedené.

Správné řešení

Zápis do sešitů:

Do sešitů si nadepište JAN AMOS KOMENSKÝ. Ze správně složeného tvaru si udělejte zápis do svých sešitů. Pod něj si nalepte pracovní list s rozluštěnými názvy děl.

Zdroj: Vlastní tvorba

Příloha 2:

Pracovní list 1: Díla Jana Amose Komenského (nevyplněná verze)

Pracovní list: Díla Jana Amose Komenského

Pokuste se vyluštit správné názvy děl Jana Amose Komenského.

Zašifrovaný název díla	Vyluštěný název díla				
Labyrint a ráj 					
 jazyků otevřené					
Svět v azech					
Didaktika BIG					
Ce <table border="1" data-bbox="331 1227 494 1317"><tr><td>100</td><td>100</td></tr><tr><td>100</td><td></td></tr></table> světla	100	100	100		
100	100				
100					
 ové do nebe					
Vše <table border="1" data-bbox="343 1556 518 1601"><tr><td>OSO VÁ BÍ TÝ ŠKA</td></tr></table> ná porada o nápravě věcí lidských	OSO VÁ BÍ TÝ ŠKA				
OSO VÁ BÍ TÝ ŠKA					

Zdroj: Vlastní tvorba

Pracovní list 1: Díla Jana Amose Komenského (vyplněná verze)

Pracovní list: Díla Jana Amose Komenského

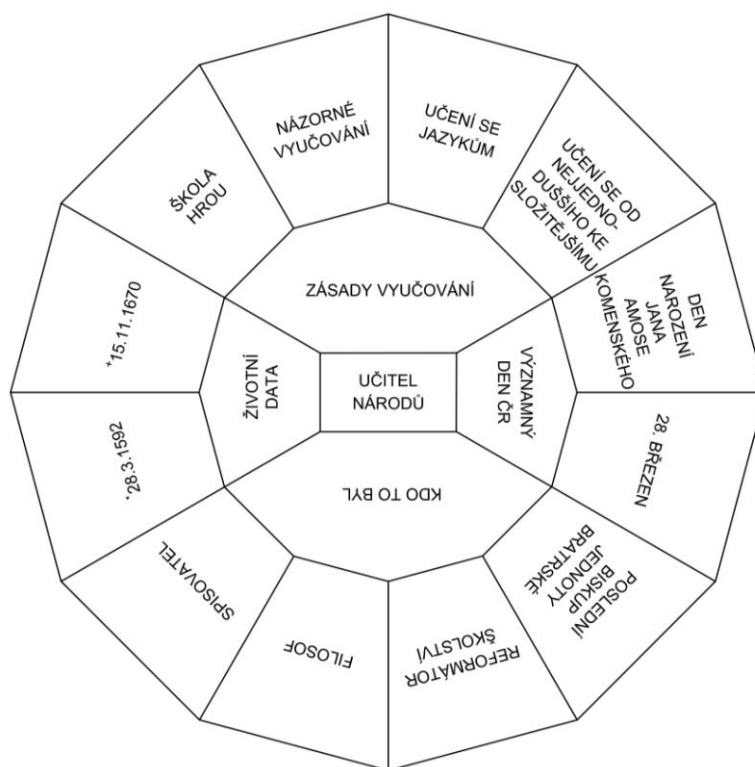
Pokuste se vyluštit správné názvy děl Jana Amose Komenského.

Zašifrovaný název díla	Vyluštěný název díla				
Labyrint a ráj 	<i>Labyrint světa a ráj zbloucen</i>				
 jazyků otevřené	<i>Dvěře jazyků otevřeme</i>				
Svět v azech	<i>Svět v obrazech</i>				
Didaktika BIG	<i>Didaktika velká</i>				
Ce <table border="1" data-bbox="331 1176 494 1265"> <tr> <td>100</td> <td>100</td> </tr> <tr> <td>100</td> <td></td> </tr> </table> světla	100	100	100		<i>Cesta světla</i>
100	100				
100					
 ové do nebe	<i>Listové do nebe</i>				
Vše <table border="1" data-bbox="343 1512 518 1635"> <tr> <td>OSOVA BÍTYŠKA</td> </tr> </table> ná porada o nápravě věcí lidských	OSOVA BÍTYŠKA	<i>Všobecná porada o nápravě věcí lidských</i>			
OSOVA BÍTYŠKA					

Zdroj: Vlastní tvorba, vyplněné jednou ze žákyň osmého ročníku

Příloha 3:

Pracovní list 2: Složte slova do správného tvaru

Zdroj: Vlastní tvorba

5.2.3 Použité zdroje

KNIŽNÍ ZDROJE:

HORA-HOŘEJŠ, Petr. *Toulky českou minulostí 4*. 1. vyd. Praha: Baronet, 1995, 239 s. ISBN 80-85890-21-6.

KALHOUS, Zdeněk a Otto OBST. *Školní didaktika*. 2. vyd. Praha: Portál, 2009, 447 s. ISBN 978-80-7367-571-4.

MAŇÁK, Josef a Vlastimil ŠVEC. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003, 219 s. ISBN 80-7315-039-5.

PÁNEK, Jaroslav. *Jan Amos Komenský*. 1. vyd. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1990, 54 s. ISBN 80-7057-029-6.

POLÁŠEK, Ladislav. *Ze života a díla J. A. Komenského ke 400. výročí narození: účelová publikace pro potřebu učitelů, kulturních pracovníků a občanské veřejnosti*. 1. vyd. Nový Jičín: vl. n., 1992, 47 s.

Školní atlas světa. 1. vyd. Praha: Kartografie Praha, 2004, 175 s. ISBN 80-7011-730-3.

TICHÝ, František Rut. *Didaktika J. A. Komenského: Vybrané kapitoly z české a latinské Didaktiky*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1953, 125 s.

INTERNETOVÉ ZDROJE:

Dvaasedmdesát jmen české historie: Jan Amos Komenský. In: Česká televize, Cyklus portrétů českých osobností, 2008. [online]. [cit. 214-12-07]. Dostupné z: <<http://www.ceskatelevize.cz/porady/10169539755-dvaasedmdesat-jmen-ceske-historie/208572232200033-jan-amos-komensky/video/>>.

Upravený Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání platný od 1. 9. 2013. *MŠMT* [online]. 2013-2014 [cit. 2015-04-01]. Dostupné z: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/upraveny-ramcovy-vzdelavaciprogram-pro-zakladni>>.

Zákon 162/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 245/2000 Sb., o státních svátcích, o ostatních svátcích, o významných dnech a o dnech pracovního klidu, ve znění pozdějších předpisů. [online]. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. [cit. 2014-12-07]. Dostupné z: <<http://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=162&r=2013>>.

Zdroje kreslených obrázků v pracovním listě a v prezentaci:

- Program Microsoft Word 2010, sekce KLIPART.

Zdroje obrázků a fotografií použitých v přípravě:

Česká dvousetkoruna (obrázek). In: *Ekonomika.idnes.cz*. [online]. MAFRA 2003. [cit. 2015-04-20]. Dostupné z: <http://ekonomika.idnes.cz/koruny-jdou-deset-let-vlastni-cestou-dsy-/ekonomika.aspx?c=A030206_164720_ekonomika_klu>.

Mapa kraje Vysočina (obrázek). In: *Holidaycz.com*. [online]. Debant s.r.o. 2008 – 2015. [cit. 2014-12-07]. Dostupné z: <<http://www.holidaycz.com/czech/region-vysocina.php>>.

Mapa kraje Vysočina (obrázek). In: *Ceska republika.estranky.cz*. [online]. eStranky.cz 2015. [cit. 2014-12-07]. Dostupné z: <<http://www.ceska republika.estranky.cz/clanky/kraj-vysocina.html>>.

5.2.4 Evaluace realizované hodiny

Realizovaná výuková jednotka zaměřená na život, dílo, myšlenky Jana Amose Komenského a na významný den, který se vztahuje k 28. březnu, tedy ke dni jeho narození, se konala v pátek 27. března 2015. Podařilo se mi tedy téma vyučovat téměř

aktuálně – den před jeho konáním. Hodina se odehrála první vyučovací hodinu v osmém ročníku a bylo při ní přítomno 19 žáků z celkových 20. Žáci nevěděli, že se nebude pokračovat plynule ve výuce občanské výchovy, tedy v probírání učiva vztahujícímu se ke stresu a konfliktům v životě lidí. Byli proto v prvních minutách hodiny trochu zaskočení.

V motivační části hodiny, kdy žáci měli na obrázku poznat Jana Amose Komenského, odkryli postupně všechna políčka. Osobnost nepoznali, a proto jsem jim začala dávat nápovědy. Při třetí z nich již jméno uhodli. Nápovědy zněly: *Jedná se o významnou mužskou osobnost, která převážnou část života prožila v 17. století. Jeho křestní jméno je Jan. Je označován za Učitele národů.*

Poté jsme se žáky postupovali podle plánu s pomocí připravené prezentace a v ní zařazených aktivit, úkolů a otázek. Žáci nad prací přemýšleli a do hodiny se snažila většina z nich aktivně zapojit. O dni narození Jana Amose Komenského jako o významném dni České republiky slyšeli poprvé. Pojem Jednota bratrská jim podle jejich slov „něco říkala a už ji někdy slyšeli“, ale nedokázali ji charakterizovat. Naopak slova exil a reformátor školství vysvětlit uměli bez obtíží. Při práci s atlasem neměli žádné problémy. Bylo patrné, že v hodinách zeměpisu atlasy používají, umí se v nich orientovat i pracovat s měřítky. Ve chvíli, kdy měli žáci v atlase najít Komňu a Nivnici, nastal problém. Žáci mají ve škole k dispozici Školní atlasy světa, ve kterých tyto dvě obce nejsou zakresleny. Byla to moje chyba, jelikož jsem při přípravě hodiny nahlížela do svého atlasu, ve kterém vsi zaneseny byly. Ihned jsem na vzniklou situaci zareagovala a úkolem žáků bylo najít v atlasech alespoň Uherský Brod a Naarden. U zbylých dvou míst se pokusili uhodnout, kde se nachází a já jsem jim je ukázala alespoň na internetu na internetové stránce www.mapy.cz. Pro příště by tedy bylo vhodné si pečlivě ověřit, zdali mají žáci stejný typ a rok vydání atlasů jako vyučující. Nebo by bylo možné danou aktivitu upravit do jiné podoby.

Žáci projeví také základní znalost doby a událostí odehrávajících se za života Jana Amose Komenského a vzpomněli si i na přesný rok, kdy se odehrála bitva na Bílé hoře. Při vyplňování pracovních listů někteří spíše než sami, pracovali ve dvojicích a radili si. Žáky jsem upozornila, aby nejprve zkusili rozluštit názvy samostatně. Ale vyplňování těchto pracovních listů bych pro příště možná zvolila právě ve dvojicích, aby mohli společně diskutovat a lépe rozšířovat díla. Všem ve třídě se podařilo vyluštit pět děl, ale někteří žáci měli obtíže s Cestou světla a Všeobecnou poradou o nápravě věcí lidských. Při společné kontrole jsme si šifry vysvětlili a celá třída jim porozuměla. Aktivita u žáků vzbudila zájem a bavila je.

Při diskuzi nad pojmy z reformy školství podle Jana Amose Komenského byli žáci nejživější z celé hodiny. Dokázali si pod všemi body něco vybavit a vyjadřovali názory na to, jak by si je představovali ve výuce. Zamysleli se také nad tím, zdali jsou některé z těchto zásad realizovány v jejich základní škole. Shodli se na tom, že ano. Většinu z nich prý znají, a to zejména názornost při vyučování, neustálé opakování i důraz na výuku cizích jazyků. Když jsem při hodině viděla, jak žáky tato diskuze zaujala,

napadla mě jedna malá inovace pro příště. Myslím si, že by bylo vhodné, abych do výuky přinesla knihu od Jana Amose Komenského *Didaktika*, ze které bychom si společně přečetli část věnovanou např. rozdělení dětí do šesti kategorií. Žáci by tak měli možnost jeho knihu vidět, tzv. „si ji osahat“, seznámit se s jeho stylem psaní a domnívám se, že i samotné rozdělení by je zaujalo. Dalo by se poté diskutovat nad tím, zdali žáci tomuto druhu textu rozuměli a do které kategorie by sami sebe zařadili.

Rozstříhané lístečky se slovy dokázaly všechny dvojice ve třídě složit správně. Aktivita zabrala žákům necelé tři minuty, byli velice rychlí a splnit ji jim nečinilo žádné obtíže. Dokázali si také sami udělat zápis přesně tak, jak jsem si představovala. Překvapila mě jejich míra samostatnosti, kterou jsem v rámci svých pedagogických praxí ještě nezažila. Pouze dva žáci ze třídy se přihlásili a potřebovali pokyny zopakovat. Po upřesnění a zopakování pokynů zápis také zvládli samostatně.

Domnívám se, že se mi podařilo naplnit cíl hodiny. Žáci získali přehled o životě i tvorbě Jana Amose Komenského a vědí, že den jeho narození je významným dnem České republiky. Nejdůležitější body z hodiny mají také zaznamenány ve svých sešitech. Myslím si, že i ročník jsem zvolila vhodně. Téma i navrhované úkoly a aktivity byly přiměřené věku a znalostem žáků. Se žáky se pracovalo bez obtíží, ve třídě se nevyskytovala nekázeň, vyrušování ani jiné problémové situace.

5.3 Velikonoční pondělí

Třetím vybraným svátkem, kterému bych se chtěla se žáky v hodině občanské výchovy věnovat, je *Velikonoční pondělí*. Tento den je v současné době automaticky řazen k velikonočním svátkům a oslavám. V mnohých případech (a to mylně) je také řazen ke dnům tzv. Svatého týdne. Ve skutečnosti je podle zákona dnem zařazeným mezi ostatní svátky, které jsou dny pracovního klidu (stejně jako svátky státní) a v kalendáři jsou označeny červenou barvou. Význam dne a jeho zvyky spadají do předkřesťanské tradice, která ale byla v průběhu dějin ke křesťanským oslavám ukřižování a zmrtvýchvstání Ježíše Krista připojena.

Chtěla bych věnovat celou jednu vyučovací hodinu občanské výchovy tematice Velikonoc, v rámci níž bych také zdůraznila odlišení a význam *Velikonočního pondělí* od významu a původu ostatních velikonočních dnů. Budu se snažit, stejně jako u předchozích realizovaných hodin, o zařazení připravené hodiny tak, aby se konala v týdně velikonočních svátků a probírané téma bylo aktuální. V tomto období jsou žáci již svátečně naladěni, těší se na blížící se prázdniny a rodiny některých z nich se také začínají na svátky připravovat. Pro odučení výukové jednotky jsem si zvolila šestý ročník.

Jsem si vědoma toho, že děti jsou s tradicemi, zvyky a mnohdy také se smyslem Velikonoc seznamovány od útlého věku ve svých rodinách, později také v mateřské škole a na prvním stupni základní školy. Zejména tedy během pracovních činností

a výtvarných výchov jsou žáci vedeni k tvořivosti a zhotovují nejrůznější tematické výrobky. Výklad o Velikonocích spadá na prvním stupni především do prvouky a později do vlastivědy. Na druhém stupni základní školy prostoru pro tyto aktivity výrazným způsobem ubývá. Přesto existuje velké množství námětů, jak téma Velikonoc ve školách vyučovat a jakým způsobem jej uchopit. Pokusila jsem se tedy vytvořit originální výukovou jednotku, na které se žáci budou opět velkou měrou podílet sami a budou do ní přispívat i vlastními zkušenostmi a znalostmi.

Na začátku hodiny jsem se rozhodla o zařazení skupinové práce (skupiny vytvoří vyučující náhodným rozpočítáním žáků), při které by měla každá skupina pomocí indicií poznat jeden den z velikonočního období. Následně by si žáci měli zkusit ještě zavzpomínat na další tradice, zvyky nebo smysl daného dne (a sepsat je na papír - brainwriting). Poté bychom se žáky měli třídu upravit do tvaru podkovy, aby všichni žáci při následné činnosti dobře viděli a měli stejné podmínky. Mým úkolem bude třídu nejprve ukázat zbylé balíčky s indiciemi zaměřenými na *Popeleční středu, Květnou neděli, Modré pondělí, Šedivé úterý* a *Sazometnou středu*. Žáci by měli v těchto případech (tentokrát hromadně) přijít na daný den a popsat, čím je výjimečný, a jaký význam mají indicie k němu přiložené. Po seznámení se s tajemnými balíčky by na řadu měly přijít prezentace jednotlivých skupin a jejich záhadných krabic. Každá skupina by měla svým spolužákům sdělit, jaký den měli za úkol poznat a co o tomto dni ještě vědí. Charakteristiku dne by měli zpestřit o své vlastní zážitky a zkušenosti. Doplnovat by je poté mohli i ostatní spolužáci, čímž by se měla třída navzájem lépe poznat a měli by tímto vyprávěním obohatit jeden druhého. Skupiny žáků by měly poznávat dny známější – *Zelený čtvrtek, Velký pátek, Bílou sobotu, Boží hod velikonoční* a *Velikonoční pondělí*, u kterého by mělo dojít k odlišení od *Svatého týdne*. Na závěr hodiny by měli žáci za úkol (v jinak uspořádaných skupinách než na začátku hodiny) vyplnit pracovní list, který bude výstupem z uplynulé hodiny. I v něm bude zdůrazněno *Velikonoční pondělí* jako svátek České republiky stanovený zákonem. Do pracovních listů tak žáci i jejich rodiče budou moci kdykoliv nahlížet, čímž si připomenou význam Velikonoc.

Podrobnější informace o průběhu a rozvržení hodiny jsou uvedeny v metodickém listě. V podkapitole *Přílohy* jsou umístěny pro lepší představu fotografie všech tajemných krabic i balíčků, se kterými bude ve výuce pracováno. Je na nich vidět, co všechno by měly obsahovat. Přiložený je také pracovní list, který žáci budou na konci hodiny vyplňovat. Ve zdrojích jsou odkazy na všechny internetové i knižní zdroje, které jsou k vytvoření přípravy i realizaci vyučovací hodiny zapotřebí. Poslední podkapitola opět zhodnotí odučenou hodinu a navrhne případné inovace pro příští realizaci.

5.3.1 Metodický list

Příprava na hodinu

Téma hodiny:

- Velikonoční svátky a jejich oslavy

Doporučený ročník:

- Šestý

Časová dotace:

- 45 minut

Cíl hodiny:

- Cílem hodiny je seznámit žáky s celými velikonočními svátky a jejich tradicemi, které dříve byly a některé dodnes jsou dodržovány, se zdůrazněním *Velikonočního pondělí* jako ostatního svátku České republiky.
  - Žáci tedy budou na konci vyučovací hodiny znát význam celých velikonočních svátků i to, že *Velikonoční pondělí* je svátek stanovený zákonem. Budou vědět, jaké tradice jsou vázány k jednotlivým velikonočním dnům a také, jak tyto dny prožívají jejich spolužáci.

Průřezové téma:

- Osobnostní a sociální výchova
  - Žáci se budou učit rozvíjet dovednosti správné komunikace nejprve ve skupině, ale poté i v rámci společné činnosti v hodině. Uvědomí si hodnotu spolupráce ve vytvořených skupinách, kdy budou mít za úkol odhalovat, o jaký velikonoční den se jedná. Během této hodiny si také uvědomí vlastní přínos i přínos spolužáků, díky čemuž se lépe poznají. Vyučující se žáky dále provede reflexi, ve které žáci zhodnotí svoji i skupinovou práci a uvedou během ní svoje vlastní pocity nad uplynulou aktivitou.

Klíčové kompetence:

- Kompetence k řešení problémů
- Kompetence komunikativní
- Kompetence sociální a personální
- Kompetence občanské
- Kompetence pracovní

Organizační forma:

- Skupinová (poprvé náhodné rozpočítání žáků do skupin, podruhé musí být v každé nové skupině pouze jeden zástupce jednoho velikonočního dne)
- Frontální

Výuková metoda:

- Klasická (vyprávění, vysvětlování, předvádění a pozorování)
- Aktivizující (diskusní metoda)
- Komplexní (skupinová výuka, brainwriting)

Pomůcky:

- 5 tajemných krabic s indiciemi pro žáky (*Přílohy 1 – 5*)
  - Krabice budou vytvořeny z 10 archů lepenky o rozměrech 80 x 125 cm
  - Hotové krabice budou mít rozměr 30 x 30 x 30 cm
- Pracovní list (*Příloha 6*)
- Sešity a psací potřeby žáků, popř. lepidlo
- 5 balíčků s indiciemi pro vyučující:
  - *Popeleční středa (Příloha 7)*
  - *Květná neděle (Příloha 8)*
  - *Modré pondělí (Příloha 9)*
  - *Šedivé úterý (Příloha 10)*
  - *Sazometná středa (Příloha 11)*
  - Indicie budou uloženy do 5 dárkových tašek zakoupených v papírnictví

Časové rozvržení a struktura hodiny:

- Úvod hodiny:
  - 2 minuty: Pozdrav se žáky a zápis do třídní knihy.
  - 2 minuty: Seznámení žáků s tématem a průběhem vyučovací hodiny.
- Skupinová práce:
  - 8 - 10 minut: Rozdělení žáků do pěti skupin náhodným rozpočítáním (jedna, dvě, tři, čtyři, pět). Skupiny se sesednou a každá z nich si vylosuje jednu tajemnou krabici se šesti indiciemi. Úkolem každé skupiny bude poznat, o jaký den velikonočního období se jedná. Ve chvíli, kdy skupina pozná den – a vyučující jim jej odsouhlasí – sepiší na papír vše, co je ještě k tomuto dni napadá => metoda brainwritingu. Čerpat mohou z vědomostí z minulých let z vlastivědy,

prvouky či jiných vyučovacích předmětů, ale také z osobních, rodinných či obecních tradic a zvyklostí.

- Prezentace výsledků skupinových prací žáků, vyprávění o velikonočních svátcích a tradicích:
  - 18 - 20 minut: Sesednutí celé třídy včetně vyučující do tvaru podkovy. Úvod (vyprávění) začne vyučující, která zmíni masopust, postní dobu a začne s charakteristikou *Svatého týdne*. Během vyprávění o *Květné neděli*, *Modrém pondělí*, *Šedivém úterý* a *Sazometné střede* žáci budou rozeznávat indicie, na základě kterých poznají, o který den a tradici se jedná. Poté každá skupina představí svůj den a ukáže ostatním spolužákům indicie, na základě kterých daný den poznala a doplní je vlastními postřehy a sepsanými informacemi. Po každé prezentaci jednotlivého dne mohou ostatní žáci přispět i vlastní rodinnou tradicí či informací vztahující se k tématu.
- Skupinová práce, vyplnění pracovních listů:
  - 8 - 10 minut: Vytvoření nových skupin. V každé bude tedy zástupce jedné z původní skupiny na začátku hodiny (tedy jeden reprezentant čtvrtka, pátku, soboty, neděle i pondělí). Každý žák ve skupině obdrží svůj pracovní list. Úkolem bude, aby společnými silami všichni členové skupiny pracovní listy vyplnili. Až budou mít všichni pracovní list vyplněný, pak jej přinesou vyučující ke kontrole. Pokud bude vyplněný správně, mohou si jej vlepit (či vložit) do sešitů, případně si mohou vykreslit na druhé straně pracovního listu přiloženou omalovánku.
- Závěr hodiny:
  - Shrnutí hodiny, případné dotazy žáků a jejich zodpovězení.
  - Podle časů uvedených u všech aktivit a činností v rámci celé vyučovací hodiny by mělo na závěr hodiny zůstat 1 – 7 minut (stanoveno bylo větší časové rozmezí, jelikož žádná hodina není ideální, a tak nelze všechny aktivity přesně naplánovat. Vyučující si také nechává větší časovou rezervu, pokud by bylo nutné u některé části učiva zpomalit, dovysvětlit ji apod. – tedy zareagovat na potřeby žáků).

Přílohy:

Příloha 1 – 5:

- Bude obsahovat vlastní fotografie jednotlivých tajemných krabic 1 – 5
- Tajemná krabice 1 bude obsahovat:
  - nápis *Lkavý* vytištěný na zeleném papíře

- listy zeleného špenátu na velikonočním tácku (zelená strava)
- semena hrachu přiložená ke špenátu na velikonočním tácku (vše zaseté v tento den dobře prospívá)
- dva zvonky s připevněným obrázkem a šipkou směřující z kostela do Říma (odlet zvonů do Říma)
- fotografii hrkajících dětí (vlastní fotografie vyučující)
- obrázek Poslední večeře.
- Tajemná krabice 2 bude obsahovat:
  - obrázek zákazu práce na poli a hýbání se zemí
  - obrázek zákazu praní prádla
  - svatý obrázek ukřižování Ježíše Krista + kříž s ukřižovaným Ježíšem
  - obrázek přeškrtnutých zvonů a varhan
  - ruční hrkačku
  - obrázek otevírání země a hor, který bude připevněný k „pokladnici“ s čokoládovými penízky (znázorňujícími poklad).
- Tajemná krabice 3 bude obsahovat:
  - nápis *Bílá* vytištěný na bílém papíře
  - obrázek bílení, úklidu a příprav na slavnostní neděli
  - fotografii hrkání během tohoto dne (vlastní fotografie vyučující)
  - obrázek pálení ohňů před kostely
  - nápis *Vigilie* vytištěný na bílém papíře
  - dva zvonky s připevněnou trasou směřující z Říma do České republiky.
- Tajemná krabice 4 bude obsahovat:
  - nápis *Boží hod velikonoční* vytištěný na oranžovém papíře
  - obrázek svěcení pokrmů v kostele
    - + upečeného velikonočního beránka s ozdobenými vajíčky a mazanec (vlastní výroba vyučující – pečení i zdobení)
  - obrázek zmrtnýchvstání Páně
  - vytištěnou větu na oranžovém papíře *Největší slavnost křesťanského církevního roku*
  - kancionál nalistovaný na velikonočních písních, které se zpívají v kostele.

- Tajemná krabice 5 bude obsahovat:
  - nápis *Není církevní svátek* vytištěný na červeném papíře
  - pomlázku (větve tují – někteří koledníci používají místo spletených vrbových proutků)
  - ozdobená vejce v košíčku, čokoládová vejce, čokoládového zajíčka
  - koledu vytištěnou na červeném papíře:

*„Hody, hody, doprovody,
dejte vejce malovaný.
Nedáte-li malovaný,
dejte aspoň bílý,
slepička Vám snese jiný.“*
  - nápis *Oblévačka* s přiloženou mapou SV Moravy, Slezska, Polska a Slovenska vytištěný na červeném papíře
  - barevné stuhy (na ozdobení pomlázky).

Příloha 7 – 11:

- Bude obsahovat vlastní fotografie jednotlivých balíčků s indiciemi, které bude prezentovat vyučující žákům.
- Balíček 1 *Popeleční středa* bude obsahovat:
  - fotografii udělování kříže popelem na čelo („*popelec*“)
  - větu *Prach jsi a v prach se obrátíš* vytištěnou na šedém papíře
  - obrázek se zákazem konzumace pokrmů z masa (půst)
  - nápis *40 dní* (začínající 40 denní půst) vytištěný na šedém papíře.
- Balíček 2 *Květná neděle* bude obsahovat:
  - nápis *Start* vytištěný na bílém papíře (označující začátek *Svatého týdne*)
  - obrázek zobrazující vjezd Krista do Jeruzaléma
  - rozvité větvičky vrby jívy s pentlí – „*kočičky*“ (jejich svěcení v kostele).
- Balíček 3 *Modré pondělí* bude obsahovat:
  - nápis *Modré* vytištěný na modrém papíře
  - nápis *6 dní před Božím hodem velikonočním* vytištěný na modrém papíře
  - fotografii modré výzdoby v kostele.

- Balíček 4 *Šedivé útery* bude obsahovat:
  - nápis *Šedivé* vytištěný na šedém papíře
  - obrázek úklidu a vymetání pavučin z domů.
- Balíček 5 *Sazometná* středa bude obsahovat:
  - fotografii pletenců (tzv. Jidášů)
  - obrázek vymetání komínů
  - nápis *Sazometná* vytištěný na šedém papíře
  - větu *Kdo se bude v tento den škaredit, zůstane mu to po celý rok!* (odkaz na Jidáše) vytištěnou na šedém papíře.

5.3.2 Přílohy

Příloha 1: Zelený čtvrtek

Zdroj: Vlastní fotografie

Příloha 2: Velký pátek

Zdroj: Vlastní fotografie

Příloha 3: Bílá sobota

Zdroj: Vlastní fotografie

Příloha 4: Boží hod velikonoční

Zdroj: Vlastní fotografie

Příloha 5: Velikonoční pondělí

Zdroj: Vlastní fotografie

Příloha 6: Pracovní list - nevyplněný

Příloha 6: Pracovní list

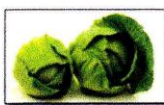
Velikonoce

Doplňte do cvičení vynechaná slova podle informací získaných z předchozí aktivity a diskuze nebo podle obrázků (v některých případech máte také hledané slovo k doplnění zašifrované v závorce). Na konci pracovního listu odpovězte na položené otázky a zpracujte požadované úkoly.

Velikonoce jsou pro křesťany _____ svátky v roce, při kterých si připomínají _____ a _____ Ježíše Krista. Velikonoční svátky vrcholí v tzv. _____ týdnu, který začíná _____ nedělí a končí Velikonoční nedělí. Modré pondělí, Šedivé úterý a _____ (ÁMOAZENST) středa nejsou ze Svatého týdne tolik známé a dnes se při nich nedodrží žádné zvláštní tradice. Na zelený _____ by měli lidé jíst zelenou stravu,

např. _____ nebo _____, aby byli po celý rok

_____ V tento den odlétají _____ do _____

Na Zelený čtvrtek se také konala velmi důležitá událost v životě Ježíše Krista. tzv. _____ večere.

Na Velký pátek byl Ježíš Kristus _____, proto je dnem smutku a lidé drží přísný _____.

Během tohoto dne by lidé neměli pracovat na poli a dokonce ani prát či věšet

_____. V kostelech nezvoní _____ a nehrají varhany. Ráno, poledne, třetí hodinu odpolední a večer ohlašují místo zvonů děti chodící po vsi s pomocí tzv. _____.

Bílá _____ je přípravou na zmrtnýchvstání Krista. Noční bohoslužba konající se ze soboty na neděli se nazývá _____ (ELÍVGI). Večer se vrací zvony z _____ a v kostelech se rozezní _____.

Velikonoční neděle je někdy označovaná jako Boží _____ . V kostelech se světlí

nejrůznější

pokrmý,

např.

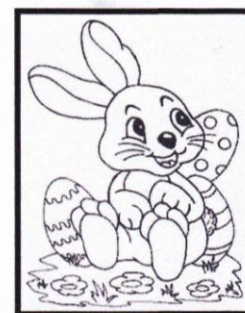
či _____ .

Velikonočnímu pondělí také někdy říkáme _____ pondělí. Nepatří už mezi církevní svátky, ale v České republice je tento den vyhlášen jako _____ svátek. Během Velikonočního pondělí lidé udržují celou řadu tradic a zvyklostí.

Jak slavíš Velikonoční pondělí ty?

Dodržujete u Vás doma v tento den nějaké tradice a zvyky? Pokud ano, jaké?

Pokud chodíš na Velikonoční pondělí na pomlázku, zkus si vzpomenout na koledu, kterou znáš a používáš. Napiš ji (pro chlapce). Pokud za Tebou chodí na Velikonoční pondělí koledníci, zkus si vzpomenout na některou z koled, kterou říkají při pomlázce a napiš ji (pro dívky).

Připomínáte si doma s rodinou, že Velikonoční pondělí je státní svátek?

Pokud chceš, můžeš si mě vybarvit.

Zdroj: Vlastní tvorba

Pracovní list - vyplněný

Příloha 6: Pracovní list

Velikonoce

Doplňte do cvičení vynechaná slova podle informací získaných z předchozí aktivity a diskuze nebo podle obrázků (v některých případech máte také hledané slovo k doplnění zašifrované v závorce). Na konci pracovního listu odpovězte na položené otázky a zpracujte požadované úkoly.

Velikonoce jsou pro křesťany nejdůležitější svátky v roce, při kterých si připomínají ukřižování a vzkříšení Ježíše Krista. Velikonoční svátky vrcholí v tzv. Svatém týdnu, který začíná Květnou nedělí a končí Velikonoční nedělí. Modré pondělí, Šedivé úterý a Svatozářná (ÁMOAZENST) středa nejsou ze Svatého týdne tolik známé a dnes se při nich nedodržují žádné zvláštní tradice. Na zelený čtvrtek by měli lidé jíst zelenou stravu,

např.

špenát

nebo

salát

, aby byli po celý rok

svatém

V tento

den

odlétají

svatky

do

Ríma

Na Zelený čtvrtek se také konala velmi důležitá událost v životě Ježíše Krista. tzv. Bolestný večere.

Na Velký pátek byl Ježíš Kristus ukřižován, proto je dnem smutku a lidé drží přísný post.

Během tohoto dne by lidé neměli pracovat na poli a dokonce ani prát či věšet

oblečení ^(prašle)

V kostelech nezvoní zvony a nehrají varhany. Ráno, poledne, třetí hodinu odpolední

a večer ohlašují místo zvonů děti chodící po vsi s pomocí tzv. roháčků.

Bílá sobota je přípravou na zmrtvýchvstání Krista. Noční bohoslužba konající se ze soboty na

nedělí se nazývá vigilie (ELÍVGI). Večer se vrací zvony z Ríma a v kostelech se rozezní

varhany

Velikonoční neděle je někdy označovaná jako Boží hod Velikonoční. V kostelech se svěť

nejrůznější

pokrmu,

např.

beránek

maršalky

či vajíčka

Velikonočnímu pondělí také někdy říkáme Červené pondělí. Nepatří už mezi církevní svátky, ale v České republice je tento den vyhlášen jako státní svátek. Během Velikonočního pondělí lidé udržují celou řadu tradic a zvyklostí.

Jak slaviš Velikonoční pondělí ty?

Chodím mrskat.

Dodržujete u Vás doma v tento den nějaké tradice a zvyky? Pokud ano, jaké?

Vymrškám marmelu, jíme beránek a vajíčka a chlebičky.

Pokud chodíš na Velikonoční pondělí na pomlázku, zkus si vzpomenout na koledu, kterou znáš a používáš. Napiš ji (pro chlapce). Pokud za Tebou chodí na Velikonoční pondělí koledníci, zkus si vzpomenout na některou z koled, kterou říkají při pomlázce a napiš ji (pro dívky).

Hody hody dopředu, dejte vejce malovaný. Neděle malovaný dejte aspoň líbej, slepicha vám snese jímj.

Připomínáte si doma s rodinou, že Velikonoční pondělí je státní svátek?

Ne.

Pokud chceš, můžeš si mě vybarvit. 😊

Zdroj: Vlastní tvorba, vyplněno jedním ze žáků šesté třídy

Příloha 7: Popeleční středa

Zdroj: Vlastní fotografie

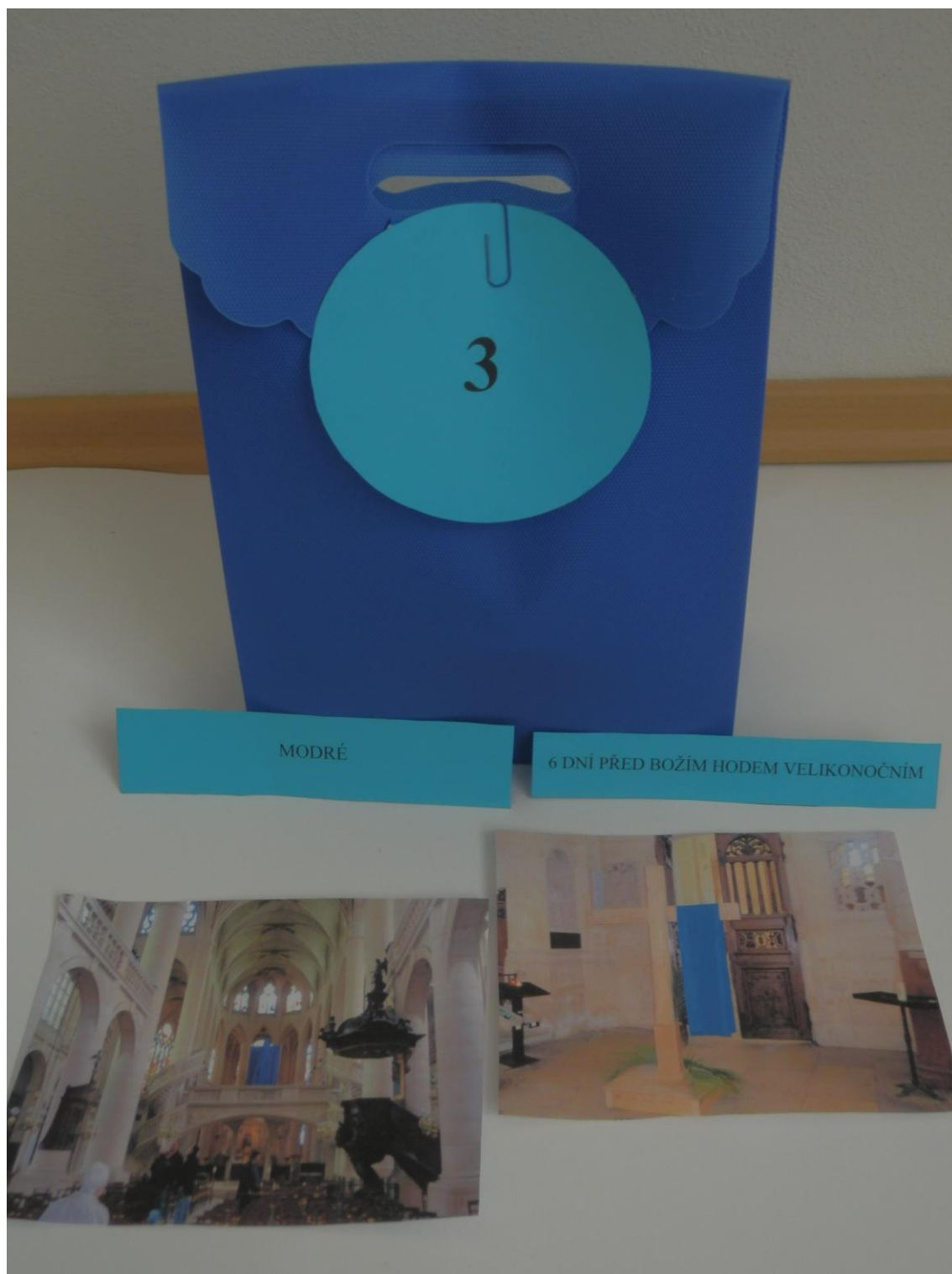
Příloha 8: Květná neděle

Zdroj: Vlastní fotografie

Příloha 9: Modré pondělí

Zdroj: Vlastní fotografie

Příloha 10: Šedivé úterý

Zdroj: Vlastní fotografie

Příloha 11: Sazometná středa

Zdroj: Vlastní fotografie

5.3.3 Použité zdroje

KNIŽNÍ ZDROJE:

FROLCOVÁ, Věra. *Velikonoce v české lidové kultuře*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2001, 277 s. ISBN 80-7021-503-8.

KALHOUS, Zdeněk a Otto OBST. *Školní didaktika*. 2. vyd. Praha: Portál, 2009, 447 s. ISBN 978-80-7367-571-4.

LOCHMAN, Jan Milíč. *O smyslu křesťanských svátků: meditace o Vánocích, Velikonocích a Letnicích*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1997, 78 s. ISBN 80 -7021-207-1.

MAŇÁK, Josef a Vlastimil ŠVEC. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003, 219 s. ISBN 80-7315-039-5.

MOTLOVÁ, Milada. *Český rok od jara do zimy*. 1. vyd. Praha: Fortuna Libri, 2010, 323 s. ISBN 978-80-7321-522-4.

ŘÍČANOVÁ, Tereza. *Velikonoční knížka*. 1. vyd. Praha: Baobab, 2012, 46 s. ISBN 978-80-87060-56-8.

SIMAJCHL, Ladislav. *Kancionál: společný zpěvník českých a moravských diecézí*. 5. opr. vyd. Praha: Zvon, 1994, 584 s. ISBN 80-7113-095-8.

VAVŘÍNOVÁ, Valburga. *Malá encyklopedie Velikonoc*. 1. vyd. Praha: Libri, 2006, 379 s. ISBN 80-7277-292-9.

INTERNETOVÉ ZDROJE:

Upravený Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání platný od 1. 9. 2013. *MŠMT* [online]. 2013-2014 [cit. 2015-04-01]. Dostupné z: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/upraveny-ramcovy-vzdelavaciprogram-pro-zakladni>>.

Zákon 162/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 245/2000 Sb., o státních svátcích, o ostatních svátcích, o významných dnech a o dnech pracovního klidu, ve znění pozdějších předpisů. [online]. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. [cit. 2014-12-07]. Dostupné z: <<http://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=162&r=2013>>.

Fotografie v přílohách: vlastní fotografie

Recepty na upečení velikonočních pokrmů čerpány z:

- VANĚK, Roman. *Poklady klasické české kuchyně anebo jak to ta babička tenkrát vařila*. 1. vyd. Praha: Prakul, 2011, 192 s. ISBN 978-80-905048-0-6.

Zdroje obrázků a fotografií použitých v přípravě:

- Kostelní varhany (obrázek). In: *Fravarhany.blog.cz*. [online]. Jaroslav Brož 2006. [cit. 2015-04-01]. Dostupné z: <<http://fravarhany.blog.cz/1210/blovice-historicke-varhany>>.
- Kostelní zvony (obrázek). In: *1000nej.cz*. [online]. 1000nej.cz 2015. [cit. 2015-04-01]. Dostupné z: <<http://www.1000nej.cz/nejmensi-kostelni-zvon-v-cechach.html>>.
- Mapa Česká republika. In: *Czechconvention.com*. [online]. Czech Convention Bureau 2012. [cit. 2015-04-04]. Dostupné z: <<http://www.czechconvention.com/ceska-republika>>.
- Popelec (fotografie). In: *Charitasusice.cz*. [online]. Charita Česká republika 2015. [cit. 2015-04-04]. Dostupné z: <<http://www.charitasusice.cz/kratke-zpravy/#!/foo/3/>>.
- Svěcení velikonočního jídla (fotografie). In: *Karvinsky.denik.cz*. [online]. VLTAVA- LABE-PRESS A.S., 2005 – 2015. [cit. 2014-04-01]. Dostupné z: <<http://karvinsky.denik.cz/galerie/sveceni-velikonocniho-jidla.html?mm=5191484>>.
- The last supper 1498 (obrázek). In: *Leonardoda-vinci.ogr*. [online]. www.leonardoda-vinci.org 2002 – 2015. [cit. 2015-04-01]. Dostupné z: <<http://www.leonardoda-vinci.org/The-Last-Supper-1498-larg>>.
- Udělování popelce (fotografie). In: *Vira.cz*. [online]. Vira.cz 2008 – 2015. [cit. 2015-04-01]. Dostupné z: <<http://www.vira.cz/Texty/Glosar/Popelecni-streda-zakladni-informace.html>>.
- Vjezd Ježíše Krista do Jeruzaléma (obrázek). In: *Farnost-jablunkov.cz*. [online]. Farnost Jablunkov 2013. [cit. 2015-04-01]. Dostupné z: <<http://www.farnost-jablunkov.cz/svaty-taden-v-nasi-farnosti/bukovec.html>>.
- Zmrtvýchvstání Páně (obrázek). In: *Kanan.cz*. [online]. Lucie a Josef Cívínovi. [cit. 2015-04-01]. Dostupné z: <<http://www.kanan.cz/1velikonocea.htm>>.

Zdroje obrázků v pracovním listu:

- Program Microsoft Word 2010, sekce KLIPART.

5.3.4 Evaluace realizované hodiny

Navržená vyučovací hodina byla realizována opět na vybrané Základní škole a mateřské škole Osová Bítýška. Tentokrát se ale výuka konala v šestém ročníku, a to 1. dubna 2015. V hodině bylo přítomno 20 z celkových 25 žáků. Žáci o hodině, která se bude věnovat tematice Velikonoc, předem věděli. Tyto informace jsem jim sdělila já sama předchozí den, kdy jsem si do školy přivezla veškeré pomůcky na nadcházející hodinu. Žáci mě na chodbě potkávali, když jsem pomůcky nosila z automobilu do kabinetu. Tajemné krabice a balíčky v nich vzbudily zvědavost, proto jsem jim částečně poodhalila, co je příští den v hodině občanské výchovy čeká.

První duben byla tedy středa. Poslední školní den před velikonočními prázdninami. Žáci měli výuku pouze první vyučovací hodinu a poté měli připravený „volnější“ program ve formě různých sportovních aktivit. První hodina měla být podle rozvrhu pro šestý ročník dějepis. Hodiny měli žáci ale vyměněné, a tak je čekala občanská výchova se mnou. Předpokládala jsem tedy, že ve třídě bude nekázeň a žáci nebudou výuce věnovat velkou pozornost. Očekávala jsem také, že pro mě v tento aprílový den třída přichystá nějaký žert. K obezřetnosti mě také nabádali učitelé v kabinetě před hodinou.

Ještě o přestávce, před začátkem vyučovací hodiny, jsem zašla do třídy a požádala jsem ji, aby se zvoněním přišlo ke mně do kabinetu pět dobrovolníků, kteří by mi pomohli s pomůckami do hodiny. Žáci byli ochotní a dokonce se ve třídě přeli o to, kdo pro pomůcky půjde. Na začátku hodiny jsem umístila spolu s pěti dobrovolníky krabice a balíčky ke katedře, pozdravila jsem se žáky, zapsala jsem do třídní knihy a napsala jsem na tabuli téma hodiny. Poté jsem žáky seznámila s průběhem celé hodiny. Žáky jsem následně rozdělila rozpočítáním (jedna, dvě, tři, čtyři) po řadách do pěti skupin po čtyřech žácích. Žáci utvořili skupiny a každá z nich obdržela tajemnou krabici. S identifikováním velikonočního dne neměla žádná skupina problém. Žáci jej poznali téměř okamžitě a mohli se tak zaměřit na diskuzi a sepisování dalších zvyků, tradic a symbolů tohoto dne. Ve třídě byl během skupinové práce hluk. Myslím si ale, že k podobným aktivitám tzv. pracovní ruch patří. Samozřejmě by neměl být natolik silný, aby rušil ve výuce ostatní třídy nebo se rozléhal po chodbách, ale pokud diskutuje dvacet žáků, nemůže být ve třídě absolutní ticho. V této části hodiny jsem neustále obcházela skupiny, zjišťovala jsem, jak se jim daří a zdali nepotřebují pomoc a zda se věnují zadané práci. Neshledala jsem ani jednu, že by se žáci bavili o něčem zcela jiném. V některých případech rozebírali i jiné dny, než které měli v tajemné krabici, ale pořád hovořili o velikonoční tematice.

Po uplynulém čase jsme se žáky vytvořili z lavic a židlí půlkruh (podkovu), do kterého jsme se sesedli. Všichni žáci tak měli stejné podmínky k vidění i slyšení spolužáků při následující činnosti. Ještě než jsme začali se samotným vyprávěním a prezentacemi, zopakovali jsme si pravidla, která žákům visí na nástěnce. Jednalo se o pravidla při diskuzích a společných činnostech, která se hodila i pro účely nadcházející práce. Byl kladen důraz především na tato pravidla: *vždy mluví pouze jeden žák (popř. jedna skupina), vyslechneme a přijmeme názory ostatních, nikomu se nesmějeme a při*

komunikaci nepoužíváme nevhodné výrazy. Jednotlivé skupiny také zhodnotily, jak se jim pracovalo, jaké obtíže měly a zdali jim uplynulá aktivita něco přinesla.

Další část hodiny jsem začala já ukazováním jednotlivých zbylých balíčků a žáci rozeznávali předměty a fotografie, které se v nich ukrývaly, a diskutovali nad nimi. Poté již přišly na řadu skupiny se svými tajemnými krabicemi. Žáci se navzájem doplňovali a předávali si informace o tom, jak slaví daný den oni sami, jak jejich rodiny či příbuzní z jiných částí České republiky. Nezapomněli ani na zmínku o obecních zvyklostech, na kterých se většina žáků, jak jsme zjistili, aktivně podílí. U žáků byl vidět zájem o téma a nadšení z jednotlivých indicí, které si mohli vzít do vlastních rukou. Ptali se také mě, jak Velikonoce slavím a jaké tradice mám nejraději. Zajímali se dále o oslavy těchto svátků v jiných částech světa a svoje dotazy směřovali ke mně. *Velikonoční pondělí* žáci měli osvojené jako součást a jeden ze dnů velikonočních svátků. Nevěděli, že se jedná o původně necírkevní svátek, který je dnes dokonce zákonem zařazen mezi ostatní svátky České republiky. U některých žáků tato informace vzbudila zájem.

Žáci by o Velikonocích hovořili i nadále, ale z důvodu blížícího se závěru hodiny jsem nasměrovala diskuzi ke konci. Žáci se následně zvládli rozdělit podle mých pokynů (v nově vzniklé skupině byl vždy jen jeden zástupce z každé skupiny ze začátku hodiny) do nových pěti skupin a začali s vyplňováním pracovních listů. Postupně jsem zašla za všemi skupinami, abych zjistila, jak s vyplňováním pokračují a zdali nepotřebují poradit. Bylo vidět, že žáci jsou zvyklí ve skupinách pracovat, navzájem si pomáhali a s pracovním listem neměli žádné obtíže. Nikdo se v průběhu činnosti nerozčiloval ani nehádal.

Čtyři minuty před koncem vyučovací hodiny jsem žáky přerušila v činnosti a hodinu jsem shrnula, abychom z ní neodcházeli bez řádného ukončení. Čtyři skupiny zvládly pracovní list vyplnit a u tří jsem jej stihla také zkontrolovat. Někteří žáci začali i s dobrovolným vybarvováním omalovánky na konci pracovního listu. Pátá skupina jej vyplnit nestihla, takže dostala za domácí úkol do příští hodiny občanské výchovy list dokončit. Zbylým dvěma skupinám zkontroluje pracovní list v příští hodině pan učitel. Učebnu jsme poté uvedli do původního stavu a žáci se mi nabídli s odnesením pomůcek do kabinetu.

Příprava na tuto hodinu pro mě byla velmi náročná. Bylo třeba přichystat velké množství pomůcek. Přesto se domnívám, že pokud vyučující připraví v průběhu školního roku několik podobných hodin, je to velmi prospěšné. Pro žáky je tento typ hodin poutavější a myslím si, že z hlediska osvojených vědomostí, také efektivnější než běžné vyučovací hodiny. Žáci byli v situaci, kdy se jim přiblížily velikonoční prázdniny na dosah a měli v tento den pouze jednu vyučovací hodinu. Domnívám se, že by se někteří z nich jen s obtížemi soustředovali na běžnou výuku. V tomto případě se zábavnou formou zapojili do celé vyučovací hodiny a díky diskuzi a naslouchání získali nenásilnou formou také nové informace. Při tak malých hodinových dotacích, které občanská výchova v současné době má, je nemožné každému svátku či významnému dni věnovat celou vyučovací hodinu. Nyní ale byla podle mého názoru vhodná chvíle

pro zařazení velikonoční hodiny, která v žácích i ve mně vzbudila velikonoční atmosféru a naladění. Celá řada pomůcek mi také již zůstane a může mi v budoucnu posloužit nejen při další velikonoční hodině, ale také pro jiná témata, kde fotografie či krabice lze využít.

Nebylo ale třeba krabice vyrábět tak veliké. Pokud by chtěl někdo tuto hodinu realizovat, stačí pro její účely zhotovit krabice o rozměrech 20 x 20 x 20 cm a bylo by vhodné do nich vyřezat otvory (uši), aby se lépe nosily. Žáci se v hodině také chtěli dozvědět více o průběhu oslav a tradic Velikonoc v jiných zemích světa. Bylo by proto pro příště možné do balíčků a krabic přidat i informace týkající se těchto záležitostí. Nebo by šlo dohledat krátká videa zobrazující oslavy v jiných částech Země, která by se žákům mohla promítnout během aktivity v půlkruhu.

Hodina byla nabitá do poslední vteřiny, přesto bych z ní v žádném případě nevypouštěla doplňování pracovního listu. Domnívám se, že by žáci v tomto věku měli mít z každé vyučovací hodiny nějaký zápis či materiál, ke kterému se mohou kdykoliv vrátit. I rodiče tak mohou zjistit, čemu se jejich děti v uplynulé hodině věnovaly.

Šestý ročník jsem pro realizaci přípravy zvolila vhodně. Indicie i informace byly adekvátní věku žáků a v mnohých případech mě žáci překvapovali množstvím svých vědomostí. Některé skupiny například vůbec nepotřebovaly nápovědy v závorkách v pracovním listu. V tomto věku jsou žáci hraví a celá hodina je bavila. Měli během ní také možnost propojit svůj osobní život se životem ve škole. Mohli vyjádřit svůj názor, svoje i rodinné pojetí Velikonoc a porovnat je s pojetím spolužáků. Mnozí ze žáků také obohatili hodinu vyprávěním o tom, jak jezdí s rodiči o Velikonocích za příbuznými do jiných částí České republiky a jakým způsobem se Velikonoce slaví v těchto lokalitách. Myslím si, že by ale některé části hodiny mohly být využity i ve vyšších ročnících druhého stupně základní školy. Na hodině bych tedy pro příště nic dalšího kromě doplněných informací o oslavách Velikonoc v jiných zemích a zmenšení krabic neměnila.

ZÁVĚR

Cílem diplomové práce bylo zjistit, kolik prostoru je svátkům a významným dnům České republiky věnováno v učebnicích občanské výchovy s platnými doložkami Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Dále bylo cílem zjistit, jakým způsobem je tato problematika ukotvena prostřednictvím příslušných kurikulárních dokumentů do výuky žáků základních škol na druhém stupni, s důrazem na analýzu situace ve vybrané základní škole.

První částí diplomové práce byla teoretická část, která se nejprve věnovala vzniku, vývoji, vymezení a charakteristice svátků a významných dnů České republiky. Během charakteristiky byl vysvětlen důvod, proč je daný den zařazen mezi svátky či významné dny. K jejímu zpracování nebyly využívány pouze odborné publikace, ale také knihy, učebnice, příručky a internetové stránky, které by mohly vyučujícím pomoci s přípravami do hodin či k vysvětlení dané problematiky žákům. Následně byla pozornost zaměřena na kurikulární reformu školství České republiky a její klíčové dokumenty. Ty byly podrobně rozebrány a byla v nich charakterizována jejich role, kterou v reformě školství zastávají.

Praktická část práce začínala analýzou příslušných kurikulárních dokumentů České republiky. Do nich byla následně ukotvena výuka svátků a významných dnů v hodinách výchovy k občanství. Nejprve byl tedy analyzován *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* a byla v jeho vzdělávacích oblastech *Člověk a jeho svět* a *Člověk a společnost* hledána tematika svátků a významných dnů. Bylo zjištěno, že ve vzdělávací oblasti *Člověk a jeho svět* výuka svátků a významných dnů své místo má, a to v tematickém okruhu *Lidé a čas*. Ve vzdělávací oblasti *Člověk a společnost*, která je pro tuto diplomovou práci klíčová, jelikož je vyučována na druhém stupni základních škol, nebyla o zkoumané problematice nalezena žádná zmínka. Poté byl analyzován *Školní vzdělávací program Škola pro všechny*, který patří vybrané základní škole. Bylo v něm rovněž hledáno ukotvení učiva svátků a významných dnů. V rámci vzdělávací oblasti *Člověk a jeho svět* byla zjištěna v učivu prvního ročníku, a to v prvouce, v tematických částech *Lidé a čas*, *Příroda* a *Rodina*. Dále ve třetím ročníku, taktéž v prvouce, v učivu *Čas*, a v pátém ročníku ve vlastivědě, v tematické části *Lidé a čas* a v *Zeměpisné části*. Ve vzdělávací oblasti *Člověk a společnost* škola ukotvenou výuku svátků a významných dnů nemá.

Druhou kapitolou praktické části byla analýza učebnic. K analýze byly vybrány učebnice občanské výchovy, které mají platnou doložku Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Tyto požadavky splňovaly dvě řady učebnic od nakladatelství Fraus, řada učebnic od nakladatelství Nová Škola, moderní učebnice *Výchovy k občanství* od nakladatelství Gaudeamus a nově dostala schvalovací doložku k 30. březnu 2015 také učebnice *Občanské výchovy pro 6. ročník základní školy a odpovídající ročník víceletých gymnázií* od autorů Müller, Valenta a Havlínová. Přestože je možné, že tato nová učebnice obsahuje učivo vztahující se k výuce svátků a významných dnů, nemohla

u ní být provedena analýza. Učebnice totiž obdržela doložku Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy před necelými třemi týdny, a tak nebyla ještě dodána do knihkupectví ke koupi. Její prozkoumání ale může být námětem pro další analýzy.

Z analýzy učebnic od výše zmiňovaných nakladatelství bylo zjištěno, že největší prostor je zkoumané problematice věnován v učebnicích od nakladatelství Nová Škola. Naopak nejméně je ho v učebnici od nakladatelství Gaudeamus. Tato učebnice má sloužit jako soubor nabídek celé řady aktivit, úkolů, cvičení a textů, které mohou učitelé do své výuky občanské výchovy na druhém stupni základních škol a v odpovídajících ročnících víceletých gymnázií zařadit. Přestože byla v učebnici nalezena místa, do kterých by se problematika svátků a významných dnů dala zařadit, samostatná aktivita vztahující se přímo k ní v učebnici chybí. Učebnice od nakladatelství Fraus obsahovaly zmínky o svátcích a významných dnech, ale v menší míře než učebnice od nakladatelství Nová Škola. Přesto se tyto učebnice zdají autorce diplomové práce nejpřehlednější a ve výuce by nejraději pracovala s nimi, i když si je vědoma toho, že by si musela minimálně učivo týkající se svátků a významných dnů pro žáky dohledávat i v jiných zdrojích.

Poslední část práce byla zaměřena na tvorbu příprav do hodin občanské výchovy věnovaných vybraným svátkům a významným dnům. Každá příprava byla opatřena nejprve úvodním slovem autorky a jejím vysvětlením důvodů, proč byl zvolen právě tento svátek či významný den. Došlo zde také k nastínění představ, jakým způsobem by autorka chtěla přípravu a později reálnou vyučovací hodinu koncipovat. Poté byly ve všech případech přiloženy metodické listy, ve kterých byly podrobně popsány metodiky práce, zvolené organizační formy výuky a výukové metody, rozvíjené klíčové kompetence, případné spojitosti výuky s průřezovými tématy, pomůcky a struktury a časové rozvržení celých vyučovacích jednotek. Za metodické listy byly vloženy přílohy obsahující prezentace, aktivity, pracovní listy a fotografie, jak by měly jednotlivé pomůcky do hodin vypadat. K hodinám věnujícím se Janu Amosi Komenskému a Velikonocům byly také přiloženy oskenované pracovní listy vybraných žáků přímo z vyučovacích hodin, které během nich vyplnili. Následuje seznam veškerých internetových i knižních zdrojů, které byly k vytvoření příprav a pro následné realizace hodin zapotřebí. Závěrečnými částmi poslední kapitoly jsou podrobné evaluace příslušných hodin, které byly během března a dubna 2015 odučeny na vybrané základní škole. Všechny hodiny proběhly bez komplikací a autorce se při nich potvrdilo, že její návrhy hodin byly vypracovány správně a originálně. Žáky hodiny bavily a byly pro ně přínosné. Ve všech realizovaných hodinách žáci spolupracovali a aktivně se zapojovali do výuky. Projevili vysokou schopnost organizace a sebeovládání při zvolených aktivitách i umění správné komunikace a diskuze. Autorka diplomové práce tento fakt připisuje zařazení předmětu *Osobnostně sociální výchova* do výuky pátých a osmých ročníků, ve kterém se rozvíjení těchto schopností a dovedností žáci na vybrané základní škole věnují.

Z diplomové práce tedy vyplývá, že výuce svátků a významných dnů je věnována pozornost zejména na prvním stupni základních škol. Druhý stupeň bývá většinou o tato témata ochuzen nebo jsou u nich zmíněna pouze letmo. Nejsou ve velké míře zařazena v příslušných učebnicích občanské výchovy určených pro druhý stupeň základní škol, ale ani ve zkoumaném školním vzdělávacím programu, ačkoliv by se mělo jednat o připomínku důležitých událostí a osobností z českých dějin. Nelze v tomto případě ani argumentovat tím, že by zkoumaná tematika nijak nesouvisela s právě probíraným učivem v jednotlivých ročnících. Autorka diplomové práce totiž během analýzy učebnic našla v každé z nich pro každý ročník (s výjimkou učebnice od nakladatelství Fraus pro 9. ročník) spojitost tohoto učiva s alespoň jednou kapitolou. Autorka tedy doufá, že učitelé přestanou výuku svátků a významných dnů zanedbávat, začlení ji do své výuky, a to i například s využitím jejích návrhů hodin. Jak již bylo během této práce zmiňováno, ačkoliv byly vytvořeny přípravy vždy na celou jednu vyučovací hodinu, je každá z nich rozčleněna na řadu dílčích aktivit a úkolů. Bylo by tedy možné do výuky zařadit pouze část přípravy či ji rozdělit do více hodin tak, že by se tématu žáci věnovali každou hodinu pouze pár minut. Tímto vzrůstá přínos diplomové práce a návrhů výukových jednotek. Přínos práce pro samotnou autorku tkví v tom, že se naučila využívat do příprav a vyučovacích hodin aktivizační a komplexní výukové metody, jejichž funkčnost si měla možnost ověřit přímo v realizovaných hodinách na vybrané škole. Naučila se dále uchopit a zpracovat nová témata, která nejsou ve výuce zcela běžná.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A INTERNETOVÝCH ZDROJŮ

Knižní publikace:

BĚLINA, Pavel. *Dějiny zemí Koruny české II*. 1. vyd. Praha: Paseka, 1992. ISBN 80-85192-30-6.

BĚLINA, Jiří a Jiří FIDLER. *Osobnosti ducha českých dějin*. 1. vyd. Praha: Fragment, 1996. ISBN 80-7200-070-5.

BÖHME, Horst. *Dokument č. II/20: Zpráva velitele bezpečnostní policie a bezpečnostní služby z 12. června 1942 o odvetné akci proti Lidicím*. In: ŠUSTEK, Vojtěch. *Atentát na Reinharda Heydricha a druhé stanné právo na území tzv. protektorátu Čechy a Morava: edice historických dokumentů*. 1. vyd. Praha: Archiv hlavního města Prahy, 2012. ISBN 978-80-86852-48-5.

BÖHME, Horst. *Dokument č. II/21: Zpráva velitele bezpečnostní policie a bezpečnostní služby z 12. června 1942 o odvetné akci proti Lidicím a jejím průběhu, spolu se seznamy zabavených předmětů*. In: ŠUSTEK, Vojtěch. *Atentát na Reinharda Heydricha a druhé stanné právo na území tzv. protektorátu Čechy a Morava: edice historických dokumentů*. 1. vyd. Praha: Archiv hlavního města Prahy, 2012. ISBN 978-80-86852-48-5.

ČAPEK, Robert et al. *Výchova k občanství: učebnice pro 6. až 9. ročník ZŠ*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2012, 520 s. ISBN 978-80-7435-187-7.

ČAPKA, František a Jaroslav VACULÍK. *Nástin českých dějin 20. století*. Brno: Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity, 2005, 234 s. ISBN 80-210-3832-2.

ČAPKOVÁ, Dagmar. *Jan Amos Komenský (1592 – 1670): přehled života a díla*. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 1991, 42 s. ISBN 80-211-0070-2.

ČERVENÁ, Vlasta. *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost: s Dodatkem Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky*. 3. opr. vyd. Praha: Academia, 2003, 647 s. ISBN 80-200-1080-7.

Česká republika v bezpečnostní architektuře Evropy. Praha: Ministerstvo obrany ČR – AVIS, 1998, 129 s. ISBN 80-86049-72-8.

ČORNEJ, Petr, Ivana ČORNEJOVÁ a František PARKAN. *Dějepis pro gymnázia a střední školy*. 2. vyd. Praha: SPN, 2009, 160 s. ISBN 978-80-7235-430-6.

ČORNEJ, Petr. *Dějiny zemí Koruny české I*. 3. vyd. Praha: Paseka, 1995, 315 s. ISBN 80-7185-005-5.

- ČORNEJ, Petr. *Panovníci českých zemí*. 1. vyd. Praha: Fragment, 1992, 64 s. ISBN 80-901070-5-2.
- ČORNEJ, Petr. *Vše podstatné z českých dějin*. 1. vyd. Praha: Práh, 1992, 44 s. ISBN 80-901278-4-3.
- DAVIES, Norman. *Evropa ve válce 1939 – 1945: žádné jednoduché vítězství*. 1. vyd. v českém jazyce. Praha: BB/art, 2007, 542 s. ISBN 978-80-7381-203-4.
- FROLCOVÁ, Věra. *Velikonoce v české lidové kultuře*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2001, 277 s. ISBN 80-7021-503-8.
- GALANDAUER, Jan. *Vznik československé republiky 1918: programy, projekty, perspektivy*. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1988, 344 s.
- GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. 1. vyd. Praha: Argo, 1999, 595 s. ISBN 80-7203-124-4.
- HLAVAČKA, Milan a Petr ČORNEJ. *Dějepis pro gymnázia a střední školy*. 1. vyd. Praha: SPN, 2001, 175 s. ISBN 80-7235-172-9.
- HORA – HOŘEJŠ, Petr. *Toulky českou minulostí 1*. 3. uprav. vyd. Praha: Baronet, 1995, 277 s. ISBN 80-85890-47-X.
- HORA – HOŘEJŠ, Petr. *Toulky českou minulostí 2*. 2. vyd. Praha: Baronet, 1995, 454 s. ISBN 80-85890-20-8.
- HORA – HOŘEJŠ, Petr. *Toulky českou minulostí 4*. 1. vyd. Praha: Baronet, 1995, 239 s. ISBN 80-85890-21-6.
- Jan Palach: 16. – 25. 1. 1969*. Praha: KANT, 2009, 151 s. ISBN 978-80-86970-90-5-.
- JANOŠKOVÁ, Dagmar, Monika ONDRÁČKOVÁ a Anna ČEČILOVÁ. *Občanská výchova 6: s blokem Rodinná výchova: učebnice pro základní školy a víceletá gymnázia*. 1. vyd. Plzeň: Fraus, 2003, 144 s. ISBN 80-7238-207-1.
- JANOŠKOVÁ, Dagmar. *Občanská výchova 7: Rodinná výchova 7: učebnice pro základní školy a víceletá gymnázia*. 1. vyd. Plzeň: Fraus, 2004, 128 s. ISBN 80-7238-325-6.
- JANOŠKOVÁ, Dagmar. *Občanská výchova 8: Rodinná výchova 8: pro základní školy a víceletá gymnázia*. 1. vyd. Plzeň: Fraus, 2005, 144 s. ISBN 80-7238-393-0.
- JANOŠKOVÁ, Dagmar. *Občanská výchova 9: Rodinná výchova 9: učebnice pro základní školy a víceletá gymnázia*. 1. vyd. Plzeň: Fraus, 2006, 152 s. ISBN 80-7238-528-3.

KALHOUS, Zdeněk a Otto OBST. *Školní didaktika*. 2. vyd. Praha: Portál, 2009, 447 s. ISBN 978-80-7367-571-4.

KAPLAN, Karel. *Největší politický proces: „M. Horáková a spol.“*. 1. vyd. Praha: Ústav pro soudobé dějiny Akademie věd České republiky, 1995, 350 s. ISBN 80-85270-48-X.

KMUNÍČKOVÁ, Zdenka. *Poslední dny Jana Palacha*. 1. vyd. Praha: Epoque, 2009, 95 s. ISBN 978-80-7425-010-1.

KUKLÍK, Jan a Jan KUKLÍK. *Dějepis pro gymnázia a střední školy*. 1. vyd. Praha: SPN, 2005, 215 s. ISBN 80-7235-175-3.

LAICMANOVÁ, Antonie. *Výchova k občanství 9: doporučujeme pro 9. ročník základní školy a kvarty víceletých gymnázií*. Brno: Nová Škola, 2012, 88 s. ISBN 978-80-7289-404-8.

LOCHMAN, Jan Milíč. *O smyslu křesťanských svátků: meditace o Vánocích, Velikonocích a Letnicích*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1997, 78 s. ISBN 80-7021-207-1.

LUNEROVÁ, Jitka, Radim ŠTĚRBA a Monika SVOBODOVÁ. *Výchova k občanství: doporučujeme pro 7. ročník základní školy a sekundy víceletého gymnázia*. Brno: Nová Škola, 2012, 79 s. ISBN 978-80-7289-117-7.

LUNEROVÁ, Jitka a Radim ŠTĚRBA a Monika SVOBODOVÁ. *Výchova k občanství: doporučujeme pro 8. ročník základní školy a tercie víceletého gymnázia*. Brno: Nová Škola, 2011, 95 s. ISBN 978-80-7289-253-2.

MANDELOVÁ, Helena. *Na úsvitu českých dějin*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1993, 63 s. ISBN 80-00-00384-8.

MAŇÁK, Josef a Vlastimil ŠVEC. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003, 219 s. ISBN 80-7315-039-5.

MOTLOVÁ, Milada. *Český rok od jara do zimy*. 1. vyd. Praha: Fortuna Libri, 2010, 323 s. ISBN 978-80-7321-522-4.

MOŽNÝ, Ivo. *Česká společnost: nejdůležitější fakta o kvalitě našeho života*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002, 207 s. ISBN 80-7178-624-1.

Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: Bílá kniha. Praha: Tauris, 2001, 98 s. ISBN 80-211-0372-8.

Ochránci Evropy. Řím: Velehrad, 1981, 47s.

PÁNEK, Jaroslav. *Jan Amos Komenský*. 1. vyd. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1990, 54 s. ISBN 80-7057-029-6.

PENNICK, Nigel. *Rok: tradice a svátky*. 1. vyd. Přeložila Zlata Kufnerová. Praha: Dita, 1994, 303 s. ISBN 80-901503-5-7.

POLÁŠEK, Ladislav. *Ze života a díla J. A. Komenského ke 400. výročí narození: účelová publikace pro potřebu učitelů, kulturních pracovníků a občanské veřejnosti*. 1. vyd. Nový Jičín: vl. n., 1992, 47 s.

RADOTÍNSKÝ, Jiří. *Rozsudek, který otrásl světem*. 1. vyd. Praha: ČTK – Pressfoto, 1990, 94 s. ISBN 80-7046-045-8.

RAK, Jiří. *Bývalí Čechové*. 1. vyd. Jinočany: Nakladatelství H a H, 1994, 148 s. ISBN 80-85787-73-3.

ŘÍČANOVÁ, Tereza. *Velikonoční knížka*. 1. vyd. Praha: Baobab, 2012, 46 s. ISBN 978-80-87060-56-8.

SKÁCELOVÁ, Jana a Lenka MRÁZOVÁ KRAJÍČKOVÁ. *Výchova k občanství 6: doporučujeme pro 6. ročník základní školy a primy víceletého gymnázia*. 4. vyd. Brno: Nová Škola, 2014, 76 s. ISBN 978-80-7289-568-7.

SOKOL, Jan. *Člověk a náboženství: [proměny vztahu člověka k posvátnému]*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004, 245 s. ISBN 80-7178-886-4.

Školní atlas světa. 1. vyd. Praha: Kartografie Praha, 2004, 175 s. ISBN 80-7011-730-3.

ŠUBRT, Jiří a Jiří VINOPAL. *Historické vědomí obyvatel České republiky perspektivou sociologického výzkumu*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2013, 256 s. ISBN 978-80-246-2140-1.

TEJCHMAN, Miroslav. *Druhá světová válka (1939 – 1945): pro žáky 7. – 9. ročníků základních škol*. 1. vyd. Praha: Fortuna, 1991, 30 s. ISBN 80-85298-15-5.

TICHÝ, František Rut. *Didaktika J. A. Komenského: Vybrané kapitoly z české a latinské Didaktiky*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1953, 125 s.

VANĚK, Roman. *Poklady klasické české kuchyně anebo jak to ta babička tenkrát vařila*. 1. vyd. Praha: Prakul, 2011, 192 s. ISBN 978-80-905048-0-6.

VAVŘINOVÁ, Valburga. *Malá encyklopedie Vánoc*. 2. vyd. Praha: Libri, 2001, 286 s. ISBN 80-7277-076-4.

VAVŘINOVÁ, Valburga. *Malá encyklopedie Velikonoc*. 1. vyd. Praha: Libri, 2006, 379 s. ISBN 80-7277-292-9.

VONDRUŠKA, Vlastimil. *Církevní rok a lidové obyčeje: aneb kalendárium světců a světic, mučedníků a mučednic, pojednávající o víře českého lidu k nim, jakož*

i o liturgii katolické. 2. vyd. České Budějovice: Dona, 2005, 96 s. ISBN 80-7322-075-X.

WALTEROVÁ, Eliška a kol.: *Kurikulum a jeho proměny*. In: Walterová, Eliška (Ed.). *Úlohy školy v rozvoji vzdělanosti*. 1. díl. Brno: Paido, 2004, s. 223 – 293. ISBN 80-7315-083-2.

WARNER, Philip. *První světová válka*. Ostrava: OLDAG, 1997, 306 s. ISBN 80-85954-28-1.

Internetové zdroje:

1. *máj – svátek práce*. [online]. [cit. 2014-12-07]. Dostupné z: <<http://www.totalita.cz/vysvetlivky/1maj.php>>.

Americký vojenský konvoj, který projede i Českem, vyrazil z Estonska. [online]. Internetové stránky České televize, 2015. [cit. 2015-04-04]. Dostupné z: <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/305587-americky-vojensky-konvoj-ktery-projede-i-ceskem-vyrazil-z-estonska/>>.

BARČOVÁ, Viktorie. *Hod Boží vánoční*. [online]. Ceske-tradice.cz, 2014. [cit. 2014-12-07]. Dostupné z: <http://www.ceske-tradice.cz/tradice/zima/vanoce/_zobraz=hod-bozi-vanocni>.

Blisty.cz. Současnost Svátku práce v České republice. [online]. Občanské sdružení Britské listy, 1996 – 2015. [cit. 2014-12-07]. Dostupné z: <<http://www.blisty.cz/files/temata/prvnimaj/prvomajova-soucasnost-cesko.htm>>.

Co je NATO: podrobněji o cílech a poslání. [online]. Oficiální portál Informačního centra o NATO. [cit. 2014-12-07]. Dostupné z: <http://www.natoaktual.cz/na_zpravy.aspx?y=na_summit/cojenato.htm>.

Co znamená pro ČR členství v Severoatlantické alianci: Česká republika a NATO. [online]. Oficiální portál Informačního centra o NATO, 2012. [cit. 2014-12-07]. Dostupné z: <http://data.idnes.cz/soubory/na_projekty/A130201_M02_FACTBOX_3-2012.PDF>.

Česká dvousetkoruna (obrázek). In: *Ekonomika.idnes.cz*. [online]. MAFRA 2003. [cit. 2015-04-20]. Dostupné z: <http://ekonomika.idnes.cz/koruny-jdou-deset-let-vlastni-cestou-dsy-/ekonomika.aspx?c=A030206_164720_ekonomika_klu>.

Den rodiny v ZOO Praha. [online]. Webové stránky ZOO Praha, 2014. [cit. 2014-12-07]. Dostupné z: <<http://www.zoopraha.cz/aktualne/akce-v-zoo-praha/8565-den-rodiny-2014>>.

DOLEŽALOVÁ, Markéta. *JUDr. Milada Horáková (1901 – 1950)*. [online]. Ústav pro studium totalitních režimů. [cit. 2014-12-07]. Dostupné z: <<http://www.ustrcr.cz/cs/milada-horakova>>.

Díl 65.: Jan Amos Komenský. In: Dějiny udatného českého národa. [online]. [cit. 2014-12-07]. Dostupné z: <<http://dejiny.ceskatelevize.cz/208552116230065/>>.

DUBOVICKÝ, Ivan. *Lidice 1939 – 1945*. [online]. Kancelář strategie, analýz a plánování Ministerstva zahraničních věcí České republiky, 2012. [cit. 2014-12-07]. Dostupné z: <http://www.mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/organizacni_struktura/utvary_mzv/specializovany_archiv_mzv/fondy_archivu/lidice_1939_1945.html>.

Dvaasedmdesát jmen české historie: Jan Amos Komenský. In: Česká televize, Cyklus portrétů českých osobnosti, 2008. [online]. [cit. 2014-12-07]. Dostupné z: <<http://www.ceskatelevize.cz/porady/10169539755-dvaasedmdesat-jmen-ceske-historie/208572232200033-jan-amos-komensky/video/>>.

Fakulty a součásti Karlovy univerzity. [online]. Webové stránky Univerzity Karlovy. [online]. [cit. 2014-12-07]. Dostupné z: <<http://www.cuni.cz/UK-765.html>>.

HABÁŇ, Petr. *Mezinárodní den žen je významným globálním svátkem*. [online]. Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2014. [cit. 2014-12-07]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/17415/TZ_070314a.pdf>.

Historie NATO: Od prvních úvah až do současnosti. [online]. Oficiální portál Informačního centra o NATO. [cit. 2015-04-04]. Dostupné z: <http://www.natoaktual.cz/na_zpravy.aspx?y=na_summit/vzniknato.htm>.

Historie obce Lidice. [online]. Webové stránky Památníku Lidice. [cit. 2014-12-07]. Dostupné z: <http://www.lidice-memorial.cz/history_cz.aspx>.

Historie památníku do roku 2000. [online]. Webové stránky Památníku Lidice. [cit. 2014-12-07]. Dostupné z: <http://www.lidice-memorial.cz/to2000_cz.aspx>.

History of Veterans Day. [online]. U. S. Department of Veterans Affairs. [cit. 2014-12-07]. Dostupné z: <<http://www.va.gov/opa/vetsday/vetdayhistory.asp>>.

Jan Hus a církev – v historii i dnes. [online]. Znamenicasu.cz, 2012. [cit. 2014-12-07]. Dostupné z: <<http://www.znamenicasu.cz/jan-hus-a-cirkev-v-historii-i-dnes/>>.

Kostelní varhany (obrázek). In: *Fravarhany.blog.cz*. [online]. Jaroslav Brož 2006. [cit. 2015-04-01]. Dostupné z: <<http://fravarhany.blog.cz/1210/blovice-historicke-varhany>>.

Kostelní zvony (obrázek). In: *1000nej.cz*. [online]. 1000nej.cz 2015. [cit. 2015-04-01]. Dostupné z: <<http://www.1000nej.cz/nejmensi-kostelni-zvon-v-cechach.html>>.

Konec války, Den osvobození nebo Den vítězství? [online]. Fronta.cz, 2006. [cit. 2014-12-07]. Dostupné z: <<http://www.fronta.cz/konec-valky-den-osvobozeni-den-vitezstvi>>.

Literární dílo J. A. Komenského. [online]. Muzeum Jana Amose Komenského Uherský Brod. [cit. 2014-12-07]. Dostupné z: <<http://www.mjakub.cz/?idm=39>>.

Manuál pro tvorbu školních vzdělávacích programů v základním vzdělávání. 2. dotisk. 1. vydání. [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2006, 104 s. [cit. 2015-04-04]. Dostupné z: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:w6hoM1cfthIJ:www.nuv.cz/file/188_1_1/+&cd=1&hl=cs&ct=clnk&gl=cz>. ISBN 80-87000-03-X.

Mapa Česká republika. In: *Czechconvention.com.* [online]. Czech Convention Bureau 2012. [cit. 2015-04-04]. Dostupné z: <<http://www.czechconvention.com/ceska-republika>>.

Mapa kraje Vysočina (obrázek). In: *Ceskarepublika.estranky.cz.* [online]. eStranky.cz 2015. [cit. 2014-12-07]. Dostupné z: <<http://www.ceskarepublika.estranky.cz/clanky/kraj-vysocina.html>>.

Mapa kraje Vysočina (obrázek). In: *Holidaycz.com.* [online]. Debant s.r.o. 2008 – 2015. [cit. 2014-12-07]. Dostupné z: <<http://www.holidaycz.com/czech/region-vysocina.php>>.

MDŽ 2014 – akce v regionech. [online]. Český svaz žen, 2014. [cit. 2014-12-07]. Dostupné z: <<http://www.csz.cz/view.php?cislocianku=2014030003>>.

Mezinárodní den obětí holocaustu. [online]. Holocaust.cz, 2006. [cit. 2014-12-07]. Dostupné z: <http://www2.holocaust.cz/cz2/resources/ros_chodes/2006/01/den_obeti_holocaustu>.

Mezinárodní den rodin. [online]. Webové stránky ZOO Brno, 2014. [cit. 2014-12-07]. Dostupné z: <<http://www.zoobrno.cz/pro-navstevniky/aktuality/ve-ctvrtek-15-kvetnajte-zvani-do-zoo-brno-oslavime-den-rodin>>.

Mezinárodní den rodin 2013: podpora mezigeneračních vztahů. [online]. Informační centrum OSN v Praze, 2013. [cit. 2014-12-07]. Dostupné z: <<http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=1834>>.

Mezinárodní den žen. In: Česká televize, Magazín Retro 2004. [online]. [cit. 2014-12-07]. Dostupné z: <<http://www.ceskatelevize.cz/porady/10176269182-retro/209411000360010/>>.

Ministr školství: Den vzdělanosti je oslavou celého resortu. [online]. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. [cit. 2014-12-07]. Dostupné z: <<http://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/xxxx>>.

Ministr školství ocenil na Den učitelů vynikající pedagogy. [online]. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2014. [cit. 2014-12-07]. Dostupné z: <<http://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/y>>.

Na Den válečných veteránů je v úterý 11. 11. v Armádním muzeu Žižkov připraven bohatý program. [online]. Vojenský historický ústav Praha, 2014. [cit. 2014-12-07]. Dostupné z: <<http://www.vhu.cz/na-den-valecnych-veteranu-je-v-utery-11-11-v-armadnim-muzeu-zizkov-pripraven-bohaty-program/>>.

Na flanderských polích. [online]. Překlad Jindra Svitáková. In: Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského. [cit. 2014-12-07]. Dostupné z: <<http://1914-1918.npmk.cz/node/61>>.

Národní ústav pro vzdělávání. Přehled úprav RVP ZV od roku 2004 do současnosti. [online]. NÚV - Národní ústav pro vzdělávání, 2011 – 2015. [cit. 2014-12-07]. Dostupné z: <<http://www.nuv.cz/cinnosti/kurikulum-vseobecne-a-odborne-vzdelavani-a-evaluace/ramcove-vzdelavaci-programy/prehled-uprav-rvp-zv>>.

NATO operations and missions. [online]. North Atlantic Treaty Organization, 2015. [cit. 2015-04-04]. Dostupné z: <http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_52060.htm>.

NETWORKLIVE. *September 11 2001 Video.* In: Youtube, 2006. [online]. [cit. 2015-04-04]. Dostupné z: <<https://www.youtube.com/watch?v=wNNTcHq5Tzk>>.

NEWTON, Jennifer. *A message to Putin: Hundreds of Poles mob convoy of U.S. troops driving through eastern Europe.* [online]. MailOnline, 2015. [cit. 2015-04-04]. Dostupné z: <<http://www.dailymail.co.uk/news/article-3009704/Welcoming-cavalry-Hundreds-Polish-residents-turn-greet-convoy-U-S-troops-driving-eastern-Europe.html>>.

Oslavy 15. výročí vstupu České republiky, Maďarska a Polska do NATO. [online]. Velvyslanectví České republiky v Oslu, 2014. [cit. 2014-12-07]. Dostupné z: <http://www.mzv.cz/oslo/cz/zpravy_a_udalosti/oslavy_15_vyroci_vstupu_ceske_republiky.html>.

POKORNÝ, Jiří. *Svátek práce a solidarity.* [online]. Českomoravská konfederace odborových svazů, 2013. [cit. 2014-12-07]. Dostupné z: <<http://www.cmkos.cz/onas/historie/156-3/svatek-prace-a-solidarity>>.

Polistopadová tradice. [online]. Janpalach.cz. [cit. 2014-12-07]. Dostupné z: <<http://www.janpalach.cz/cs/default/jan-palach/tradice>>.

Popelec (fotografie). In: *Charitasusice.cz.* [online]. Charita Česká republika 2015. [cit. 2015-04-04]. Dostupné z: <<http://www.charitasusice.cz/kratke-zpravy/#!foo/3/>>.

Pražské povstání 5. – 9. května: Boj o Staroměstské náměstí a o radniční budovy. [online]. Archiv hlavního města Prahy. [cit. 2014-12-07]. Dostupné z: <<http://www.ahmp.cz/povstani/>>.

Proč se slaví MDŽ? [online]. Fórum 50%. [cit. 2014-12-07]. Dostupné z: <<http://padesatprocent.cz/cz/zpravodajstvi/proc-se-slavi-mdz>>.

Program Týdne pro rodinu 2014. [online]. Asociace center pro rodinu, 2014. [cit. 2014-12-07]. Dostupné z: <<http://www.acer-cr.cz/tyden-pro-rodinu/vse/tyden-pro-rodinu-2014.html>>.

Prohlášení Velvyslanectví USA v Praze ke konvoji „Dragoon Ride.“ [online]. Velvyslanectví Spojených států amerických, Praha, 2015. [cit. 2015-04-10]. Dostupné z: <<http://czech.prague.usembassy.gov/dragoonride.html>>.

Připomínka holocaustu 2014: Svět nikdy nesmí zapomenout. [online]. Informační centrum OSN v Praze, 2014. [cit. 2014-12-07]. Dostupné z: <<http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=1889>>.

RYZA, Tomáš. *Mezinárodní den památky obětí holocaustu.* [online]. Informační centrum vlády, 2011. [cit. 2014-12-07]. Dostupné z: <<http://icv.vlada.cz/cz/tema/mezinarodni-den-pamatky-obeti-holocaustu-80410/tmplid-560/>>.

Schvalovací doložky učebnic – březen 2015 – k 30. 3. 2015. [online]. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2013 – 2015. Dostupné z: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/schvalovaci-dolozky-ucebnic-2013>>.

Statut ankety Zlatý Ámos. [online]. Zlatý Ámos, 2013. [cit. 2014-12-07]. Dostupné z: <<http://www.zlatyamos.cz/statut-ankety>>.

STRÁNÍKOVÁ, Marie. *Státní svátek? Jdeme nakupovat!* [online]. E-polis.cz, 2009. [cit. 2014-12-07]. Dostupné z: <<http://www.e-polis.cz/nazory-a-glosy/413-statni-svatek-jdeme-nakupovat.html>>.

STŘEDISKO EMPIRICKÝCH VÝZKUMŮ. *Informovanost o NATO: Monitoring informačních potřeb a možností občanů ČR ve vztahu k NATO.* [online]. Ministerstvo zahraničních věcí, 2000. [cit. 2014-12-07]. Dostupné z: <http://www.mzv.cz/public/14/3c/8c/13926_14945_NATOpruzkum2.pdf>.

Svěcení velikonočního jídla (fotografie). In: *Karvinsky.denik.cz.* [online]. VLTAVA-LABE-PRESS A.S., 2005 – 2015. [cit. 2014-12-07]. Dostupné z: <<http://karvinsky.denik.cz/galerie/sveceni-velikonocniho-jidla.html?mm=5191484>>.

Školní vzdělávací program: Škola pro všechny. *ZŠ a MŠ Osová Bítýška* [online]. 2013 [cit. 2015-04-01]. Dostupné z: <<http://www.zsob.cz/dokumenty>>.

The last supper 1498 (obrázek). In: *Leonardoda-vinci.ogr.* [online]. www.leonardoda-vinci.org 2002 – 2015. [cit. 2015-04-01]. Dostupné z: <<http://www.leonardoda-vinci.org/The-Last-Supper-1498-larg>>.

Tiskové oddělení MO. *Přes Česko projede konvoj americké armády.* [online]. Ministerstvo obrany České republiky, 2015. [cit. 2015-04-04]. Dostupné z: <<http://www.mocr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/pres-cesko-projede-konvoj-americke-armady--107865/>>.

Udělování popelce (fotografie). In: *Vira.cz.* [online]. Vira.cz 2008 – 2015. [cit. 2015-04-01]. Dostupné z: <<http://www.vira.cz/Texty/Glosar/Popelecni-streda-zakladni-informace.html>>.

Univerzita Karlova oslavila 666 let od založení. [online]. Webové stránky Univerzity Karlovy, 2014. [cit. 2014-12-07]. Dostupné z: <<http://www.cuni.cz/UK-5713.html>>.

VAŠUTOVÁ, Jaroslava. *Cíle kurikulární reformy a podmínky jejich dosažení.* [online]. Praha: JČMF, 2006. [cit. 2015-02-05]. Dostupné z: <<http://class.pedf.cuni.cz/NewSUMA/Default.aspx?PorZobr=20&PolozkaID=-1&ClanekID=188>>.

Vjezd Ježíše Krista do Jeruzaléma (obrázek). In: *Farnost-jablunkov.cz.* [online]. Farnost Jablunkov 2013. [cit. 2015-04-01]. Dostupné z: <<http://www.farnost-jablunkov.cz/svaty-taden-v-nasi-farnosti/bukovec.html>>.

VLAST.CZ. *Kam vyrazit na 28. října 2014?* [online]. Vlastenci.cz 2014. [cit. 2015-02-10]. Dostupné z: <<http://vlast.cz/kam-vyrazit-na-28-rijna-2014/>>.

VYCHOVAKOCANSTVI.EU. Internetové stránky Výchovy k občanství: projekt učebnice. [online]. Vychovakobcanstvi.eu 2011. [cit. 2015-02-10]. Dostupné z: <<http://www.vychovakobcanstvi.eu/stranka/default/ke-stazeni>>.

Vzdělávací programy k Mezinárodnímu dni památky obětí holocaustu 2011. [online]. Informační centrum OSN v Praze, 2011. [cit. 2014-12-07]. Dostupné z: <<http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=1660>>.

World Teachers' Day 2014: Invest in the future, invest in teachers! [online]. UNESCO. ORG, 2014. [cit. 2014-12-07]. Dostupné z: <<http://www.unesco.org/new/en/unesco/events/prizes-and-celebrations/celebrations/international-days/world-teachersday-2014/>>.

Zákon č. 101/2004 Sb., kterým se mění zákon č. 245/2000 Sb., o státních svátcích, o ostatních svátcích, o významných dnech a o dnech pracovního klidu. [online]. Ministerstvo práce a sociálních věcí. [cit. 2014-12-07]. Dostupné z: <<http://www.mpsv.cz/cs/4748>>.

Zákon č. 129/2006 Sb., kterým se mění zákon č. 245/2000 Sb., o státních svátcích, o ostatních svátcích, o významných dnech a o dnech pracovního klidu, ve znění zákona č. 101/2004 Sb. [online]. Ministerstvo práce a sociálních věcí. [cit. 2014-12-07]. Dostupné z: <<http://www.mpsv.cz/cs/4745>>.

Zákon 162/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 245/2000 Sb., o státních svátcích, o ostatních svátcích, o významných dnech a o dnech pracovního klidu, ve znění pozdějších předpisů. [online]. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. [cit. 2014-12-07]. Dostupné z: <<http://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=162&r=2013>>.

Zákon č. 245/2000 Sb., o státních svátcích, o ostatních svátcích, o významných dnech a o dnech pracovního klidu. [online]. Ministerstvo práce a sociálních věcí. [cit. 2014-12-07]. Dostupné z: <<http://www.mpsv.cz/cs/75>>.

Zakonyprolidi.cz. *Předpis č. 93/1951 Sb. Zákon o státním svátku, o dnech pracovního klidu a o památných a významných dnech.* [online]. AION CS 2010 -2015. [cit. 2014-12-07]. Dostupné z: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1951-93>>.

Zakonyprolidi.cz. *Předpis č. 101/2004 Sb. Zákon, kterým se mění zákon č. 245/200 Sb., o státních svátcích, o ostatních svátcích a významných dnech a o dnech pracovního klidu.* AION CS 2010 -2015. [cit. 2014-12-07]. Dostupné z: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-101>>.

Zakonyprolidi.cz. *Předpis č. 129/2009 Sb. Zákon, kterým se mění zákon č. 245/200 Sb., o státních svátcích, o ostatních svátcích, o významných dnech a o dnech pracovního klidu, ve znění zákona č. 101/2004 Sb.* AION CS 2010 -2015. [cit. 2014-12-07]. Dostupné z: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-129>>.

Zakonyprolidi.cz. *Předpis č. 162/2013 Sb. Zákon, kterým se mění zákon č. 245/2000 Sb., o státních svátcích, o ostatních svátcích, o významných dnech a o dnech pracovního klidu, ve znění pozdějších předpisů.* AION CS 2010 -2015. [cit. 2014-12-07]. Dostupné z: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2013-162>>.

Zakonyprolidi.cz. *Předpis č. 352/2001 Sb. Zákon o užívání státních symbolů České republiky a o změně některých zákonů.* AION CS 2010 -2015. [cit. 2014-12-07]. Dostupné z: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2001-352>>.

Zmrtvýchvstání Páně (obrázek). In: *Kanan.cz*. [online]. Lucie a Josef Cívínovi. [cit. 2015-04-01]. Dostupné z:<<http://www.kanan.cz/1velikonocea.htm>>.

ZSOB.CZ. Internetové stránky Základní školy a mateřské školy Osová Bítýška. [online] ZŠ a MŠ Osová Bítýška, 2014. [cit. 2015-02-10]. Dostupné z: <<http://www.zsob.cz/>>.

SEZNAM OBRÁZKŮ, PŘÍLOH, TABULEK A ZKRATEK

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1: Systém kurikulárních dokumentů ČR

SEZNAM PŘÍLOH

Přílohy k vyučovací hodině věnované Severoatlantické alianci:

Příloha 1: Pracovní list

Přílohy k vyučovací hodině věnované Janu Amosi Komenskému:

Příloha 1: Prezentace

Příloha 2: Pracovní list 1: Díla Jana Amose Komenského (nevyplněná verze)

:Díla Jana Amose Komenského (vyplněná verze)

Příloha 3: Pracovní list 2: Složte slova do správného tvaru

Přílohy k vyučovací hodině věnované Velikonocům:

Příloha 1: Zelený čtvrtek

Příloha 2: Velký pátek

Příloha 3: Bílá sobota

Příloha 4: Boží hod velikonoční

Příloha 5: Velikonoční pondělí

Příloha 6: Pracovní list – nevyplněný

Pracovní list – vyplněný

Příloha 7: Popeleční středa

Příloha 8: Květná neděle

Příloha 9: Modré pondělí

Příloha 10: Šedivé úterý

Příloha 11: Sazometná středa

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Přehled státních svátků ČR

Tabulka 2: Přehled ostatních svátků ČR

Tabulka 3: Přehled významných dnů ČR

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

apod. – a podobně

cm - centimetr

č. - číslo

ČR – Česká republika

EU - Evropská unie

MPSV – Ministerstvo práce a sociálních věcí

MŠMT - Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

NATO – Severoatlantická aliance

např. - například

OECD - Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj

OSN – Organizace spojených národů

popř. - popřípadě

pozn. – poznámka

př. n. l. – před naším letopočtem

RVP - rámcový vzdělávací program

RVP ZV - Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

Sb. - sbírka

str. - strana

ŠVP - školní vzdělávací program

ŠVP ZV - Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání

sv. - svatý

tzv. - takzvaně

UNESCO - Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu

USA – Spojené státy americké

WTO - Světová obchodní organizace

ZŠ – základní škola